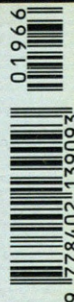

2004ko azaroaren 14a
LXVII. urtea
1.966 zenbakia
3,20 euro

J.I. Perez Iglesias : "Unibertsitatea ez da inoiz
'langabe fabrika' izan"

ARGIA

Neskek ez dute kirolrik egin nahi

OSASUNA
Mediku faltan
geratzeko arriskua

FERMIN ETXEGOIEN:

"Ezin da transmititu euskaraz egitea gaztelaniaz egitearen gainetik dagoela"

Aisialdiaren bertsio berria

Hitz gezidunak, hieroglifikoak, letrazopak, argazki jolasak. Hau dena eta gehiago aurkituko duzu Luman, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekarian. Harpidetu zaitez eta hileko jasoko duzu aukeratutako tokian 30 euroren truke.

Harpidetzak: 943 37 15 45

www.argia.com/luma

luma@argia.com

+ *lumatxo*
haurrentzako gehigarria

asteko gaia

- **Emakumea eta kirola.** Oraindik jokoz kanpo.
ONINTZA IRURETA / AINHOA LENDINEZ 4

pertsonaia

- **Juan Ignacio Perez Iglesias:** "Herritarren ongizatea da unibertsitatearen azken helburua".
MIEL A. ELUSTONDO 11

gaiak

- **Mediku falta, etorkizunak dakarren mehatxua.** UNAI BREA 18

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 21
• **Nolaismoa.** ANDONI MUJICA ULAZIA 22
• **Plazebo-literaturaz.** IBAN ZALDUA 23
• **Luparekin:** Plateruena. IGOR ELORZA 24
• **Txandan:** Aharrausika. AINGERU EPALTZA 25
• **Hiruko txikian:** Kanposantua.
JOXE MARI OSTOLAZA 25
• **Bidaia amaierara iristear.**
XABIER GURRUTXAGA 26

erdiko kaiera

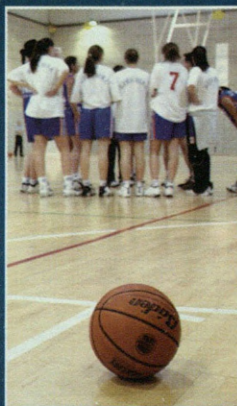
- **Galeusca:** Hiria, kultura modernoaren sorleku. MIKEL ASURMENDI 27
• **Markeliñe maitasun zailekin lardaskan.**
KATIXA GARATE 31
• **Ezpalak:** KATIXA GARATE 34
• **Argitalpenak:** Maite Zulaikari galdezka.
PILAR IPARRAGIRRE 36
• **Denbora-pasak** 38
• **Ihesi:** Zerumarra urdinaren gainean oinez.
MARIJO DEOGRACIAS 40
• **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 44
• **Sukaldean:** Babarrun gorri zopa.
HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 46

termometroa

- **Enpresek eroslea sarean harrapatu nahi dute.** UNAI BREA 48
• **Fermin Etxegoien:** "Hizkuntza estetika bezala hartu eta estrategia berri bat asmatu behar dugu". MIEL A. ELUSTONDO 50
• **Bero-beroan** 54
• **Net hurbil:** Tabako orriak bi aldiz hilko ditu Malawiko laborariak.
PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Larru truke!** IÑAKI MURUA 58

Baloia ostikoz fundamentuz jo ez duelako neskari baldarra deitzen zaio, baita eskuetan pilota mutilen adinako trebezia hartzen ez duenean ere. Kirolerako gaitasun gutxiago duela sinetsita gaude oraindik, nahiz eta hori berezkoa dela frogatzeko arrazoi egokirik ez egon. Jaio orduko hezten dira neskak mutilak ez bezala eta nerabezarora heldutakoan, kirolari muzin egiten diote askok, eroso sentitzen ez direlako. 4

Emakumea eta kirola

Luparekin

Igor Elorza

24

Mediku eskasia

Etorkizuneko mehatxua

Medikurik gabe gertatzen ari dira Europako hainbat herrialde. Hego Euskal Herrian, oraindik, ez dugu horrelako arazorik, baina horrela segituz gero, medikuen eskasia guretzat ere arazo izango da. Ikasketak erakargarriago bihurtzea eta lan baldintzak hobetzea omen dira sendagaiak. 18

J. I. Perez Iglesias

"Unibertsitatea ez da inoiz langabe fabrika izan"

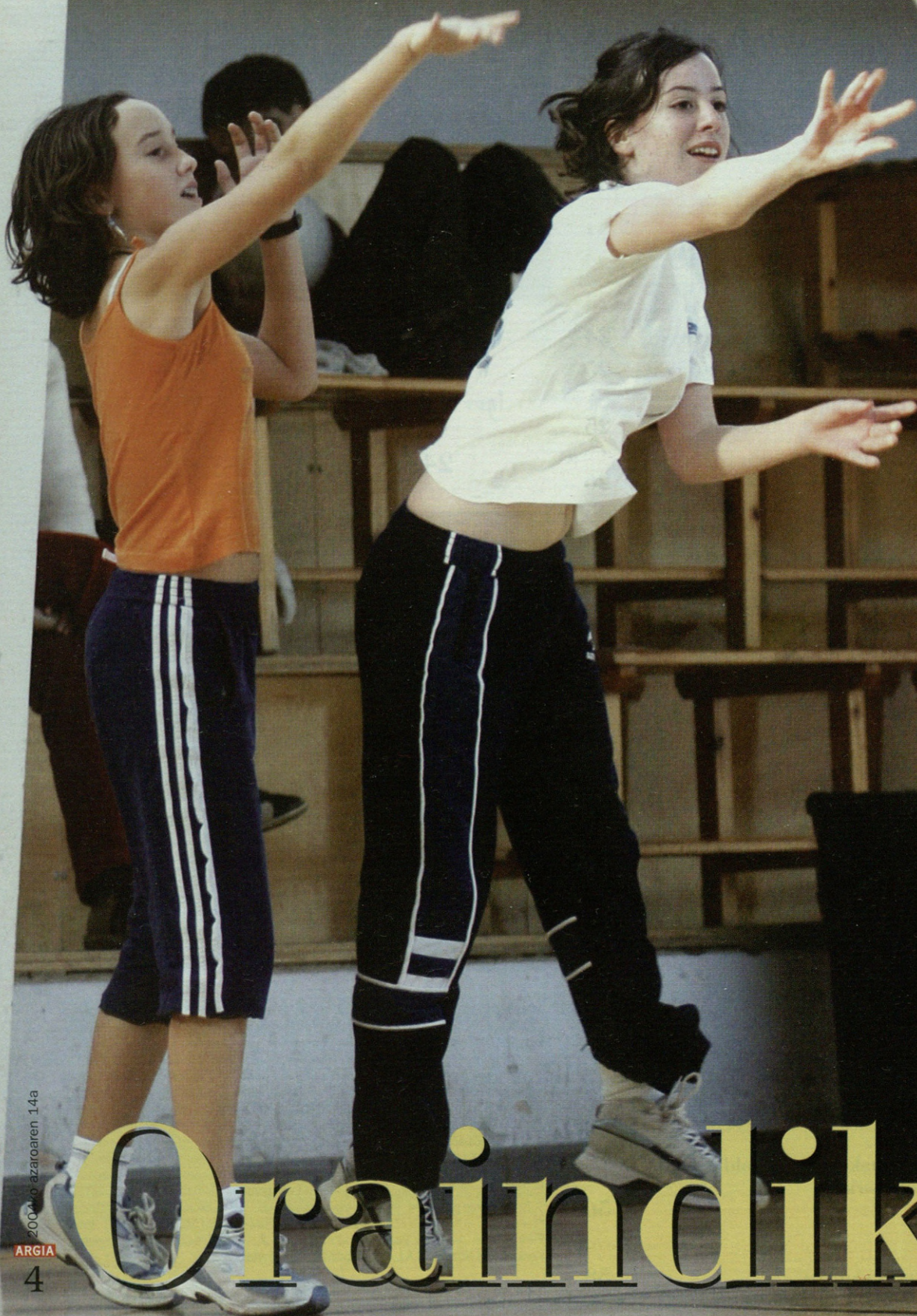

EHUko errektore berria Salamancan jaio zen 1960an, eta Bilbon hazitakoa da. Biologia ikasi zuen EHU eta bertan euskaldundu zen. Unibertsitatean erabat sinesten duen horietakoa da Perez Iglesias, eta herri baten garapenerako tresna estrategiko gisa ikusten du unibertsitatea. 11

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Lelona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Beldaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Iparr Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

CAMPO
4
ZELAIA

200ko azaroaren 14a

ARGIA

4

Oraindik jo

Venus eta Serena Williams tenislarien gihar sendoak ikusten ohitu gara, Joane Somarriba bizikleta gainean zein ondo moldatzen den badakigu eta Edurne Pasabani Joanito Oiartzabali adina errespetu diogu.

Bitartean, eskolan txirrinak jo du. Mutilak iritsi dira lehenengo jolastokira eta futbol zelai bihurtu dute. Neskak izkinetan eserita, berriketan hasi dira edo gehienez ere, bateren batzuk soka saltoan. Jolastokiko bodegoia aspaldikoa da, alabaina, horrek ez du esan nahi naturala denik. Eskolako zein kaleko bodegoi hori mendez mende eraiki da eta oraingo neska gazteek ere, sinesten dute mutilak berez direla kirolariagoak. Neskek ez ezik Mendebaldeko gizarte moderno gehienek ere hala sinetsi dute eta neskek kirolari muzin egiten jarraitzen dute.

ONINTZA IRURETA
AINHOA LENDINEZ

Argazkiak: Dani Blanco

• ASTERO GAIA •

EZ DA AZTIA IZAN BEHAR neska-mutilek kirola ez dutela neurri berean, ez modu berean egiten konturatzeko. Diferentzia horiek nabiak dira Euskal Herrian zein Europako estatu askotan. Baina zergatik ez dute neskek kirolik egiten eta mutilek bai? Zergatik uzten diote neskek kirola egiteari mutilek baino lehen? Gipuzkoako Foru Aldundiko Gazteria eta Kirol Departamenduak eta Euskal Herriko Unibertsitateko Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultateak galdera horiek, zuzenean, protagonistei egitea erabaki zuten duela bi urte. 12 eta 18 urte bitarteko neska gipuzkoarrek beren iritzia eman zuten eta baita gurasoek, eskoletako kirol koordinatzaileek eta klubetako arduradunek ere. Erantzun sorta mamitsua jaso zuten eta horietako batzuk hemen azalduko ditugu. *Itxaso* proiektua abian jarri zutenak ez ziren emaitzekin harritu, aurrez landutako hipotesiak bete baitziren. Neskek mutilek baino kirol gutxiago egitea ez da kasualitatea, Mendebaldeko gizarte modernoetan kirolak duen antolaketa tradizionalak, gizonezkoan oinarritutako egiturak, horretara ekarri gaitu.

Kirola bada zerbait gure gizartean

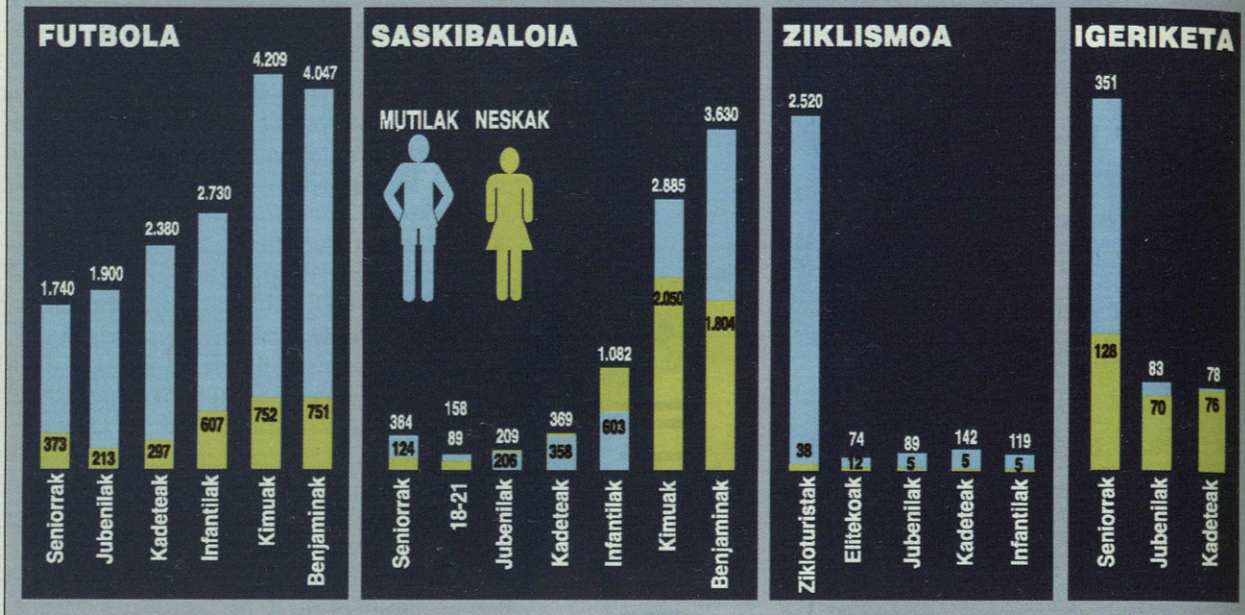
Kirola zer den definitzea ez da batere erraza. Kirolak gizarte modernoetan leku handia hartu du eta alde askotatik begira diezaiokegu. Kirola negozioa da, eta osasuna ere bai. Kirolaren bitartez kolektiboak batzen dira, identitateak indartzeko balio du. Kirolak gazte eta eder mantentzen laguntzen digu, emozioa eta gozamen ere bilatzen ditugu kirolean. Kirola gizartean integratzeko modu bat da, elkarbizitzaren ikasteko modua. Beste batzuentzat kirola denbora-pasa da eta beste batzuek goi mailako kirola soilik ezagutzen dute. Pisu handia du kirolak gure gizartean eta neska gazteen eta kirolaren arteko harremana egoera horretan kokatu behar da.

Mutilen kontua da?

Topikoak ugariak dira: kirola mutilen gauza da, neskei ez zaie gustatzen lehiatzea, mutilak astakirtenak dira eta neskak baldarrak, mutilek porrot egiten dute saiatzen ez direlako eta neskek berriz, gaitasunik ez dutelako... XIX. eta XX. mendeetako joerak bertan behera geratzea

koz kanpo

PARTE HARTZAILE KOPURUAK GIPUZKOAN

ez da batere erraza. Kirola egiteko nesken eta mutilen gaitasun fisiko eta psikologikoak oso desberdinak direla frogatzen saiatu da medikuntza alorreko hainbat adar, baina gaur egun ez dago ezer frogatuta. Neska-mutilen arteko desberdintasun horiek arrazoi kulturalak medio eraiki dira mendez mende eta naturalizat hartu ditugu. Askotan esan ohi da: "Mutilek agresibitatea, ezinegona... kirolaren bidez askatzeko beharra sentitzen dute. Neskek, berriz, beste modu batzuk dituzte agresibitate hori (mutilarena baino txikiagoa) askatzeko".

14 urterekin muturtzen dira neskak

Adin horretara arte, gehiago ala gutxiago, baina egiten dute kirola neskek. Adin horretan ordea sekulako aldaketa nabaritzen dute. Kadete mailara igarotzen direnean, eskoletako egiturak ez daude prestatuta neska-mutilek kirola egiten jarrai dezaten eta beraz, kirolean segitzeko modu bakarra klub federatuak dira. Klub askok

Lotsa

Jendaurrean kirola egiteak lotsa ematen dio neskari, gorputza ezkutatzeko joera du.

(ez denek) ez daukate ez baliabide ekonomiko nahikorik, ez mentaliterik datozen neska-mutil guztiak berenganatzeko. Beraz, gaitasun onenak dituztenak hartuko dituzte eta errendimendu kirolera bideratu. Baliabideak urri badiutuzte mutilen ekipoak osatuko dituzte lehenengo, eta ahal bada, neskenak. Neskak kexu dira maila horretan asko exigitzen zaielako, "onak" izan behar dutelako. Neskak presionatuak sentitzen dira dena ondo egitera eta horretarako nahiago dute ikasketetan ordu gehiago sartu eta kirola utzi. Oso perfekzionista bihurtzen dira

Mugimenduaren kultura eta

jarduera fisikoa oraindik

gizonezkoen tradizioan errota

daudela diote eskoletako kirol

koordinatzaileek. Txikitatik

sustatzen da kirola mutilengan eta

neska asko zortzi urterekin

zerotik hasten da

1911. urtetik jokatzetik dituzte hondartza futbol partidak mutilek, neskek berriz askoz beranduago hasi ziren. Zarautzen adibidez, aurtan hasi dira.

exigitutakoari erantzuteko eta ez dira dena ondo iristen. Bestalde, gurasoek ere ez diete kontra gehiegirik egiten kirola utzi dutela ikusitakoan. Mutilekin ez da hori gertatzen, nahiz eta ikasle txarrak izan kirolean segitzen dute. Asteburuetako diziplina zorrotzak ere atzera botatzen ditu neskek, nahiz eta lehiatzea gustatzen zaiela aitortu. Etorkizunari begira kirolak askorako ez diela balioko uste dute neskek eta erraz lagatzen dute. Gizonezko entrenatzaileak

«Kirola gizonaren erreprodukzio hegemonikoaren espazio bat gehiago da»

Kirolean emakumezko eta gizonetzkoen arteko berdintasunik ez da lortu. Nesken parte-hartze urriak erakusten du hori.

70eko bukaeran eta 80ko hasieran, uste genuen horrelako gauzak aldatzea erraza zela jarrerak eta kulturalak zirelako. Gaur egun uste dut ia errazagoa dela alor biologikoa aldatzea kulturala baino. Sexuz aldatzea ere badago eta! Eta hormonak?

Mendebaldeko gizarteko azken bi mendeetako sustrai kulturalak berriz, oso barneratuta dauzkagu. Gauzak ari dira aldatzen, baina ez da erraza eta motel goaz. Hain naturalak iruditzen zaizkigun fenomeno hauek desegituratu egin behar dira generoaren ikuspegitik. Politikoki zuzena da esatea: "Emakumeek kirola egiteko eskubide berberak dituzte...". Baina mikrofonoa ixten duzunean edo giro lasaian berriketan ari zarenean entzuten duzu: "Baina neskak oso desberdinak dira ezta? Ez daukate hainbeste indar, ez daukate..."

Baina jarrera hori askotan nahigabekoa da ezta?

Bai, bai. Haurdun zegoen emakume bati entzun nion lehengoan esaten bigarrena neska zuela, lehenengoa ez bezala, eta beraz, dena desberdina izango zela bigarrenarekin. Jaio aurretik jada uste baduzu hain diferenteak direla! Begira eskoletan nolako arropa jartzen dioten neska batzuei. Neskentzat betikoa: "Kontuz!, ez zikindu!".

Gure gizartea androzentrikoa, sexista eta matxista da eta kirola ere hor kokatzen da. Mutilek ez daukate ezertaz jabetu beharrik, ezta inor ere! Dena martxan dago eta horrela funtzionatzen dugu. Lan munduan, aginte politikoa, ekonomian... gauza bera gertatzen da. Kirola gizonaren erreprodukzio hegemonikoaren espazio bat gehiago da. Egoera honetaz jabetuko zara begi zorrotzez begiratzen baduzu, bestela ez.

Bi generoen artean, kirola egiteko orduan, desberdintasun fisiko eta psikologikoak badira. Hainbesteko garrantzia al dauka desberdintasun horiek nabarmenezak?

Desberdintasunak handiagoak dira gizonen artean, aukeratzen dituzun gizonen arabera, eta beste hainbeste emakumeetan. Mutilak diferenteak dira diferente hezi ditugulako. Hainbeste diru gastatu da azken bi mendeetan frogatzeko zein desberdinak

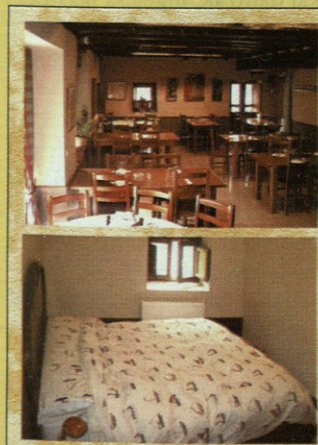

garen! Eta ez dago bistako emaitzarik. Begira hormonon kontuari; hormona batzuk hemendik, beste batzuk handik... jada ez dakizu zertaz ari zaren hitz egiten.

10 urteko neska batek aitari galdetzen zion ea neska izateagatik hainbat gauza egin zezakeen. Aitak erantzun zion mutilek egiten duten guztia eta beste gauza bat gehiago egin zezakeela berak, nahi izanez gero: ama izan.

Neskek kirola egiteari azkar eta erraz uzten diote, baina urte batzuk geroago ez al dira berriz hasten?

Gimnasioan, aerobice hasten dira unibertsitate garaian edo bukatutakoan. Gero, haurra izatea erabakitzen duten ia gehienek kirola uzten dute eta berriz hasten dira 40-45 urterekin, haurrak hazitakoan. Haurrek aisiarako denbora jaten diete eta lanarekin gauza bera gertatzen zaie. Lana eta haurrak elkartzen direnean, urte batzutan oso zaila dauka emakumeak aisiaz gozatzeko, eta beraz kirolerako ere bai. Badirudi gizon askori ez zaiola horrelakorik gertatzen; haurrak dituzte eta lan asko egiten dute, baina kirola egiteko tarteak aurkitzen dute.

UZTARTZA

Aterpetxea • Jatetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Eguneroko menua 8€-tan. Asteburuetan betiko sukaldaritza

«Errendimenduak sakrifizioa dakar eta hori ez dator nesken 'ohiturazko' ezaugarriekin bat»

Nahiko berandu, 15 urterekin, hasi zen korrika. Neska urduria zen eta lasaitu beharrak bultzatuta hasi omen zen. Lagun batek aupatuta talde batean sartu zen; taldeko lehenengo neska korrikalaria zen. Hasieran kosta egin zitzaion eroso sentitzea, nerabezaroan zegoen eta prestatze-saioetan sarritan egiten zuen piper. Etxean guztien babesa jaso zuen. Konturatu gabe ia, gaur egun entrenatzaile duen Txumai Fernandez eredu bihurtu zuen. Pazientzia handia izan omen du eta haren irakasle sen onari esker jarraitzen du kontu hone-tan. Bere bizimodua errespetatu eta erren-dimendura eraman du.

Emakumea-kirola binomioaz hitz egidazu. Emakumea eta kirolaria zara, nolakoa izan da zure esperientzia? Emakumeak gizartearen duen rola aldatu egin da. Kirolean aldaketarik sumatu al duzu?

Aldaketa gertatu da noski, baina federazio-en eta bestelakoen egitura gizonezkoena da oraindik. Osasunari eta itxura fisikoari eus-teko emakumeak kirolera jo du. Taldean

Soin Hezkuntza ikasi zuen Gas-teizen eta orain urtebetez geroztik Bergarako Udaleko kirol teknikaria da.

dituzte gehienetan eta ez dute hori oso gustuko. Mutilak kirolariagoak direla sinetsita daukate eta mutilentzako kirolak sailkatuta dituzte: fut-bola, hockeya, igeriketa...

Neskak txiki-txikitatik geldirik

Eskoletako kirol koordinatzaileek zortzi urte-ko neska eta mutilek gaitasun fisiko eta mugi-mendu gaitasun berberak ez dituztela aitortzen dute, eta abiapuntua bera ez denez, kirol heziketan aldeak nabarmenak dira. Mugimen-duaren kultura eta jarduera fisikoa oraindik gizonezkoen tradizioan errotuta daudela diote eta txikitatik sustatzen da kirola mutilengan. Neska asko zortzi urterekin zero-tik hasten omen da. Ez espazioan hartzen duten tokiari dagokionez, ez akti-bitate motari dagokionez, ez dira parekatzen neska-mutilak. Kirol koordina-tzaile hauek nabarmentzen dutenez, neskek kirola egi-tea lortu nahi bada inerti-ziak, hau da, helduen rolen kopia egiteari utzi behar zaio. Mutilek kirola egiteko inertzia jarraitu besterik ez dute.

Marrazketa eta euskal dantzak kirola baino lehenago

Neskari lehiakorra eta oldarkorra izateko eska-tzen omen zaio kirolean eta gurasoen ustez, ez dira hain justu eskolako eta familiako filosofian lantzen diren balioak. Gurasoen ustez, eredu komunikabideek ezartzen dute. Futbola da alde guztietan eta ordu guztietan dagoen kirola eta hori da neska zein mutilek ikusten duten kirol eredu bakarra.

Gizarteak neskentzat zenbait jarduera egitea kirola baino egokiagoak direla uste du eta asko-tan, gaztetxoek horiek aukeratzen dituzte, hala nola, marrazketa, musika, eus-kal dantzak, ingeleza ikastea...

Neskek zein mutilak babes-tuegiak

Klubetako teknikari eta zuzen-daritzako kideek azpimarratu dute gurasoek neska-mutilak gainbabestuta dituztela. Ez omen zaie erakusten ezertara-ko esfortzurik egiten eta ondo-rioz, arrazoi gutxigatik (entre-natzailea edo ekipoa aldatzea adibidez) kirola egiteari uzten diote haurrek. Bestalde, neskek gizonezko ereduak dituztela diote. Eliteko kirolaricie baka-

berarekin eta hori ez dator nesken "ohituraz-ko" ezaugarriekin bat. Emakumeak ez du orain arte kirol kulturarik izan.

Hala ere, bada emakumearen alde lana erruz egiten duenik ere ezta?

Bai, diskriminazio positiboa ere badago. Komunikabide batzuek lan handia egiten dute emakume-ereduak sortzen. Emakumea-kirola binomioa gero eta arruntagoa da. Hala ere, generoaren arabera bereizketa oso da agerikoa. Ordutegi, esparru, material txarrena beti da emakumeentzat. Sariak ere askotan ezberdinak izaten dira egindako lasterketa bera izan arren. Berriak ematerakoan esaterako, titular, argazki eta abarretan gizonezkoa da protagonista, letra larriaz ageri dira gizonen izenak, txikiz emakumeenak. Gainerakoa berdina da, lehiaketa bera, esfortzua... Ildo horretan, lan handia dago egiteko baina egia da lehen baino askoz hobeto gaudela.

Zer da zuretzat kirola? Zer eman dizu, zer kendu.

Bizitzeko modu bat da, urduritasuna kanporatzen laguntzen dit. Gainera hasierako beldur eta lotsak gaindituta bizitzako beste arloetan berdin jokatzeko ikasi dut, lanean, lagun artean, nire izaera gogortu eta aurrera egiten. Saiatzea da gakoa eta niretzat saria

errikit aitoritzen zaie balioa, gehienak gizonezkoak eta masa kirolekoak. Klubetako arduradunen ustez, kirolariaren profil erreala ez da ageri gizartearen irudimen kolektiboan. Askotan aipatu dute beste gai hau ere: jendaurrean kirola egiteak lotsa ematen dio neskari, gorputza ezkutatzeke joera du.

Itxaso proiektu honetan 12 eta 18 urte bitarteko 70 neska, ikastetxeetako 24 kirol koordinatzaile, klubetako 17 teknikari eta zuzendaritzetako kide eta sei guraso talde elkarrizketatu zituzten. Erantzunak asko dira, gehiegi hemen denak azaltzeko, baina entresakak balio duelakoan gaude. Zera erakusteko balio duelakoan: neska gazteei,

Galtza luzeak

Mutilekin entrenatzen hasi nintzen txandala goitik behera lotuta ateratzen nintzen. Galtza motzak? Ezta pentsatu ere!

Neska gazteak

Ereduak beti daude eta azkenean ez diet erreparatzen. Kirolean jarduten duten neska gazteek ematen didate arreta. Emakumetu eta kirola egiten ikusteak asko poztzen nau.

ikaragarria da, lasterketetan lortzen dudana garaikurra baino gehiago nire buruarekin sentitzen dudana asetasuna da garrantzitsua. Hala ere nire lehentasuna lana da, ahalgin handia egin ostean lortutako postua daukat eta ordu asko egiten ditut.

Lanean ere kirola esku artean...

Bai, lana ere gizonezkoen mundua da oraindik. Teknikari diharduten emakumezkoek baino gizonezkoek errazago onartzen zaizkie hutsak. Irakaskuntzan ez nuen horrenbeste nabaritu. Teknikari lanean kirol politika osoa kudeatu behar dugu eta gizonezkoen mundua da oraindik. Tratuan ere batzuetan antzematen da. Nire kasuan kontrako bi egoera bizi izan ditut, mutilekin ikaragarri ikasi dut, hala lanean nola kirolean, aurrera egiten eta nire lotsak alde batera uzten erakutsi didate. Beste alde batetik, horrek guztiak hasieran sortzen duen mina, beldurra eta lana daude.

Nola entrenatzen zara? Bereiz itzazu aisialdi kirola eta errendimendu kirola.

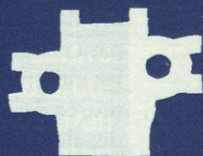
Ni lehiatzaile txarra nintzen eta aisialdiko jardura gisa egin nahi nuen korrika. Buruari gogor egin eta orain errendimenduan nago. Gustatzen zaidalako egiten dut baina maila ona lortzean etekina ateratzea da helburua. Hori da errendimendua.

kirolaren alorrean, hautatzeko eta erabakitzeke askatasuna mugatzen dieten baldintza sozial eta kulturalak agerian direla eta gure gizartean oso sustraituak. Neska-mutil kirolarien arteko berdintasuna lortzea ez da batere erraza izango, naturalizat jo ditugun ohitura asko aldatu beharko dira eta horrek denbora asko eskatzen du. Neskak motibatu egin beharko dira eta dituzten jarrerak aldatzen lagundu. Gainerako gizarteak egoeraz jabetu beharko du lehenengo eta gero parte har dezala neska-mutil hauen kirol heziketa egokian.

Donostiako neska-mutilen esperientzia

Egiteko dagoen bidea egindakoa baino luze-

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa
gizarte ekintza

Gizonezkoak ez ditugu onartuko (lasterketa honetan)

2004ko maiatzean emakumeek ez beste inork parte har zezaketen lehenengo korrika lasterketa antolatu zuten Madrilén. Antolatzaileetako bat Yolanda Vázquez zen, korrikalaria (ezezaguna) eta *Runner's World* atletismo aldizkariako langilea. Bere nahia kiroleko alor ahulen alde zerbait egitea zen eta ahulenetakotzat jotzen du emakumeen kirol jarduera. Madrileko kaleetan, emakume korrikalariak ez direla urri eta ez direla "bitxo arraroak" erakutsi nahi zuen. Gizonezkoak gabeko probaren aurka ordea, gizonezkoen bat kexatu zen; diskriminazioa omen zen lasterketa hura antolatzea. Kexa serio aztertu ondoren, hainbat arrazoi (horietatik zazpi ekarri ditugu hona) eman zuen Vázquezek azpimarratzeko emakumeentzako proba hura ez zela diskriminatzailerik, ezta sexista ere.

Madrileko kontuak dira hauek, korrikari buruz ari gara eta ez kirolari buruz orokorrean, eta neska gazteak ez dira aztergai emakumeak baizik. Hala ere, segidako puntuek kirolaren mundutik bazter geratzen diren neskak hobeto ulertzeko balioko digula uste dugu, eta kirola utzi ez duen neska askok jakingo du zer aurkituko duen urte batzuk geroago.

Oso emakume gutxi hartzen du parte lasterketetan, baina korrika asko ibiltzen dira.

1. ZIBILIZAZIO KONTUA DA: European eta Amerikako Estatu Batuetan perretxikoak bezala ari dira ugaltzen emakumeentzako lasterketak. Lasterketa hauek desberdinak dira, emakumearen psikologia kontuan hartzen da. Ez zaio asko gustatzen lehiatzea, baina bai beste emakumeekin korrika egitea (ahizpekin, alabekin, laneko lagunekin...).

2. ELKARTASUN KONTUA DA: Lasterketetako antolatzaileak gero eta gehiago saiatzten dira emakumeentzako baldintzak hobetzen (sari parekatuak, komunak...), baina, hala ere, oso emakume gutxi hartzen du parte. Alabaina, gero eta emakume gehiagok egiten du korrika bere kasa. Zerbait gertatzen ari da...

3. PSIKOLOGIA KONTUA DA: Ez gara Venusekoak, baina emakumezkoak eta gizonezkoak desberdinak gara eta hori hain maskulinoa den kirolean igartzen da, batik bat lehiaketan. Emakumeok sasoi puntua lasterketan frogatzeko beharrik ez dugu sentitzen.

Korrika egiten dugu gustatzen zaigulako, estresa arintzeko, sasoi mantentzen gaituelako, pisua eta osasuna zaintzen laguntzen digulako. Geure buruaren kontra lehiatzen gara eta horretarako ez dugu behar oinetakoan txipa eramatea.

4. GUTAZ AHAZTU DIRA: Irteera maratik gertuen dagoen hori man aurki ditzakegu gizonak barruak husten. Eta emakumeak zein komunitetara goaz? Hobe ez kontatzea, inork jakin ez dezan. Sarien orduan, emakumeak plantxa eta gizonari txeketa, dutxak komunitarioak, lasterketan zehar edariak hartzeko guneetan komunik ez, osasun zerbitzuetan konpresarik ez... Mila xehetasunetan ez du inork erreparatzen, emakume gutxi baitira lasterketaren bat antolatzen dutenak.

5. LOTSIA KONTUA DA: Gizonen munduan gutxiengoak izateak agerikoa egiten zaitu. Nahiz eta korrikalari ona izan, emakumea beti gizonaren atzetik dabil. Aurrena bazoaz ere, gainerakoentzat 50. iritsi zara eta ona ez bazara azkeneko 50etan helduko zara. Gainera, horrelakoak entzun beharko dituzu: "Hurrengoan ilea luzatzen utziko dut" edo "A ze larrua, azkenetakoa heldu zara eta saria eman dizute!".

6. HEZIKETA KONTUA DA: Gizon gutxi entzun behar dituzte beren ipurdiari edo gainerako gorputz atalei buruzko txorakeriak. Honelako esaldi matxistak ere entzuten dira: "Sukaldean egon behar zenuen eta ez kalean izterrak erakusten". Ez du azalpenik merezi.

7. ADISKIDETASUN KONTUA DA: Emakume askok ez dute bakarrik parte hartu nahi lasterketetan eta gizonezkoekiko erritmoak desberdinak dira. Ohikoa bakarrik entrenatzea da eta lasterketetan edo bikotearekin goaz edo taldeko emakume bakarra gara. Behingoz emakumez inguratuta egin dezakegu korrika, irteeran ukalondorik sufritu gabe eta inork errietan egin gabe helmugararte berrikerian joan garelako. Lagun berriak ere egin ditzakegu.

2004ko martxoan, *Runner's World* hilabetekariak argitaratu zen artikularen laburpena da hau.

goa dela jakinda ere, Gipuzkoako Foru Aldundiak bigarren pausoa eman du aurtengo ikasturtean. Donostiako 32 ikastetxe eta heziketa teknikoko hainbat eskola (Nazaret, CEBANC, CEIMPRO...) bildu ditu eta Gipuzkoako hiri-buruko zortzi klubekin jarri ditu harremanetan. Klubek beraien baliabideak jarri dituzte mahai gainean eta astean zehar zein asteburuetan izotz gaineko patinajea, eskalada, esgrima, atletismoa, errugbia... egiten hasi dira. Jarduera hauek eskola kirolek kanpokoak dira eta ez da kirol federatua. Hiru kirol klasikoek, futbolari, eskubaloari eta saskibaloari arreta berezia jarri diete, eta kirol hauen ezaugarriak moldatu nahi dituzte jarritako helburuetara. Azken aldian pilotaren mundutik neskak urrunduta daudela

ikusita, alor horretan ere ahalegin berezia egin nahi da. Baina jarduera horien guztien helburua ez da izango goi mailarako prestatzea, ondo pasa eta giza harremanak sendotzea baizik.

Horixe da helburua, eskola kirolean edo kirol federatuan parte hartzen ez duten neskak zein mutilak erakartzea. Izan dadila kirola denborapasa atsegina, gozatzeko gunea, harreman sozialak indartzeko tokia... Ez dadila neska baldar sentitu, ez dezala txarra denaren sentsazioak izan, ez dezala ona izatearen presiorik sufritu... Neska zein mutilentzako proiektua da Donostiakoa, baina izena eman duten ia denak dira neskak.

Neke ari da itxuraldatzen aspaldi marraztutako bodegoia, baina jada ez da hasierako irudi bera. ■

Juan Ignacio Perez Iglesias

Nortasun agiria

Salamanca jaio zen 1960an baina Bilbon hazi. 1977an hasi zen Biologia ikasten EHUn, eta bertan euskaldundu zen. 1982an eskuratu zuen lizentzia. Lau urte geroago defenditu zuen Doktorego Tesia. Fisiologia katedraduna da eta animalien bizitza ikertzea eta irakastea izan du lan. Errektore izendatu eta EHU gobernatzeko ardur hartu duelarik, uko egin behar izan dio irakaskuntzari, bai eta ikerketari ere. Irakurzale eta idazle, "liluratuta" irakurri du Bernardo Atxagaren *Soi-nujolearen semea* narrazio liburua.

Errektore berria

«Herritarren ongizatea da unibertsitatearen azken helburua»

Errektore izendatu eta egin zizuten elkarriketa horietako batean lehentasunak zein zenituen galdetu zizuten. Orduan, zera erantzun zenuen: "Hurrengo ikasturtea hastea"...

Hasi ahal izatea...

Eta hasi da. Zure lehen "Errektore ikasturtea". Zer moduz hasi da?

Ondo hasi da. Ezusteko handirik gabe. Beti da arazoren bat baina ondo hasi da ikasturtea. Irakasle kontratatuen egoera nuen kezka. Horri dagokionez, ematen du horien egoera luzatu egingo dela, prorrogatu, 2008. urtea arte. Beraz, alde horretatik, kezka bat gutxiago. Iritsiko da garaia arazoa berriro aztertze-ko.

Eta zein dituzu espektatibak, aurtengo, eta zure agintaldirako...

Espektatibak direla eta, oso ikasturte inportantea da hau. Politikariek beti esaten dute: "Legealdi hau gakoa da". Beraien arabera, hauteskunde guztiak dira inoizko garrantzitsuenak. Unibertsitateari dagokionez, ziur esan dezakegu urte berezia eta garrantzitsua dela: gradu eta graduondoko ikasketen dekretuak onartuko dira eta, hori, Europako unibertsitate guneranzko urrats nagusia izango da. Ikasturte honetan bertan, amaieran, edo hurrengoaren hasieran, titulazio ofizial berriak etorriko dira, eta horrek mapa akademiko osoa aldatuko du. Zenbait arlotan ez da izango erabateko aldaketa handia, baina inportantea bai. Nik ez dakit inoiz ikusi dugun horren garrantzi handia duen aldaketarik. Bestalde, Euskal Unibertsitate Legearen garapena ere hor dago. Zain gaude. Ikasturte garrantzitsua, ondorioz.

Lan garrantzizko asko ikasturte bakarrean egiteko. Asmatuko al duzue lan horiek denak betetzen?

Bai, betetzen bai. Besterik da ondo ala gaizki betetzea... Dena dela, guk badakigu zer egin nahi dugun. Kontua da hori jakinda ere beti

MIEL A.
ELUSTONDO
Argazkiak: Zaldi Ero

Errektorea ikasle

EHUn sartu nintze-nean, orain dela 28 urte, ikasketa amaiera horma bat bezala ikusten nuen, horma horren bestaldean zer zegoen batere ez nekiela. Hirugarren, laugarren mailan, laborategian hasi nintzen, ikerketan, eta leiho bat ireki zen horma horretan, adreilu batzuk bota, atea ireki, ikerkuntza bidea ikusi, beka lortu... Baina hasieran, ez nekien zer zetorren; susmatu ere ez nuen egiten nola egin zezakeen inork biologo lana. Uste nuen batxiler irakasle zela gure aukera bakarra.

ez dela asmatzen, erabakiak hartzerakoan balitekeelako okerreko bidea hartzea, baina pentsatu gabeko ezer ez dugu egingo behintzat.

Esan nahi nuen ba ote duzuen nahiko baliabide, era guztietako baliabideak, zuen helburuak betetzeko.

Baliabideak... Hori beste unibertso bat da. Kezken multzoan beste bat da hori: baliabideak. Baliabideak berez dira inportante. Erregairik gabe autoa ez da mugitzen.

Baduzue nahiko erregai?

Nire iritziz ez. Niri iritziz erregai gehiago behar dugu. Zorionez, ez da nire iritzia baka-rik. Erakunde publikoek ere badakite gehi-ago behar duguna; hala uste dut. Besterik da -eta datozen hilabeteetarako erronka dugu hori, nahiz eta lege-arauetan ez islatu-, zenbat erregai, zeren truke. Hori beste maila bateko problema da. Alegia, erregaia emango dute-nek galdera egingo dute: "Nora eramango duzu autoa? Ados ipiniko gara horretan?". Horretan ere badago gakoa.

Europaranzko unibertsitatea aipatu duzu. Zergatik ez AEBetako ereduranzkoa? Mordoxka zarete AEBetara jotzen duzuen EHuko irakasle-iker-tzaileak...

Erraza da horri erantzuten. Dagoen egitasmoak Europako herrien arteko mugikortasuna erraztea du helburu. Helburua hori da, ez besterik. Hemen ikasten duen ikasleak, bere titulua hartu eta lan egin ahal izatea Alema-nian edo Erresuma Batuan. Eta alderantziz. Gaur egun hori ezin da, unibertsitate sistemak guztiz independenteak direlako. Ez dira parekatzeko modukoak. Helburua betetzen badugu, sistemak bateragarri izango dira, eta hemen lortutako titulazioek Alemanian, Fran-tzian edo Txekian balioko dute. Europa da gure esparrua, eta horretan ari gara lanean. Horrek ez du esan nahi eredu horixe hobes-ten dugunik, baina hori beste kontu bat da.

Unibertsitate legeak, Madrilekoa eta Gasteizkoa, zenbateraino dira lagungarri, zenbateraino oztopo zuen helburuak betetzeko?

Legeak, berez, inoiz ere ez dira lagungarri. Beti dira muga. Ezin zara bide jakin batetik irten. Aldekoak ere baditu horrek: badakizu lanak nola egin behar dituzun, ez da zalantza handirik sortzen. Askatasuna eta sormena kentzen dizkizu. Horixe da, beharbada, Europako unibertsitate-ereduak duen zamarik handiena. AEBetan, aldiz, guztiz kontrakoa gertatzen da: ia ezer ez dago araututa, arlo akademikoari dagokionez, behintzat. Oker ez banaiz, bi arlo baino ez daude arautuak hango ereduaren: ikasleen esku-bideak eta antzeko programak, batetik, eta unibertsitateko lorategien diseinuak, bestetik. Horrelako gauzak daude araututa AEBetako sisteman, baina ez irakasleen kontratazio modua, edo ikasleak hartzeko prozedura, edo barne-baliabideak kudeatzeko era. Aldiz,

hori txek dira gure sisteman guztiz araututa dauden kontuak. Alde horretatik askoz ere askatasun gutxiagor dugu, askoz ere tutelatuago gaude.

Zer funtzio bete behar du Unibertsitateak oro har, eta EHUK, gizartean?

“Profesionalak heztea da gure lana, baina, oro har, herritarren jakintza maila goratzea, maila hori handia denean, erabakiak hartzeko garaian irizpideak ere sendagoak eta zorrotzagoak izango ditugulako”

Ikasturte hasierako ekitaldian ere esan nuen: herri baten garapenerako tresna estrategiko gisa ikusten dut unibertsitatea. Eta garapenak herritarren ongizatea ekarri behar duela uste dut. Garapena, ongizatea. Hori argi edukita ari naiz. Hori baldin bada unibertsitateak gizartearen alde egin behar duen lana, hortik ondorio asko atera litezke.

Esan nahi dut goi mailako profesionalen prestakuntza inportantea dela, baina, batez ere, herriaren garapenerako balio duelako dela inportante: profesional horien lana, gero, sektore produktiboetan, administrazioan, hezkuntzan, osasunean agertuko delako. Hori ego-

Juan Ignacio Perez Iglesias

kia izango da, beraz. Egokia baino gehiago. Unibertsitatea jakintza erabiltzen duen erakundea da. Jakintza da gure lehengaia. Jakintza sortzen dugu, kanpotik ekartzen dugu, lantzen dugu, transmititzen dugu... baina beti da jakintza. Etekina atera behar diogu jakintza horri, eta proiektzioa eman. Profesionalak heztea da gure lana, baina, oro har, herritarren jakintza maila goratzea, maila hori handia denean, erabakiak hartzeko garaian irizpideak ere sendoagoak eta zorrotzagoak izango ditugulako: askatasun handiagoarekin hartuko ditugu erabakiak, herritar askeagoak gara, aurreratuagoak, helduagoak. Unibertsitatearen zeregina esparru eta modu askotara proiektatzen da, baina, beti, gizartearen garapena eta herritarren ongizatea izanik azken helburu.

Orain 25 urte baino askeago, aurreratuago eta helduago gara, beraz.

Ez dut zalantza txikiena ere! Ezta...! Hori, niretzat, fedezko dogma da...

Unibertsitateak profesionalak hezi, hauek gero gizartearen baitan lan egiteko... Sasoi batean, aspaldi ez dela, "langabe fabrika" omen zen Unibertsitatea.

Hori ez da inoiz egia izan. Mito handia egon da. Orain are gutxiago. Lan-merkatuaren egoeraren berri ematen duten datuak oso onak dira. Pozik eta lasai egoteko modukoak. Beti dago hobetzeko tarte, hala ere. Ez dugu lanaren %100 iristen, baina geratzen den tarte hori lortzeko gizarateak egin behar du lan, batez ere. Emakumeen lan egoera, kaxkarragoa da; soldata, kaxkarragoa; lana ere zailago aurkitzen dute. Baina hori, neurri handian, gizartearen lana da, eta hezkuntza sistemarena, oro har. Alegia, nola liteke emakume gutxiago matrikulatzea lan eskaintza handiagoa duten ikasketetan? Hori ez da unibertsitatearen kontua, edo politikarena... Behetik dator akatsa: pertsona horiek,

"Nola liteke emakume gutxiago matrikulatzea lan eskaintza handiagoa duten ikasketetan? Hori ez da unibertsitatearen kontua, edo politikarena... behetik dator akatsa".

Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Unibertsitateak
ugaltzeari bai!
Gu zibilizatzeko
ez garelako gai?
Bakarka ezin eta
fakultatean jai,
probatua naiz eta
lehengoan badarrai
nik ez nuke horrela
zibilizatu nahi.

Aitor Mendiluze

batxilerra ikasterakoan ere, batxiler mota bat aukeratu dute, beste bat beharrean. Hor bada lan bat, aldeztu aurretik egin beharrekoa. Badago

zer hobetu, beraz. Bestalde, lan doitua deitzen dugun hori dago, hau da, zure mailari dagokion lana. Oraintxe, %74 inguruan gaude: lanean ari direnen artean, laurik hiru beraie dagokien lanean ari dira, baina "bat" hori, ez. Segur aski, "bat" horrek ere, bere ibilbide profesionalan, iritsiko du berari dagokion lana, lan doitua, baina unibertsitatearen lana da doitzea hazten saiatzea.

Zer egiten du EHUK Informazioaren Gizartearekin bat egin eta bere jarduna horren baitan txertatzeko?

Oso gutxi. Gizarateak baino gutxiago, segur aski. Adibide bat jarriko dizut. Lehendakariari

ere esan nion, hitzez hitz: "Herri honetan Konekta Zaitzez programa muntatu dugu, arrakasta handiz, gainera. Jende askok erosi du etxeko ordenagailua horren bidez. Niri ulertezina iruditzen zait, hori egin baino lehenago, unibertsitatean egin ez izana". Helburua da ahalik eta jende gehienak izatea ordenagailua etxean. Ongi da hori. Baina nork aterako dio etekin handiena ordenagailuari? Nork ekarriko dio onura handiena gizarteari? Unibertsitateko ikasleak! Ez dago dudarik! Ikasketen edukiagatik, mailagatik, sareagatik... edozein arrazoi hartuta ere! Zergatik ez dira erabili helburu horiek unibertsitate ikasleak kontuan hartuta? Unibertsitatearen garrantziaren kontzientzia maila erakusten du horrek.

Errektore izendatu eta euskaraz egin zenuen hitzaldia Ajuria Enean. Euskararen Normalizaziorako II. Plana zure eskutik etorri zen EHUn, Pello Salaburu errektore zen garaian. Zertan da euskara EHUn? Botilarena badakizu, ezta?

Fakultate batzuetan goraino beteta dagoela badakit...

Bai, fakultate batzuetan bai. Beste fakultate batzuetan, oso behean. Zeren gorabehera den hori? Irakasle euskaldunak izatea, edo ez izatea, da gorabehera. Zenbait arlotan oso zaila da irakasleak izatea, euskaldunak edo erdaldunak. Hor da zailtasun handiena. Ikasketa teknikoetan eta osasun alorrekoetan, batik bat. Arrazoiak polita ere bada: arlo horietan jendeak erraz topatzen du lana, ondo ordainduta daude, batetik, eta, bestetik, bokazio lana dute. Inor ingeniari ikasten hasi, ikasi eta ingeniari izan nahi du, ez unibertsitateko irakasle. Ez da nire kasua: biologia ikasi nuen eta biologoak beti izan dugu ikerkuntza buruan. Eta ikerkuntza gune inportanteena Euskal Herrian unibertsitatea denez, gure destinu naturala haxe zen. "Gu" askorena. Hor-taz, biologia irakasleak bai, izan ditugu unibertsitatean. Baina lehen aipatu ditudan esparru horietan, irakasleak bazekien ez zuela irakatsiko: haien bokazioa ez zen irakastea; lana erraz topatu

dute, eta lan ona. Horregatik du unibertsitateak irakasle falta eremu horietan, nahiz eta hor ere aurrera goazen, apurka-apurka bada ere. Beste defizit bat: ikas-materialak. Ez da defizit kritikoa, baina zailtasun bat gainjartzen digu horrek, nolabait esateko. Muga bat.

Unibertsitate honetako hainbat irakasle gaztelaniaz burutu ditu ikasketak, edo ingelesez, landu du euskara, hasi da EHUn irakasten euskaraz eta ikasleen euskara maila eskasa du hipzide...

Horretan nik iritzi politikoki ez zuzena dut, guztiz.

Entzuteko irrikitan nago.

Ez dakit errektore gisa esan behar dudana ala ez...

Horretan ezin lagundu nik...

Euskararen kalitateaz-eta hasten direnean, guztiz eszeptiko naiz. Bi arrazoi ditut. Zutabe batean ere idatzi nuen *Euskaldunon Egunkarian*. Behin esan zidaten —orduan orain baino askoz euskaldun berriago nintzen— nire euskara oso kaxkarra, txiropa, pobrea zela. Ikusten zen ez zela herriko euskara. Zer zegoen kritika haren atzean? Klase banaketa mantendu nahia: "Ni euskal-

"Zuek,

betiko euskaldunak, ez

zarete ohartzen

zenbait jarrera noraino

izan litezkeen

mingarri"

Bilbo

10	GRAHAM COXON + ADAM GREEN + THE DIVINE COMEDY	21:00
11	LA KINKY BEAT + LOR	22:00
12	JOSELE SANTIAGO	22:00
13	DETROIT COBRAS + THE DUKE SPIRIT + DR. EXPLOSION	20:00
14	OLGETAN HAUR JAIA Goloka Antzerki Taldea "Zintzoaren Ametsa"	17:00
15	TOASTERS + DR. ISRAEL	21:00
17	URBELTZEN DANTZA GANBARA	20:00
18	TINDERSTICKS + LOW + THE DEARS	21:00
19	GURU (Gang Starr)	22:00
20	LOS PLANETAS + HOPE OF STATES + BLACKBUD	20:00
23	THE HOLMES BROTHERS	21:00
24	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:00
25	CAMPER VAN BEETHOVEN + T-SEX + THE BRAHMS	22:00
26	NAZIOARTEKO TRIKITIXA JAIALDIA	22:30
27	THE NOMADS + LOS CORONAS + MATERIA	21:00
28	OLGETAN HAUR JAIA Zirko Ttipia "Giriguay"	17:00

Ondarroa

05	SAGARROI + WESTERN SPECIAL	22:30
12	LA KINKY BEAT	22:30
22	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:30
25	IÑAKI OTXOA DE OLZA	20:30
26	BIDE ERTZEAN	22:30

Komunikazio defizita

Unibertsitate honetako produkzio intelektuala ikaragarria da. Boto elektronikoaren zera hori gizartera atera zen, baina beste gauza asko, inportanteak, ez dira azaltzen. Defizit bat dugu. Komunikazioa da kontua —ez da prentsa—, komunikazioa, modu integralean esanda. Irudia proiektatzea, emaitzen berri ematea, emaitzak iritsi behar diren tokietara zuzen iristea. Aurrean dugun erronketako bat da. Komunikazio estrategia bat diseinatu beharko genuke horretarako.

Kafe ANIZKIA
Azaroa

www.kafeantzokia.com

zenbat gara
elkartea
tel: 94 423 75 91
bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

dun jatorra naiz, eta zu ez" adieraztea. Ez dakit noraino oraingo aldarrikapenetan ez dagoen horrelako zerbait.

Asko esatea da hori...

Errepikatu egingo dut: "Ez dakit", "noraino", "zerbait"... Hori, batetik. Bestetik, uste dut kalitatea kantitatearen ondorio izango dela.

Argi dago hori literaturan. Ez dira idazle handiak ateratzen, ekoizpen literario handia ez badago. Lore ederrak lore asko dauden lekuan sortzen dira. Hizkuntzarekin, antzeko zerbait. Modu ikaragarrian ari gara hazten. Hitzun askoren maila, apala izango da kasu askotan, baina denborarekin hori ere hobetuko da, nabarmen.

Bideak jarri eta lan eginez, edo egoera bere horretan utziz?

Bietara. Bere horretan utziz, eta lan eginez. Hor, ordea, neurtzeko oso zailak diren prozesuekin egingo genuke topo. Adibidez, irakurtzen dugun, ez dugun; telebista gehiago ala gutxiago ikusten dugun; Interneten sartzen garen, ez garen; gauza asko daude hor, eta zaila da epaitzen. Uste dut askotan epaitu egiten dela, baloratu beharrean. Nik ere badut kezka hori, etxean bertan, seme-alabekin. "Aita, es que dago ondo!" esaten dutenean nik ere esaten diet: "Baina non ikasi duzue hori? Horrelakorik ez duzue etxean entzun bizitza osoan! Zer da hau!". Hala ere, konfiantza daukat, segurtasuna ez esatearren, hamar urte barru horrelakorik ez dutela esango.

Zu epaitu zintuenak ere ez du meritua makala.

Kezka utzi zizun behintzat.

Serio esan zidan, eta nahiko hurbil nuen pertsona batek esan zidan. Orain ez zen ausartuko horrelakorik esaten. Tira, orain azentuaz hasiko litzateke...

Horrek beti izango luke aitzakia...

Horregatik ari naiz. Nire ibilbidean zehar era horretako jokaerak hainbat aldiz ikusi ditut, eta modu iraingarrian gainera. Zuek, betiko euskaldunak, ez zarete ohartzen zenbait jarrerara noraino izan litezkeen mingarri. Lehen, beste berba iraingarriak erabiltzen ziren, orain erabiltzen ez direnak, zorionez, eta hizkuntzaraino iritsi ziren. Baina jarrerak irauten du. Kontuz, hala ere, kalitatearen kezka adierazten duten horietako asko nire adiskide minak dira. Eta eurek badakite zer pentsatzen dudana, askotan esan die dalako: "Nik eskubidea dut horrela pentsatzeko". Esan dut, zutabea idatzi nuen *Egun-karian*. *Euskara* zuen izenburua. Idatzi biharamonean Euskaltzaindiako bat etorri zitzaidan, "zorionak!", esanez, eta oso pozik.

Hizkuntzaren kalitatea kantitatetik etorriko dela diozu...

Etor daiteke.

"Etor daiteke", eta galdera bat nuen kantitateari dagokiona: zenbat eta unibertsitario gehiago, orduan eta kultura handiagoa du herri batek? Herri zibilizatuagoa izango gara?

Nik uste dut baietz. Unibertsitateko korridoetan asko ikusten dut kirol aldizkari bat. Kirol aldizkaria. Hori ere kultura da; nik ez dut ikuspegi murritzalea. Herri zibilizatuagoa izango gara, ez dut dudarik egiten. Besterik da, ikasleek unibertsitate ikasketek eskaintzen dituzten gaitasun guztiak ustiatuko dituzten. Baina hor beti egongo da %1 gaitasun horiek ustiatuko dituen. Proporzioa hori izanda, zenbat eta ikasle gehiago eduki, orduan eta jende gehiagok ustiatuko ditu gaitasun horiek. Nire ustez. Badago besterik. Duela 25 urte, %15 etortzen ginen unibertsitatera. Gaur egun, %45 etortzen da. Lehen askoz gehiago ziren unibertsitatera iristen ez zirenak, ez zituzten gaitasunak ustiatzen, goi mailako batxilerra ere ez zuten burutzen! Gaur egun, gaitasun gehiago ustiatuta, aukera handiagoak dituzte ikasleek. Baikorra naiz. Herri zibilizatuagorantz goazela uste dut. ■

Informazioaren Gizartea

Informazioaren Gizartea ari gara bultzatzen, baina unibertsitatea Konekta Zaitzez programatik kanpo geratu da, guztiz. Hori txarra da gizartearentzat. Ez naiz ari unibertsitateko ikasleek eskubide gehiago dituztelako, gizartearen onuran ari naiz pentsatzen. Zerk ekarriko dio onura handiagoa gizarteari? Ni seguru nago, eta neurtzeko modua ere badago: unibertsitate ikasleetan egiten den ahaleginari askoz ere etekin handiagoa ateratzen zaio.

III. Kongresua

BUSINESS GLOBAL CONFERENCE

azaroaren 15-16
EUSKALDUNA JAUREGIA
www.ebgconference.com

bezeroaren garaia

plaza
mugatuak

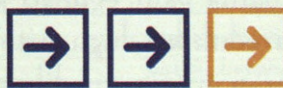
Parte-hartzaileak:

- **Don Peppers**, aditua
bezeroarekiko harremanaren
estrategian
- **Venkatraman**, Bostoneko
Unibertsitatea
- **Sandra Sieber**, IESE
- **Caroline Phillips**, Emakume Ekintzailea
2003 Saria irabazi zuen Frantzia

eta ondoko hauen kasu praktikoak:

- **Bellota Herramientas**
- **Sony PlayStation**
- **MRW**
- **Saunier Duval**
- **Novartis Laborategiak**
- **Todomaletas.com**
- **Eta abar**

 euskadi
informazio gizartearen en la sociedad de la información

Informazio gehiago:
94 423 31 47 telefonoan

Antolatzaileak:

SPRI

FAETIC

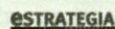
Asociación de Empresas de Electrónica,
Tecnologías de la Información
y telecomunicaciones de España

Bazkide teknologikoak:

 CORREOS

 Telefonica

Hedabide laguntzaileak:

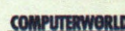
 ESTRATEGIA

 Euskadi

 radioeuskadi

 eWEEK

 Expansión

 COMPUTERWORLD

Laguntzaileak:

Sustatzaileak:

PMP

 Ibermática

 bbk

 EL CORREO

Mediku falta, etorkizunak dakarren mehatxua

Europako herrialde asko medikurik gabe geratzen ari da. Hego Euskal Herrian, berriz, lasai egoteko moduan gara oraindik, baina gaur egungo joerak jarraituz gero arazo bera edukiko dugu urte batzuk barru. Zenbait sendagileren iritzi, medikuntza ikasketak erakargarriago eginez senda liteke gaitza, besteak beste.

GERO ETA MEDIKU GUTXIAGO DAGO. Hala omen da ia Europa osoan, eta zenbait herrialdetan (Alemania, Ingalaterra, Frantzia, Suedia...) arazoa bete-betean jasaten ari dira. Aurre egiteko, oraindik hain gaizki ez dabiltzan herrialdeetatik eraman behar dituzte sendagileak. Horien artean, Espainiako Estatua eta, bereziki, Euskal Herria. Nolanahi ere, arazoa gurera ere iritsiko da honela jarraituz gero, momentuz mediku faltan ez gabiltzan arren.

"Ez dakit zehatz-mehatz zeintzuk diren Europan mediku gutxi egoteko zergatiak", diosku Bizkaiko Sendagileen Elkarteko presidente Cosme Navedak, "baina hemen, behinik behin, hiru azpimarratuko nituzke: batetik, medikuak gizartearen zeukan garrantzia gutxituz doa; medikua izatea oraindik zerbait da, baina ez lehen bezainbat. Bestetik, Euskadin txarto ordainduta dago mediku izatea, osasungintza publikoan behintzat. Hirugarrenik, medikuntza ikasketak luzeegiak dira eta jendea ikaratu egiten da horren aurrean". Navedak adierazi duenez, Europako herrialde batzuek duten arazoa ez da oraindik gureganaino heldu, baina etorri egingo da medikuen heziketa beste era batez bideratzen ez bada.

Izan ere, geu ere hasiak gara mediku urritasuna igartzen hainbat espezialitate-tan: oftalmologia, dermatologia, alergologia... "Mediku gutxi hezi dira horietan, eta ezin esan sobera gaudenik. Bestetik, eskaintza publikoa eta pribatua desberdin du behar dira. Pribatuak mediku nahikoa du hartzen duen gaixo kopurua kontuan hartuta. Publikoak, berriz, itxaron zerrenda handiak dauzka zenbait kasutan. Zein da arazoa, espezialista gutxi dagoela, ala espezialistek ospitaletan dihardutela, herrietako osasun zentroetara joan beharrean? Gauza biak izan daitezke, baina edonola ere Osakidetzak eman behar luke informazio hori, ez neuk". Eusko Jaurlaritzako Osasun Saila, haatik, mutua dago, eta gai honetaz solasteko egin dizkiegun deiek ez dute erantzunik jaso.

Irakaskuntza aldatu

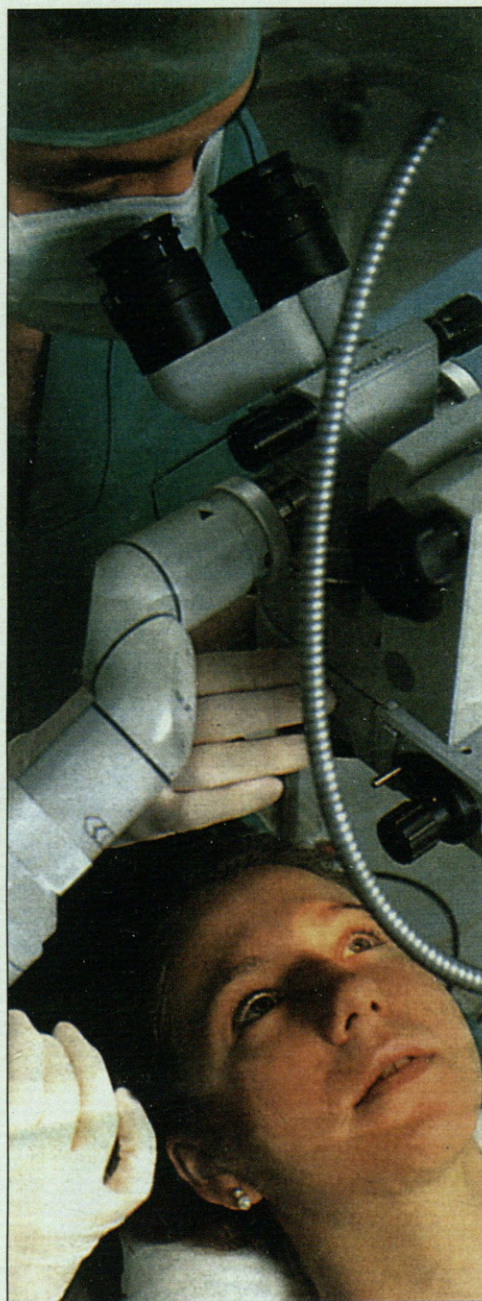
Espezialitate jakinetako egoerak gorabehe-

"Orain *numerus clausus* daude;
sarbidea zabaldu beharko lukete.

Eta espezialitate bakoitzerako
zenbat mediku beharko den
aurreikusi, ez oraingo beharren
arabera, etorkizuneko arabera
= baizik"

COSME NAVEDA

ra, sendagile ugari dago oraindik Hego Euskal Herrian. Zenbat denborarako? Navedak azaldu duenez, 1975etik 1985era, gutxi gorabahera, mediku berri asko -gehiegi beharbada- atera ziren unibertsitateetatik. Gero, gauzak baretu egin ziren, eta dagoeneko medikuak ez daude, lehen

Oftalmologia espezialitatean mediku urritasuna nabaritzen hasia da Hego Euskal Herrian.

bezala, sobera. "Arazo larriena orain 45 eta 55 urte bitartean daukagunok erretiroa hartzean sortuko da, asko baikara. Egongo da gu ordezkatzeko mediku berri nahikorik? Nik uste dut medikuntza irakaskuntza aldatu egin behar dela, edo arazo handiak edukiko ditugula. Europan gertatzen denaz ikasi beharko genuke, eta neurriak orain hartu, beranduegi izan baino lehen".

Bizkaiko Sendagileen Elkarteko presidentearen ustez, beste ezer baino lehen ikasle kopurua handitu beharko litzateke. "Orain *numerus clausus* daude; sarbidea zabaldu beharko lukete. Eta espezialitate bakoitzerako zenbat mediku beharko den

aurreikusi, ez oraingo beharren arabera, etorkizuneko arabera baizik".

Medikuntza ikasketen galga nagusia, hala ere, gehiegizko luzera da. "Especialitate batzuek hamaika urte irauten dute. Egia da seigarren urtean —dena ondo badoa, oso arrunta baita ikasturteren bat errepikatzea— egoitza egiten hasten direla, BAME ospetsua, baina hezkuntza izaten jarraitzen du". Eta hezkuntza hori ezin da laburtu, guztiz beharrezkoa delako. Medikuek onak gura baditugu, hezi egin behar ditugu Navedak dioenez. Beraz, BAMEn dabiltzan lan-baldintzak hobetu beharko lirateke. "Gaur egun goardia mordoa egin behar dute eta gainera oso gutxi ordaintzen zaie. Hobetu diezazkietela lan-baldintzak, diru-baldintzak batik bat, eta mediku izan nahi duten gazteek ez dute pentsatuko 'hamar edo hamaika urtez itxaron behar dut lanean hasi aurretik; sei baizik'".

Soldata eskasaz kexu

Beste gako bat soldataren txikian dago,

Bizkaiko medikuak, Essex ingeles konterria hornitzen

Bizkaiko Sendagileen Elkartek hitzarmena dauka Ingalaterrako Essex konterriarekin, hemengo medikuak hara joateko lanera. "Akordioa primerakoa da guretzat", dio Cosme Navedak, "hemendik doazenen ingelesa ona ez bada eskolak ematen baitizkiete lan orduetan eta soldata galdu gabe, eta gainera guk behatu egiten dugu han egiten duten lana benetan aurrez adostutakoa dela". Aurten, sei sendagile joan dira milioi eta erdi biztanle daukan Essexera. Bertakoak pozik omen daude, ondo hezitako medikuak bidaltzen dizkiegulako.

"Garai batean burmuinek ihes egiten zutela esaten zen", dio Navedak. "Ez dut esamolde hori erabili nahi, baina esan daiteke ondo hezitutako jendea ari dela ihes egiten". Hemen diru asko erabili da horiek mediku onak izateko, eta orain beste leku batzuetara jo behar dute, hemen erdipurdiko lanak dauzkatelako. Ingalaterran, esaterako, hemengo soldataren bi halako jasotzen dute, Navedak esan digunez.

Sendagileen Elkarteko presidentearen ustez, Hego Euskal Herriko medikuak Europako onenetakoa dira. "Oso ospital onak ditugu, eta are oinarritzko harrera hobea. Essexekoak hona etorri zirenean, harrituta geratu ziren gure lan egiteko era ikusita. Atzerrian desberdina da. Berbarako, Ingalaterran ez dago pediatrik osasun-sistema nazionala".

antza. Euskal medikuek gutxi irabazten dutela uste dute, eta froga gisa Europako adibideak ipintzen dituzte mahai gainean. Europako Batasun osoan, greziarrek soilik dauzkate soldata urriagoak. "Euskadin, gainera", dio Cosme Navedak, "batez beste Espainiako Estatuan baino dezente gehiago irabazten genuen lehen, baina hori ere parekatu egin da azken urteotan". Medikuek dagoeneko soldata ederrak jasotzen dituztela dioenik ere bada, noski. "Bai, egia da nahikotxo diru irabazten dugula, baina zeren arabera neurtuta?", argudiatu du Navedak, "guk daukagun erantzukizuna ez dauka inork, ez ingeniari batek ez enpresa bateko edozein goi-mailako teknikarik, baina ez dugu horiek baino soldata handiagoa". Hortaz, ez da harritzekoa euskal sendagile askok atzerirako bidea hartzea, Sendagileen Elkarteko presidentearen iritziz: "Kanpoan etxean baino maiteago bagaituzte...". ■

NORK AIPA LEZAKE HEMEN

AUZO
LOTSA,

AUTO
LOTSA
SENTITU
BARIK?

ARGIA

Andoni Mujika Ulazia

KOMUNIKAZIO TEKNIKARIA

Nolaismoa

Normalean metodoaz edo metodologiak ulertzen dugun horretaz jardun nahi dut. Erakunde ezberdinen lehenengo lana, eta inportanteena, helburuak –nobleenak askotan– oso zehatz eta txukun azalduta uztea da, diskurtso estrukturatu eta logikoz. Behin horiek definituta, eta denbora pasatu ahala, bigarren maila hartzen du NOLAk. NOLAismoaren antzerako kontzeptu edo ideiak –baina mutilatuta– politikagintzan eta, baita, beste alor batzutan ere entzun izan ditut, esate baterako, helburuek ez dituztela bitartekoak justifikatzen –bortizkeriaz ari dira horrelakoetan–.

NOLARI eman izan zaion protagonismoa, gai horretan, zeharo partziala da –legitimitatez?– baina mugatua. Desio politikoak eskuratzeko indarkeria ez da bitarteko justifikagarria, konforme. Baina kasu horretan bakarrik? Beste edozer lortzeko zenbait bitarteko, oster, gezurra edo erdi gezurra, elkartasunik eza, pertsonaren duintasuna zapaltzea, berbazko bortizkeria, demokraziarik eza, goi mailako inkoherentziak, hainbat indar eta botere motaren eragiteko ahalmen izugarriak –ez naiz betiko indar "faktikoez" soilik ari– barra-barra darabilzkigu inongo erreparorik barik. Terreno horietan dantza egiten erabat ohituta daude zenbait politikari, beste hainbat ekonomia agente, buruzagi sindikalista "progre" asko, erlijio ordezkariak, ezer gutxi eginda inoren kolkotik bizitzen dakien makinatxo bat elementu... Zorionez baita ere, entzun izan dut bitartekoa bera helburu dela batzuentzat. Hau diotenengandik gertuago dago adierazi nahi dudana, gauza bera ez dela uste dudana arren.

NOLA niretzako, bizitzaren ardatz bihurtzen ari da, gero eta indar handiagoz, gainera. Neu ere NOLABIDEan nago, eta itxidura malgu eta hauskor horrek –horrela behar du– aukera ematen dit hain garden ez daukadanari buruz ere idazteko: NOLANIREko teoria libertario edo liberal –libre zentzuarekin esan nahi dut, badaezpada ere, irakurle "sesentayochobaneroen" bat larregi aztoratu ez dadin– horri buruz bueltaka darabilzkidanak eskribitzeko. NOLAZer-ean, "zer" hori hizki txikiz eta atzean, NOLARI diskriminazio positiboa eginez, dago muina eta lehen hazia. ZER ez da ezer. Zenbat zer, zenbat helburu... kakaztu ditugu NOLArekin dibortzio eta abandonu traumatiko

eta barkaezinak praktikatu zia hasiera-hasieratik? Egia da hanka-sartzerako eskubidearekin bat egiten dudala goitik behera, baina baita, pertsonen erreparazio eta zaharbertitzeko beharizan eta eskubidearekin ere. Hanka-sartzea eta erreparatzea hobetze ariketak dira, bedeinkatuak, trebetasunak hartzeko itzelezko aukerak, pedagogiarik zahar eta interesanteenetakoak.

Edozein ekimenerako, lehenengo, ZER edo IPARRA jartzea dela zuzena esan izan digute betidanik. Horrela izan da eta da, beharbada arrazoiz gainera, baina ni ez nago ados. Kontzeptu bi horiek siamestuta joan behar dutelakoan nago, komunioan.

NOLArekin gure helmugek, pentsamenduek, nahiek eta ideologiak zeharo fusionatuta egon behar dute, gorputz zatiezinean. Metodoa helburuan eta helburua metodoan. Egunerokotasunean, gestio ereductan eta funtzionamenduan iparra eta jokatzeko moduak gauza bera izan behar dute. Ongizate pertsonalak, identifikazioak eta sentimendu maitatuenez ez diote

Edozein ekimenerako, lehenengo, ZER edo IPARRA jartzea dela zuzena esan izan digute betidanik. Horrela izan da eta da, beharbada arrazoiz gainera, baina ni ez nago ados (...)

NOLArekin gure helmugek, pentsamenduek, nahiek eta ideologiak zeharo fusionatuta egon behar dute, gorputz zatiezinean

egun handiari, zeru salbatzaile horri, itxaron behar horiek guztiak bizi ahal izateko. Gure misiorik sakonena ere lehen egunetik garantizatze aukera oparitzen digu NOLAbideak. Geuk –norberak berea, pertsonarengandik taldera eta taldetik pertsonarengana– markatutako zorientasunerako praktika *desutopizatu* –posible egin– eta frustrazioak ekiditen ditu NOLAk. Ze hurbil ikusten dudana guzti hau autoeraketatik! Autoeratuta bi planotan, bat, kanpoari aurre eginez, proposatuz eta eraikiz, antolatuz, eta bi, barrura begira autoeratuta. NOLA? Natural, dibertituz, estimulatuta, gure ametsak beldurrik gabe biziz, ausart, desioei jaramon eginda bakarrik. ■

Iñan Zaldúa

IDAZLEA

Plazebo-literaturaz

Bada joera bat, egungo literaturan indarrez hazten ari dena; euskal literatura, jakina, ez da horretan salbuespena izan, eta, are gehiago, azken aldi honetan –askoren ustetan– argitara eman diren lanik onenak, perfektuenak, joera horren barruan koka litezke. Batzuek melengekeria deitu diote –Paddy Rekaldek, adibidez–, beste batzuek samurkeria; Xabier Lasak "pelutxearen sindromeaz" hitz egin du, eta "papila sentimentala" esapidea erabili izan dute, inoiz, Rikardo Arregik eta Juanjo Olasagarrrek. Izendapen horiek guztiak baztertzeko inolako asmorik gabe, beste bat proposatu nahi nuke: plazebo-literaturarena.

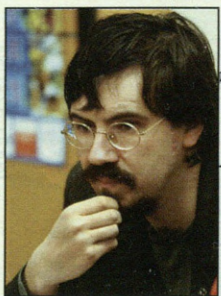
Plazeboa, jakina denez, "substantzia eraginkorrik ez duen prestakina da, botika baten ordeztu ematen dena, gaixoaren eragin psikologikoa guztiz baztertuz botikaren benetako eragina aztertzeko erabiltzen dena". Plazebo-literaturak kalitatezko lanaren antzeko efektua egiten du eskuragarri, bere baitan substantzia eraginkor askorik ez duen arren. Produktu hori, edonola ere, politikoki zuzena izaten da beti. Hau da, *poetikoki zuzena*.

Intentzio onez beteriko literatura *sentibera* dugu deskribatzen saiatzen ari naizen hau. Samurkeria literarioaren hipotesi nagusia hau da: mundua gaiztoa da, edo gaiztoa izan daiteke, baina pertsonak –pertsonaiak–, zu –irakurlea– eta –batez ere– idazlea bera jatorrak zarete, izugarri zintzoak; zintzoak, solidarioak, ekologistak, hirugarren adinofiloak, internazionalistak eta multikulturalistak: nobela, poema edo zutabea irakurtzen amaitu, eta lasai demonio geratuko zara, irakurle, horretaz guztiaz jabetzean edo, hobeto esanda, berrestean.

Alegoriaren, analogiaren eta parabolaren erabilera oso ohikoa da mota honetako literaturan; abangoardismoaren zantzuak, bestalde, ez dira faltako –adibidez, surrealismo *light*-a, edo absurdu arina–, beti ere formaren eta mezuen gardentasuna zalantzan jarri gabe. Bestalde, ildo honetako lanetan narratzailea edo ni poetikoa nekez desberdintzen da idazlearengandik: bat eta bera dira, oro har, eta, nola ez, pertsona ona da berau. Eta hori badago lotuta, askotan, beste ezaugarri batekin: idazleak berak pertsonaia bihurtzeko egiten duen ibilbidearekin, Byronen garaietatik etekin handiak eskaini dituen baliabidea –bide batez: horixe da plazebo-literaturak bere ifrentzia zatekeen "malditismoarekin" edo "underground-zalekeriarekin" konpartitzen duen ezaugarrietako bat: muturrek elkar jotzen dute, jakina denez... baina hau beste artikulu baterako gaia da...–.

Egungo produktu literario *kitsch* tipikoa da, hein handi batean, plazebo-literatura: artea balitz bezala saltzen dena, alegia, modu horretan kontsumitzailea Kulturarekin bat egin duela sinestera eramanez.

Beste kontu bat da zergatik zabaldu den literatura horren

ALBERTO ELORRIAGA

premia; zertan oinarritzen den haren arrakasta. Hori ezin baita ukatu: plazebo-literaturak publiko bat du, zabala eta eskerronekoa, eta horren oinarriak zeintzuk diren aztertzeari garrantzitsua deritzot. Zenbait hipotesi aurrera daitezke. Lan horiek, hein batean, Zentzu edo Traszendentzia motaren bat itzultzen diote irakurle askori, Jaungoikoa eta Marx, besteak beste, hiltzen ikusi dituen garai batean. Bestalde, euskal esparri txikiari begira, Gure Betiko Gaia (*La Cosa*) albo batera uzteko parada ederra eskaintzen dute, edo

hura zeharka tratatzeko behintzat –nabaria da euskal irakurlego errealearen eta, batik bat, potentzialaren puska handi bat *La Cosa*z nekatu samar dagoela–. Edonola ere, Michel Houellebecq-ek iradoki du, nire ustez, azalpen posibleen artean zorrotzena: "Egungo komunikabideek erabiltzen duten maitagarri-ipuinen diskurtsoa kontuan harturik, erraza da dohain literarioak erakustea ironia, ezkortasuna edo zinismoa garatuz. Baina zinismoa gainditu nahi denean, gauzak oso zailak jartzen dira. Egun, ondradua eta aldi berean positiboa den diskurtso bat garatzera helduko balitz inor, munduaren historia aldatuko luke". Ba horren bila abiatu da irakurle asko, eta baita zenbait idazle ere, antza denez. Beste kontua da ea helburua erdietsi duten, ala ez.

Izan ere, irudipena daukat plazebo-literaturak eskaintzen duena ez dela "kontsolamendua", Aristotelek edo, berriki, Bernardo Atxagak proposatutakoaren bidetik, narkolepsia edo anestesia motaren bat baizik; *Soinujolearen semea* irakurtzea besterik ez dago konturatzeko fikzio horren "kontsolamendua" zer ikusi gutxi duela samurkeria literarioarekin. Irakurlea lasai mantentzea du helburu plazebo-literaturak; bere berean indartzen dizkio irakurleari bere ikuspuntuak, eta neurri horretan da plazebo.

Javier Mariásek esan zuen bezala, "liburu horien artean ziur badagoela bikainik, erdipurdikorik eta txar-txarrik, erabiltzen dituzten gai ohoragarriez haratago. Baina sumatu egiten da, moda horretan, (...) nolabaiteko exhibizionismoa –'Begira zein errukibera naizen eta, ondorioz, zein errukiberak zaretzen zuek'...–, eta lege txarreko erabilera bat. Eta, jakina, gozokeria dezente (...). Baina literatura horrek ez du, gutxienez, gauza bat egiten, lege oneko arteak maiz egiten zuena, hots, ez du asaldatzen, ez du urduritzen, ez du gure ohiko iluntasuna erakusten, ezta gure eskuzabaltasunaren eta azpikeriaren arteko nahasketa, ezta gatazka edo dilema ere".

Plazebo-literatura obra –agian– perfektuak egitera hel daiteke, dudarik ez da, baina Alan Pauls idazle argentinarrak *Sautrela*-n aditzera eman zuen legez, askotan interesgarriagoak izaten dira lan inperfektuak, biziago egon ohi direlako.

Interesgarriagoak, eta beharrezkoagoak, gehituko nuke nik –literatura beharrezkoa izan daitekeen heinean, noski–. ■

Igor Elorza

BERTSOLARIA

Plateruena

Plateruena deitu diogu Durangon, Berbaro elkartearen ekimenez eta ehundaka herritarren bultzadaz zabaldu berri dugun Kafe Antzokiari. Izanak izena behar du, eta Durangoko Plateruena egin dugu geure, Matadero zaharrari bizi berria eman asmoz.

Artean entzuterik izan ez duzuenon jakingarri, esan dezadan labur-labur Juan Kruz eta Antonio De la Fuente anaiak izan zirela Durangoko Plateruak, ezagunak Bizkaia aldean XVIII.aren azkenetan eta XIX.aren hasieran. Bi anaiok zilarginak ziren ofizioz, eta horretxeri zor zioten gaitzizena. Fama, berriz, afizioak eman zien, bertso-egile, kantari, musikari eta dantzariak baitziren eurak. Mutilzaharrak eta festazaleak ere bai, antza. De la Fuentetarrak, gainera, Bitoria eta Burgos aldetik zetozen. Erdaldunak ziren jatorriz; euskaldunak etorri.

Esaerak kontrakoa badio ere, gaur egun mila irudik berba batek baino gutxiago esatea gertatzen da sarritan. Kasu honetan ez. Kasu honetan arrazoi du esaerak. Plateruen irudiak hobeto ematen baitu egitasmo honen berri, sortzaile, parte hartzaile edo integratzaile lakoek baino.

Baina hau guztia idazten ez
n a b i l

INIGO AZKONA

propaganda egitearren bakarrik. Kezka hauek denak Durango baino zabalagoak dira, zelan ez, eta azken hilabeteotan han edo hemen berbagai izandako hainbat konturi buruz jarduteko aitzakia ere bada Plateruena.

Juan Kruz eta Antonioren sasoian, adibidez, pentsatu ere ez zuten egingo afizioa ofizio bihurtu zitekeenik. Gaur egun, berriz, asko ez, baina bat baino gehiago dira horretatik bizi diren euskal sortzaileak. Edo nahiago bada, horretara dedikatzen direnak. Eta lapikoa berborka hasiz gero, denetariko iritziak entzun daitezke.

Kalitatezko lanak plazaratzeko egunero ko dedikazioaren beharra defendatuko du, demagun, musikariak; orduak irauten dituela, argudiatuko du, kanta on baten konpas bakoitzak. Ez dakit zein idazlek, berriz, literaturaren mesedetan ezezik, bestelako bizi-bide bat komeni dela erantzun diezaioke. Idazketarekin inongo zerikusirik ez daukan lan bat; txipiroiak garbitzea, kasurako. Orduan aktore bat izan liteke, antzerkitik ez, antzerkirako bizi dela esango duena, baina, ezingo luke gogoko lana behar bihurtzeak morrontza dakarrela botako liokeen dantzaria entzun gabe geratu. Azkenean, Paristik zetorren artista agertuko litzateke, lehenengo txistuarekin saiatu zena, tronpetarekin gero, eta txistekin, eta idazten, eta aktore, bertsoan ere bai, eta telebistan kantantzillorak erakusten azkenean, baina, famarik ez eta negarra jotzen amaitu duena.

Betiko lege, azken batean denak ados daudela esanez amaituko lukete eztabaida. Arrazoirik ia denek eduki arren, inork ez bailuke arrazoiak izango. Bizikera bizibide bihurtu ahal izateko zoria izanik, apustua egitea bezain zilegi eta erromantikoa baita ez egitea. Baita alderantziz ere. Bakoitzari dagokio erabakia azken batean. Afizioa ofizio bihurtzeko aukera gutxi batzuen zoria baino ez da, hala ere. Gurean gainera —eta hau ona da—, benetan lan egin beharra dago horretarako. Kantutik zaila bada, kontutik bizitzea zailagoa baita euskaraz —benetako zenbait artista salbuesita—.

Euskal kulturak denak behar ditu:
profesionalak direnak eta ez direnak.

Sortzaileak eta sorzaleak. Eta
jarraitzaileak, noski. Baina batez ere
denen parte hartzea behar du

Baina kontuari buruz ari garenez, euskal kulturak denak behar ditu. Profesionalak direnak eta ez direnak. Sortzaileak eta sorzaleak. Eta jarraitzaileak, noski. Baina batez ere, denen parte hartzea behar du. Ikusentzuleak behar ditugulako, baina ez ikusentzule hutsak, jarraitzaileak ere partaide izango diren eskaintzak baino. Zalegoak sentitu eta jakin behar du, kultur eragile garrantzitsuenetakoa bera dela, eta ardura handia duela honetan. Eta artistak ere, agertokian baino toki gehiagotan izan behar du sortzaile, ize-nik distiratsuenak ere itzal gutxi egiten baitu hemen. Musikariak, dantzariak, bertsolariak, idazleak zein aktoreak ezagutu egin behar du bere proposamenak arrakastaz jendarteratzeko egin behar den ahaleginaren berri. Eta ahalegin hori txarto bideratua dagoenean hobetzen lagundu behar du. Eta jarraitzaileen ikuspegiak ere jakin behar du apur bat. Bere neurria ezagutu egin behar du sortzaileak, apalenetik hasita lar begiratzen baitugu izarretara handiena ere ederto kabitzen den herri txiki honetan. Artistak eta zaleak, denok dugu hezi beharra hemen.

Batu gabe bateratuko gaituzten antolakerak ditugu beharrezko merkatuak irentsiko ez bagaitu. Kultur planean baino gehiago sinisten dut nik kultur lanean. Adibidea jartzearen, azken hilabeteotan soldatapean eta borondatez Plateruenean makina bat behar egin duten artista, eragile zein zaleengan. Brotxa lodia hartu duen gitarrajolearengan, garbiketa lanetara urreratu den irakaslearengan, tabernariei hozkailuak betetzen lagundu dien programatzailearengan eta edozein egunetan kantatzera aterako den etxeakoandarengan.

Luzatzen ari naiz eta trago bat hartzera joateko sasoia dela diosta Juan Kruzek, eta, hain beharrezko dugun izaera integratzaileari buruz ez dudala ezer esan gogorarazi dit Antoniok. Hurrengoan beharko duela erantzun diot. Ardo pare bat hartu eta gero. ■

Aingeru Epaltza

Aharrausika

Ez daki ergatibo bat zuzen paratzen ez erlatibozko esaldi arrunt bat eratzen. Euskaraz ez diozu adituko ateraldi irringarririk, are gutiago sexuaz mintzatzen. Bere kasa, euskarazko libururik, bideorik, joku elektronikorik –bada halakorik?– ez du hautatuko asteburuko txupitoen eragintzean ere. Alabaina, orduak egiten ditu ikastolan edo institutuan, Izen Sintagmaren eta Aditz Sintagmaren adarretan zintzilikatua, esaldi konpletibo eta adberbioen amaraunean harrapatua, *zeniezazkidan* eta *mintzakezu* bezalako arbola ahoskaezinen oihanean galdua. Orduak, bai, aharrausika eta aho zabalka. Gero, duela hogeituroko testu irentsi ezina emanen diete etxeko lan, eten ez dadin asperduraren soka. Curriculum bat baitago, eta hura nahitaez bete beharra.

Iparraldean ez dakit. Hegoaldean alarmak aspalditik piztuak dira: gure gazteena ez da euskara, zapo-euskara baizik, non ez den, bertzerik gabe, erdara. Baina trankil neska-mutilak, errua auzoan da: gizartea, lege eskasak, euskararen etsaien lan maltzurra. Eskolari, ikastolari, dena delakoari, ez zaio noski gehiagorik eskatu behar, aski eta abasto egiten du-eta.

Hamahiru, hamalau, hamabortz, hamasei urtetan, Euskal Hizkuntza eta Literatura irakasgaiak hitzaren besta behar luke izan, baina gazteluko tortura sala bilakatu dute ikasketa planen diseinatzaileek. Gure gazteek begiko zikina nahiago hura baino. Hizkuntzaren barrunbeak irakatsi nahiaren nahian, azal-huts gelditzen ari da babak eltzetik atera behar zizkigun belaunaldiaren euskaltasuna. ■

Joxe Mari Ostolaza

Kanposantua

Genuen ingurua. Hil-taxia buru, noiznahi ikusten genuen gure aurretik igarotzen hildakoaren lagunteria hari jarraiki. Ondoko lore-dendak eskatuta, zumitzezko koroak loreztatzen lortzen genituen sos apurren batzuk amaren poz. Domu Saindu egunak genituen etekintsuenak, koadrilan behar bezala antolatuta, lore sorta bera hainbat aldiz saltzeko aukera izaten zen, egun legez orduan ere beti berant zebilen alea ugari baitzen. Kotxe pribatuak urri, autobusak ziren gure bezeriaren garraio, jendez mukurua igotzen zirenak. Lore zimelenak ere, berehalako onarpena izaten zuen, hildakoak ez baitzuen txintik aterako. Hala ere, bizien artean klaseak bazeuden eta kanposantuko kale erdiko kaperak, mausoleoak, marmolezko hilobiak ez genituen gustuko, haien jabeek lorategiei ematen baitziren hornitzeko agindua. Beste prezio bat. Ikusgarriak jartzen zituzten, beren hilak Intxaurren aldea zituzten inbidiarako, gu, udan, Egietik joanda Maria Cristina hotelaren aitzinean udatiarrei erreparatzen egoten ginen parekoa. Ez dakit lorategiak ugartu ote diren. Ez dakit kanposantutako ataritan mutil-kozkor lora saltzailerik baden. Badakidana da, bizien artekoan kotxea dela tokirik gehien hartzen duena, eta garajea duela klase adierazgarri. ■

Xabier Gurrutxaga

ABOKATUA

Bidaia amaierara iristear

ETAre azkeneko adierazpenak zer esan gutxi sortu die alderdi politikoei eta denak bat etorri dira mezu hau igortzerakoan: ETArengandik nahi dugun agiri bakarria borroka armatua uzten duela adierazten duena da, bestelakorik ez zaigu interesatzen. Batasunako kideek, berriz, aipatu adierazpenean nobedade interesgarriak ikusi dituzte eta gogor kritikatu dute alderdi politikoen itsukeria. Batasunak izan ezik, beste guztiek mila arrazoi dituzte ETari kasu ez egiteko eta bere desagertzea eskatzeko. Begi bistan daude popularrek eta sozialistek dituzten arrazoiak. Beren askatasunaren eta bizitzaren kontura gorpuzten eta justifikatzen baitu ETak bere presentzia, arrazoiak eta gatazkaren iraupena. Alderdi abertzaleentzat eta Ezker Batuarentzat aspaldidanik ETA *estorbu* politikoa besterik ez da, batez ere alderdi horiek autogobernuaren bidean Estatututik haruntzago joateko erabakia hartu dutenetik.

Eskarmentu handia hartu zuten Lizarrako itunaren frakasoarekin eta orduz gero ez dute ETA-Batasuna binomioarekin kontaminatu nahi. Geroz eta garbiago dute gatazka politikoa konponbidean jartzeko "gatazka armatua" deituriko horrek enbarazua eta oztopo besterik ez duela egiten. Alderdi horietako buruzagi gehienek badakite ETAre presentziak ez diola gatazka politikoiari inongo balio erantsirik ematen, ezta dimentsio demokratikorik ere. Aitzitik, garbi dute alderdi politikoetako herri ordezkariak, zinegotzi nahiz parlamentari, erailtzen ihardun den erakunde armatuak ez diola ezer onik ekarriko ez demokraziari, ez askatasunari. Ezin baita ahaztu ETAre ekintzen jomuga nagusiak gure herrietako zinegotziak izan direla. Eta hori bere gordintasuenan eta benetako neurrian ikusi nahi ez duenak begi bistako arazoa baino askoz ere larriagoa den zerbait du. Totalitarismoa deitzen zaio.

Egia da urriaren 28an argitara emandako adierazpenean ETak gauza berriak esaten dituela, malgutasun gehiago antzematen dela idatzian, gure herriaren barruko aniztasuna

ALBERTO ELOSEGI

ere "deskubritu duela", baina gauza batean burua lehenengo lepotik du: gatazka politikoa konponbidean jartzea ezinbestekotzat jotzen dute beraiek irudikatzen duten "gatazka armatuaren" amaiera lortu ahal izateko. Duela hogeita bost urte ETak Espainiako ejertzitoarekin negoziatu nahi zuen autodeterminazioa. Hamar bat urte beranduago, Arjelen, Estatuko ordezkari zibilekin egin zuen saioa. Lizarrako itunerako emandako negoziazioetan, abertzaletasunaren baitako paktua zen armak isilik mantentzeko jarri zen exijentzia. Bide hark nabarmen erakutsi zizkigun zer muga eta zer ezintasun zituen. Horien artean, bat, inongo dudarik gabe, jasangaitza bilakatu zen: ETari bakea baino askoz ere gehiago inporta zitzaion prozesu politikoa kontrolatzea. Abertzaletasunaren zuzendaritza politikoa jeltzaleen eskuetatik ETA-Batasuna binomioaren eskutara pasatzea, alegia. Hori izan zen bake eredu haren porrotaren muina.

ETAre bidaia politikoa amaiera puntura iristear dago. Ez du horrek erakundearen bukaera esan nahi derri gorrez, bidaia politikoaren agortzea baizik. Aukera bat besterik ez zaio gelditzen duintasun minimo batekin bukatu nahi badu behintzat, kartzeletan eta atzerrian dauden ehundaka gizon eta emakumeei benetako irteera bat eman nahi badie. Aukera bakar eta eraginkor hori ezker abertzalearen baitan "gatazka armatuaren" amaiera negoziatzea da. Gauzak nola dauden ikusita, ETak Batasunarekin hitzartu behar du armen betirako isiltzea, gero ezker abertzale horrek, zilegitasun demokratikoz eta berreskuratu behar lukeen legalitatez jantzirik, "gatazka politikoaren" nondik-norakoak negoziatu ahal ditzan beste abertzaleekin eta ez abertzaleekin ere. Hori bai, bere burua ordezkatzu bakarrik, beste inorena ez. Horrela, ETAre bidaia politikoaren bukaera ez luke ekarriko Batasunarena. Aitzitik, bidaia berri baten hasera suposatuko luke. Alta, etxe barruko negoziazio horri uko egiten badiote, ziurrenik bidaia ez zaio bakarrik erakunde armatuari bukatuko, beste batzuei ere bai. ■

ETAre bidaia politikoa amaiera
puntura iristear dago.

Ez du horrek erakundearen
bukaera esan nahi derri gorrez,
bidaia politikoaren agortzea baizik.

Aukera bat besterik ez zaio
gelditzen duintasun minimo

batekin bukatu nahi badu
behintzat, kartzeletan eta atzerrian

dauden ehundaka gizon eta
emakumeei benetako irteera bat

eman nahi badie

Antzerkia

Bihotz kontuei
heldu die Markeliñek

- Ezpalak
- Argitalpenak
- Sukaldean

- Denbora-pasak
- Ihesi
- Makina bat kontu

Astrofisika

Planeten jatorria
kaosa da

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Hiria, kultura modernoaren sorleku

XXI. Galeusca jardunaldia Galizian gauzatu da, Ourense hirian nahiz Allariz herrian; urriaren eta azaroaren arteko muga egunetan. Galiziar, katalan eta euskal idazleek *A cidade e a palabra* (Hiria eta hitza) gaia landu dute.

Galizia, Katalunia eta Euskal Herriko hirietan barrena eraman gaituzte idazleek hasieran, munduko hainbat hiritara bidera-

tu gaituzte geroago, eta azkenik, hiri utopikoak eta amestruak ezagutzeko gonbidapena luzatu digute. Hasierakoak nola gerokoak nahiz azkenekoak literaturarako hiriak dira, Ourense kasu. Euren kulturaren jatorria Allariz herrian kausi daiteke, ordea.

Aurtengo Galeuscan –balizko hirian– gaindi egindako bidaiaren kontakizuna aurkituko duzu jarraian.

Literatura, kultur fusioaren agergarri

OURENSEN BARRENA abiatu gara Marcos Valcarcel galiziarra gidari dugularik. Ourense Galiziako literaturan gehien agertzen den hiria da, Santiago Konpostelakoarekin batera. XIX. eta XX. mendeetako idazleen artean Otero Pedrayo eta Eduardo Blanco Amor goraitatu ditu gidariak. Bigarren honen *A Esmorga* nobelaren bitartez taxututako "ibilbide literarioa" erakutsi digu Valcarcelek, baita munduari zabalik dagoen Ourense literarioaren berri jaso ere.

Hiriaren irudiak Euskal Herria, Galizia eta Kataluniako literaturan

Carlos Lopez Bernardez galiziarren hitzetan, kontzeptuak zehaztu beharra dago: zer da irudia eta zer hiria? Antzinako hiria irudimenaren kontzepzioari lotua dago. Adibidez, Jerusalem hiri ideala da, zerutiarra. Sodoma eta Gomorra, berriz, ezkorrak eta lizunak. Erdi Aroaz gero, hiria kultura modernoaren sorlekua da, hizkuntza

eta merkataritza berrien tokia. Garapen horren ondorioa da gaurko gure kultura. Hiri mota hori da eredia, alta bada, estereotipoa dago. Izan ere, hiri kulturaren erabiltzaileak eta sortzaileak toki zabaletatik datoz. Allariz herritik, esate baterako. Hiria beraz, biltzeko eta sortzeko gunea da.

Hirien -Ourense- eta herrien -Allariz- arteko dikotomia jalgi da gure ibilbidean. Bi eremu hauek gero eta hurbilago daude elkarrengandik -Urtzi Urrutikoetxearen begietatik so egiten diogu auzi honi-. Hirian bertako jendea nahiz herri txikietatik joan-etorrian ari den jendea nahasten dira. Nekazal mundua hiritik at izan

MIKEL
ASURMENDI
Argazkiak: M. A.

Bilbo

"Bilbo nire betiko mundua da, nire lanak irakurri dituztenak jabetuko ziren horretaz, izenak jarri zein ez. Hiria edozein idazlearen erreferentea da, nahitaez, hiritik ihes egin nahi duen idazlearen lanean ere agertzen da. Nik neuk, idazterakoan, ez dut iheserako joerarik. Bilbo edota bertako auzo-bizitza da nire ingurumaria. Gainera munduko beste hiri batzuen aldean, neurritz eta anonimotasunez, Euskal Herrian daukagun hiri-eredu hurbilena izan daiteke Bilbo".

Urtzi Urrutikoetxea

arren, hiritarrek heritarren ezaugarriak gordetzen dituzte oraindik ere. Herrietan hizkuntzaren jatorria dago, artean, hirian beste hizkuntza mota sortuz joan da. Egun bi kulturak gero eta nahastuago daude hedabideen eta Interneten bidez.

Hiri literarioa gizarte zibilarren isla da -Fran Alonso galiziarren hitzak dira-, hiria idazleen berebiziko plataforma da. Gure kultura, mende-baldeko kultura, urbanoa da batez ere, aisialdiaren eta modaren ondorioa. Hiria literaturaren gune estrategikoa da. Idazle honen kasuan Vigo da hiria. Bertako ibaiadarra, elementu bereizgarria, singularra eta partikularra da. Pertsonen nahiz pertsonaien izaerak lantzeko eta beren giza kategoria garatzeko ingurumari paregabea.

Isidre Grau kataluniarraren literatur espazioa Vinyes de Savall da. Sardaynola del Valles herriaren transposizioa. Obaba kataluniarra, nolabait. Herri hau Bartzelonako periferian dago. Mende laurdenean 4.000 biztanletik 60.000ra pasa zen. Hiriak barnebildu ditu nekazal munduko jendeak. Ingurunearen aldaketa azkarrak jendearen eboluzio azkarra bultzatu du eta horrek alegiak moldatzeko aukera eman dio idazle honi: jendearen jarrera, jokamoldeak, garapenak eta adierazpenak aldatu omen dira bertan, maila sinbolikoz bada ere. Ohiturazko literaturari muzin eginez, hiriko unibertsaltasunaren isla da bere obra.

Labur-zurrean, bertako eta kanpoko kulturen sinbiosia gauzatu da hirietan. Guztiok ikusten ditugu telebista berak edo antzekoak, antzeko egunkariak irakurtzen ditugu. Ikus-entzunezkoek bi kulturak nahastu dituzte. Hainbat usadio bizirik daude, baina heziketak kultura batua sortzen lagundu du. Oro har, Amerikako Estatu Batuetako kultura da nagusi hirietan. Hiri eta herrien dikotomia baino, fusioa nagusitu da hiriko kulturen. Idazleak lurrari lotuak izanagatik, literatura lantzean hiria dute erreferente nagusia.

Munduko hiriak galiziar, katalan eta euskal literaturan

Hiriez jabetzeko hainbat modu dago -Ana Romani galiziarri adi goaz-. Norberaren izaerak edota begiradak hiri bat eraikitzen du. Urratzen ari garen ibilbidea berbera izanda ere, ibiltari bakoitzak hiri diferente bat ikusten du.

Literatura oron hiria dago, baina hiria ez da leku-ne soila, hiri egiturak bestelako hizkuntza bat sorrarazten du pertsona bakoitzaren baitan.

Munduko hainbat hiritara bide egin dugu Miguel-Anxo Murado galiziarri jarraikiz; Jerusalemira iritsi gara. Intifada baino lehenago eta ondoko Jerusalem mintzo zaigu Murado. Jerusalem gainean topiko faltsu asko omen dago. Hiri beldurgarria da, baina interesgarria. Heriotza eta erokeriaren hiria. Giza kondizioen osagaiak ondo baino hobeto agertzen ditu, ordea. Jerusalem oso hiri literarioa da hartara. Liburuek

Shangai

"Shangai hiria idazteko inspirazio iturria izan zen niretzat. Ez nintzen joan Shangaiz idaztera, baizik han nengoela idazteko gogo sortu zitzaidan. Kontrastez beteriko hiria da, etengabe aldatzen ari dena, horrek berak, deus bilatu gabe, eman zizkidan idazteko aukera eta osagaiak. Hiri handiek kontrasteak eta gertakariak eskaintzen dizkizute etengabe, idazteko gaiak borborrean azaleratzen dira".

Jon Abril

sorturiko hiria da, Bibliak sortutakoa, kasu. Harrezkero, hainbat idazlek eta margolarik literalki apaindua eta irudikatua. Hiri mitoa da. Errealitatea ordea, oso urrun dago mito horretatik. Jerusalemek gaizki moldatzen diren kultur anitzak elkarganatzen ditu, intelektualki esanahi sakona duten kulturak dira alabaina.

Treveris hirira aldatu gara –Marga Do Val katalanaren alboan–, bakearen hirira. Atzeritarrentzat Karl Marxen hiria, eta galiziarrentzat Priscilianori burua moztu zioteneko hiria. Prisciliano –Santiagoko Katedralean lurperatua– Eliza katolikoaren ikuspuntutik herejea zen, nazionalista galegoen ikuspuntutik, aldiz, mitoa, aldarria, kanpoko inbasioaren aurkako sinboloa.

Treverisera iristean ez zara hitzez bakarrik jabetzen, haren izkinez eta karrikez ere jabetzen zara, bere guneek bezatzen zaituzte. Bigarren

jaiotzeko moduko hiria da. Marga Do Val idazleak bi haurtzaro omen ditu: Treveris aurrekoa eta ondorengoa. Treveriseko mikrokosmosak eta giro bereziak mundua ulertzeko modua aldarazi diezazukete. Marga Do Val Treverisen hezi eta hazi omen da bigarren.

Iparramerikako Oregon estatura joan gara gero, Portland hirira, Jaume Perez Montaner valentziarra lagun. Bizitzako zazpi urte eman zituen bertan, alta, ez zuen bat egin hiriarekin. Berea erbeste politikoa izan baitzen. Valentziara itzuli zenean, ordea, Portland gogoratzen zenean, bere imajinazioan hazi zen. Portland bere liburu askoren iradokizun-gunea da egun. Haurtzaroko gomutak, berriz, L'Alfas del Pi-n (1000 biztanleko herria) dauzka. Gerora Alcoy-ra joan zen. Herrixkatik herrira, herritik hirira: hiriak jendearen agitzioa, kezak, desioak, beldurrak eta esperantzak biltzen omen ditu. Jaumek Portland, Valentzia eta Bartzelona ditu hiri kuttunak. Hiri iradokigarriak, aldakorak, ez finkoak. Gizakiok legetxe, bere hitzetan.

Edinburgora jauzi egin dugu Miquel Desclo katalanarekin batera. Bera ez da egundo han bizi. Ingalaterrako ipar-ekialdeko hiri batean bizi izan zen behiala: Durham-en. Unibertsitate gunea. Artea, bere hiria Bartzelona zen. Bertako lagunak hil –edo beste norabait bizitzera joan– zirenean, ihes egin zuen. Durham-en egindako lagunak Edinburgon topatu zituen eta Eskoziari lotu zitzaion. Harreman ona du Edinburgo hiriarekin. Poesia irakurtzera joan ohi da, horrek estimulatu du. Edinburgo idaztera bultzatzen duen hiria da, beste batzuek, aldiz, idazteko gogo kentzen diote. Bartzelonak, kasu. Hiri gizabidetsu eta abegikor zena iraganeko hiria da berarentzat, hiri trinko eta zaratatsua, estres tokia gaur egun. Bartzelonatik 30 kilometroira bizi da, baina bere hiri literarioa Edinburgo da.

Amerikako Estatu Batuetara atzera, New York hirira. David Tijero bilbotarrak eraman gaitu hara. Bilbo baino beldurgarriagoa da New York inola ere. Inperioko hiri atakatua, bere zirrikituak itxi dituen. Etorbide zabalak karrika

"Oinarritzakoa baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetsun presuntzioa ukatzen zaio"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Bulea
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure!
artean
euskaraz

New York

"New York erreala izanda ere, ametsetakoa hiri da. Garai batean helezinezkoa zena, egun edozein mundutarren eskura dagoena. Bertan bizi izan nituen sententzioek New York hiriarri buruzko topikoak baieztatu zizkidaten. Karrikan barrena zoazela inperioaren zirrikituak irudikatzen dituzu. Zerua haztatu duten etxeen artean zoazela, diruaren eta beldurraren kulturak usnatzen dituzu. Ez da hiri erraza. Alabaina, inguruak eta jendeak idazteko mila aukera ematen dizute".

David Tijero

estuak dira etxe-orratzen artean. Hiri erraldoia eta ziutate gaitza. Beldurraren kultura hedatu da ezker-eskuin. Ziutate honen utopia banderez gainezka dago, ordea. Izu-laborrien laborategi perfektua. Literaturarako espazio paregabea. Esperanto izeneko tabernara eraman gaitu Davidek. Utopia deritzan aberriaren hizkuntza da esperanto.

Ourense gaude berriz ere, Jon Abril beratarrari jarraiki itzuli gara, haren erranen aiduru. Shangai hiritik itzuli da berriki. Nafarroako Berakoa da, ez da hirikoa, herri txiki batekoa baizik. Ez da landa eremuan hazi eta hezi ere. Baserriko bizi-modua ia desagertu baita Beran, zerbitzuak eta industria nagusi diren bizitokia da berea. Hizkera eta bizi-moduak hiri batetik hurbilagoak daude bere gurasoek ezagutzen zuten mundutik baino. Hiri eta herriaren erdibidean bizi da. Hori da bere gune erreala, baina berau izendatzeko hitza falta zaio. Horra literatura-ren betebeharra.

Etorkizuneko hiri utopiko eta amestuak

Jon Abril hitzaren faltaz galdetu diogu Cesareo Sanchez Iglesias galiziarri. Bere ustez, Jon Abril hitza, hitz amestua da. Hiri amestua edo imajinatua gizakiak hitzez eraiki behar duen hiri da. Haurtzarotik jada, eskolan erakutsi ziguten mapen bidez, imajinatzen ditugu hitz horiek, eta gure imajinazioa lantzen segitzen dugu oraindik ere. Gure biografiari beste leku batzuetako geografiarekin lagundu genion orduan eta laguntzen diogu gaur egun ere. Hiri gune gisa irudikatu arren, izate biziduna da, sufritzen eta gozatzen duena, jaio, bizi eta hiltzen dena etengabe.

Xavier Queipo galiziarrekin geografiaz eta koordinadez mintzatu gara hain justu, munduaren ardatzak irudikatu ditugu lehenik. Bere literatura irudizko hiriak agertu ohi dira, eta beste batzuk bisitatu nahi lituzke oraindik ere. Adibidez, hiri *mandalak* edo egitura aldaberakoak, historian barrena agertu eta desagertzen direnak.

Non kokatuak dauden ziur ez dakigun hiriak. Beste batzuk hiri labirintoak dira, Cortazarren *Rayuelan* agertzen dena, edo zientzia fikziozkoak, *Blade Runner* filmeko hiri bezala, kasu. Xavier Queipok amesturiko zazpi hiri motak eraiki ditu bere baitan. Berarentzat, hiri imajinarioa pausoz pauso deskubritzen goazen hiri da, harripeko hiri, pertsona bakoitzaren begirada pean dagoen hiri.

Joan Agut katalanak Juan Carlos Onetti idazlearen Santa Maria hiriaren bidez urratu du bere imajinarioa. Hiri horretako karriken, eraikinen eta denden eboluzioa imajinatu du idazlearen obraren bidez. Horregatik, hiri imajinarioa sekulan izango ez den hiri da, dolorea tarteko, inoiz iristen ez dugun hiri, samintasunez imajinatzen dugun hiri.

Julen Gabiria galdakoztarraren esanetan hiriak baditu bere abantailak eta desabantailak, hiri imajinarioa eroso da, literatura egiteko agian erosoegia. Berak hartara hiri hibridoan aldeko apustua egin du, apur bat errealtetatik eta apur bat imajinaziotik dituen.

Bere jarduna jendearengan kokatzen du, lekuetan hainbeste erreparatu gabe. Alabaina, hiriak ematen dizkio bere literaturari behar dituen osagarriak.

Bi hitz arranguratsu Galeusca hiriaz

Ourense hirian eta Allariz herrian ibili gara, baita jan, lo eta hitz egin ere. Galeusca idazle galiziarrek, katalanek eta euskaldunek osatutako hiri bizia da. Hiri anitza, erreala eta irudizkoa. Galeusca hirian, ordea, esperantoa gauzatu bitartean komunikazio arazoa dugu euskaldunok. Arazo eta drama. Galiziarrek galizieraz mintzo dira, eta erdipurdika ulertzen ditugu. Katalanak katalanez mintzo dira eta are gutxiago. Euskaldunak mintzo dira eta gailiziarrek nahiz katalanek dena ulertzen dute. Euskaldunak ulertuak izanen badira espainolez mintzo baitira. Galeusca hirian, euskaldunen benetako lengoia, lengoia frankoa, espainola baita. ■

Irudizko hiri

"Hiri irudizkoa —edo imajinarioa— literatura agertzen den edozein hiri da hiri erreala izan edo ez. Bilbo, esate baterako, nire literatura hiri irudizkoa bihurtzen da. Edozein hiri, fantasiakoa, utopikoa edota suntsitua izan, existitzen den hiri da. Edozein hiri, hiri da literatura. Nik edozein hiri, hiri erreala izan daitekeela defendatzen dut. Alegia, edozein hiri, hiri erreala izanda ere, hiri irudizkoa bihurtzen du irakurleak, idazlea bere irudimenetik hasten baita hiri eraikitzen".

Julen Gabiria

Pako Revueltas, Ana Martínez, Soledad Carril eta Juanjo Otero aktoreak oholtzan.

Markeliñe

Antzerki talde zornotzarrak bihotz kontuei heldu die azken

antzezlanean.

Amaiera politik gabeko hamaika istorio bildu ditu *Cuatro de Corazones* ikuskizunean. Poz eta plazer adina negar eta atsekabe sortzen baititu amodioak.

KATIXA GARATE
Argazkiak: Dani Blanco

Maitasun zailekin lardaskan

ASKOTARIKO MAITASUNAK daude. Gozoak, zorientsuak, pizgarriak, errazak, erakargarriak, xarmangarriak, samurrak, mirarizkoak, itxaropentsuak, platonikoak, bete-beteak eta pozgarriak. Denak ez dira halakoak, alabaina, eta, gutxiago edo gehiago, denok bizi izan ditugu amodio gordinak, krudelak, ezinezkoak, gaiztoak, zailak, alienatzaileak, itogarriak, interesatuak, maltzurak, gertaezinak, zitalak edota okerrak. Azken horiei erreparatu die batez ere Zornotzako Markeliñe konpainiak *Cuatro de Corazones* muntatzeko, edozein herritako parke bat eszenatoki dutela; goldatzeko lur emankorra topatu ere. *Happy end*eko istorio bila doan ikusleak jai izango du, beraz, Markeliñeren azken ikuskizunarekin.

Maitasun zailak ditu hizpide Markeliñeren azken lanak eta, hartara, amodiozko nahiz desamodiozko istorio ugari aurkezten ditu taula gainean. Oihala altzatzean, egunkarieta-

ko kontaktu iragarkiak, txatetako mezuak entzungo ditu offeko ahotsean ikusleak eta hitzorduetara prestu agertzen diren maitasun chiztariak ikusiko.

Ana Martínez, Soledad Carril, Pako Revueltas eta Juanjo Otero arduratu dira antzezlaneko pertsonaiak gorpuzteaz, konpainiak ohiko duen eran, keinu antzerkiaren bidez. Konpainiaren ohiko kolaboratzaileak diren lau aktore horiek makina bat pertsonaia antzezten dituzte.

Bereizgarri gisa eta itsu-itsuan zitara bilduko direnak elkar ezagutu dezaten, larrosa bat eramango dute paparrean edo bihotz formako globo bat eskuetan edo lore sorta bat. Pertsonaiek batzuetan topo egin nahi izango dute eta besteetan ez, hitzordura etorritako ezezagunak sortutako inpresioaren arabera. Iragarki bidezko topaketa horiek ematen diote ikuskizunari lotura eta horien artean maitasun isto-

rio gogorak, zailak eta samurak tartekatuko dira: maitasunak sor dezakeen dependentzia, tratu txarrak, sedukzioaren jolasa, sexu grina... Ikusleak hunkitu egingo dira sketch batzuekin eta irribarreka aterako zaie hainbatetan, haien bizipenen bat islaturik ikustean.

Joserra Martínez Markeliñeko kideak eta ikuskizunaren koordinatzaileak lana nola sortu duten eman digu aditzera: "Inprobisazioak egiten hasi ginen eta maitasun zailen gaiarekin egin genuen topo. Italo Calvinoren *Los amores difíciles* liburua aurkitu eta gaiak erakarri gintuen, lanari ekin genion. Lan bat sortzen ari zarenean, sentibera zaude, eta batzuetan film bat edo margolan bat izan daiteke liluratzen zaituena, eta kasu horretan liburua izan zen".

Urtebete inguru eman dute antzezlanak prestatzen; izan ere, obrako lau aktoreak konpainiaren beste ikuskizunetan ere ari dira lanean eta ez zaie erraza izan entseguak egitea, atzerrian egindako birak -Korean eta Kolonbian izan dira Markeliñekoak orain dela gutxi- eta aktore baten baja tarteko.

Parkea maitasunaren eszenatoki

Farola batek, zakarrontzi batek eta banku batek osatzen dute eszenografia xumea eta ederki ateratzen dio zukua taldeak. "Parkea aukeratu genuen eszenatoki gisa, parkeak oso ondo irudikatzen duelako maitasunaren bilaketa. Nire belaunaldikook ordu/asko eman ditugu parkean. Nerabeak parkean eserita egoten ginen gure begiko neskatoaren edo mutikoaren zain. Orain gutxi arte parkea maitaleak elkartzen diren leku ezkutua izan da; orain agian ez hainbeste, izaera hori galtzen ari da", diosku. Zakarrontziak bizia hartzen du ikuskarian, berak jasoko baititu bihotz hautsiak.

Ikuskizunean zehar erabiltzen duten atrezzoak (globoak, loreak, egunkariak, makilak...) eraginkorra da. Hiru kolore nagusitzen dira jantziaren -Soledad Carril aktore eta dantzaria arduratu da jantziez- eta erabilitako elementuetan: zuria, gorria eta beltza, eta bikoiten harremanaren egoera adieraziko digute.

Aipatzekoa da Paco Trujillok argiztapenean egindako lana eta jolas politikak lortzen ditu, galtza zurien arteko elkarriketa kasu. Musikak ere egoki laguntzen du lana, istorioen segida erraztuz.

Antzerki bisuala

Keinu antzerkia egiten du Markeliñek, batez ere ikustekoa den antzerkia. Antzezlanean offeko ahotsaz gain apenas entzun daitekeen hitzik aktoreen ahotik. Metaforekin eta irudiekin jolastzen du taldeak gizartearen pil-pilean diren hainbat gai islatzeko.

Atzerrian biran

1986an lehen ikuskizuna aurkeztu zuenetik, makina bat plaza eta areto bete ditu Markeliñe talde zornotzarrak. Euskal Herrikan kanpo ere sarri izan da, Espainian eta Frantzia batez ere. DSO kale antzerkiarekin sari ugari eskuratu du eta batetik bestera dabil lan hori plazaratzen. Irailean Hego Koreako Gwacheon Hanmadang Festival jaialdian izan zen, handik Chilcheseko (Castello), Molina de Segurako (Murtzia) eta Betxiko (Castello) jaialdietara abiatu zen eta urriaren hasieran Manizaleseko jaialdian (Kolonbian) parte hartu zuen lan arrakastatsuekin. "Zure lana hainbeste lekutan erakustea esperientzia interesgarria da, baina ez pentsa horrek bizirautea bermatzen dizunik; dena den hori ez da gure asmo behinena", jakinarazi digu Markeliñeko kide Joserra Martínezek. "Hain leku ezberdinetan ikuskizuna antzeko ulertzen dela eta ikusleria hunkitu egiten dela, gozatu egiten duela antzematea da pozgarriena. Gainera, ederra da mundua ikustea".

Dantza koreografia batzuk ere osatu dituzte ikuskizunerako (makilen jolasa, larruzko lokarriarena...), Soledad Carril dantza mundutik datorrela aprobetxatuta. Eta magia trukuren bat ere ikus daiteke *Cuatro de Corazones*en.

Martínezek dioenez, "ikusleek badakite Markeliñeren lan bat ikustera doazela eta estetika bat, eszeneratze modu bat espero dute. Ikusleak hasi dira gu ezagutzen eta hori onuragarria da". Keinu antzerki gutxi egiten da Euskal Herrian eta horri buruz galdetuta zera adierazi digu: "Guk lantzen duguna ez da egiten, baina hori baino garrantzitsuagoa iruditzen zait esateko ibilbide jakin bat jorraitzen dugula. Lan lerro bat jarraitzen duen talde gutxi dago hemen. Lerro koherente bat jarraitzea interesgarria da, baina sorkuntza zailtzen du era berean".

Pasaiaiko Umorezko XXIII. Antzerki Jardunaldien baitan ikusi genuen antzezlanak, eta taldeak espazioarekin arazotxo batzuk izan zituen arren, ikusleriak gustura hartu zuen *Cuatro de Corazones*.

Une honetan sei ikuskizun ditu Markeliñek kartelean: DSO kale antzerkia; haurrentzako *Kartoibiraka*, *Mambrú* eta *Igandeetan pira tek jar*; eta helduentzako *Punto Rabo* eta *Cuatro de Corazones*. Joserra Martínezek hitzetan, "eskaintza oparoa dugu, aurrera egiteko beharrezkoa baita".

Markeliñeren eskutik bihotzaren norabidei arrastoa jarraitu nahi izanez gero, hilaren 13an Agurainen duzue abagunea. Eta gehiago izango diren bihozkada dugu. ■

**MUNDU GLOBALIZATUA
ULERTZEKO OINARRIZKO
KONTZEPTUAK**

Gizarte Ikerkuntza Tailerra

**EUSKAL HIZTEGI
HISTORIKOA**

Txubillo Taldea

**MUNDU GLOBALIZATUA ULERTZEKO
OINARRIZKO KONTZEPTUAK**

Guztiz beharrezkoa da datorkiguna zer den jakitea eta zergatik gertatzen den ulertzea.

...

Ba al dakizu, adibidez, deslokalizazio produktiboa zer den eta nolako eragina izan duen Nafarroan?

Zein dira transnazionalen eragina eta internazionalizazio finantzarioa?

Nola antolatzen dute gure mundua nazioarteko erakundeek?

Posible al da erregionalizazioa globalizazioaren kontra jartzea?

Gizarte aberatsago baterantz edo pobreago baterantz zuzentzen ari gara?

Estatuak desagertuko dira edo lehen baino indar gehiago izango dute?

Non kokatu demokrazia eta herri subiranotasuna?

Politika neoliberalaren eta globalizazioaren oinarrietan sakontzeko hiztegi bat baduzu, gainera.

GAIK

ARGITALDARIA

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

EUSKAL HIZTEGI HISTORIKOA

Absolutismoa, Agotak, Arriagako kofradia, Autofedea, Auzolana, Baionako Ituna, Baskoniako Dukerria, Biltzarrea, Bizikidetasuna, Burdinola, Caracasko Erret Konpainia Gipuzkoarra, Desamortizazioa, Durangoko heretikoak, Erlijio-gerrak, Errekonkista, Espainiako Bigarren Errepublika, Etnia, Euskal Herriko Adiskideen Elkarte, Feudalismoa, Fenizia berria, Foruak, Galeuzka, Gamazada, Gerrilla, Hiribildua, Industrializazioa, Inkisizioa, Iraultza Frantsesa, Jagi-Jagi, Jakobinoa, Jatorrizko Bizkaia, Kaparetasun orokorra, Karlistadak, Kontrarreforma, Kontzertu ekonomikoa, Kortsarioa, Kristau zaharra, Lege Paktatua, Leinua, Lizarrako Estatutua, Matxinada, Mikeletea, Nafarroako Gorteak, Nazionalismoa, Opus Dei, Partzuergoa, Pirinioetako bakea, San Bartolome gaua, Donejakue-bidea, Santoñako ituna, Subirotasuna, Tenplarioak, Trantsizioa, Txapelgorria, Txibetako bilerak, Zamakolada... 350 hitz baino gehiago (sarrera eta argazki askorekin) gure historia ulertzeko era erraza eta atseginean.

Ezpalak

KATIXA GARATE

Takolo, Pirritx eta Porrotx zineman

JARRAITZAILERIK GEHIEN duten pailazoek zinemara jauzi egin dute. *Hik Hasi* euskal heziketarako aldizkariak ekoiztutako filma azaroaren 14an estreinatuko da, eta herrietan proiektatuko. Ondoren, bideo eta DVD formatuetan ere aterako da. *Ilargiaren sekretua* agertuko digu Maialen Lujanbio bertsolariak egindako gidoiak: ilargiak gauero sortzen eta isurtzen ditu loreak mundura. Batzuek, ordea, lore denak eurentzat nahi

dituzte, eta filmeko protagonista diren haurrak saiatuko dira asmo hori eragozten. Filmak haurrei begira balio anitz lantzen ditu, hala nola, arazoaren aurrean jarrera aktiboa izatea, errespetua, kulturen arteko elkarbizitza, naturarekiko errespetua... Filmaz gain, ikus-entzunezko heziketa lantzeko material

berezia argitaratuko du *Hik Hasi*, haurrekin ondoko alderdi hauek jorrazteko: gidoiaren garapena, irudia, soinua eta hausnarketa.

XX. Folklore Jardunaldiak

AZAROAREN 16TIK 19RA, Iruñean folklorearen egungo ikuspegiak eta erronkak aztertuko ditu Ortzadar kultur elkarteak antolatutako jardunaldiak. Jardunaldiak egin diren hogei urteotan bertan, izugarri alda-

Roberto Mosok honela zioen *Zabalik* astekarian: «Telebistan musika gutxi dago audientziarik ez duelako. Beharbada, musikazaleok beste iturriak aukeratzen ditugu».

Ander Lizarralde bertsolariak adierazpenok egin zizkion *Berriari*: «Txapelketak ondo daude, baina ez bihurtzeko futboleko liga beza-la; denek gora egin nahi dute, lehen mailara iristeko. Hori da egiten dudana kritika».

Myriam Frade Serantes kultur atokoko lehendakariak *Artezi* esanak: «Ezinbestekoa da erakundeok sinestea kultura bultzatzeak gizartearen garapena bermatzen duela. Inoiz ezin da gauza bera izan kul-

tura administratzea, besterik gabe, eta hura integralki kudeatzea».

Gotzon Egiaren hitzok jaso zituen *Berriak*: «Itzulpenaren inguruan badira oraindik jendeak (...) oso erraz sinesten dituen mito batzuk. Esaterako: bi hizkuntza dakiena itzultzailea dela. Esaterako, euskal literaturan bi maila daudela: goikoan, euskaraz sortutakoa; beheago, maila apal eta tristeagoan, itzulpenak. Euskal itzultzaileek argi erakutsi dute azken 20 urteotan hori ez dela egia».

Pedro Rivero gidoigileak *Garan*: «Trukean ezer jaso gabe, pelikula batekin arriskatzeko den lehena gidoigilea da».

IMANOL OTEGI / ARCAZAI PRESS

Euskal Telebista k aurki musika eta kultur programa bat pantailaratuko du ETB1en eta ETB2n emititzeko. Hala jakinarazi berri du Roberto Moso ETBko Entretengarri eta Erretransmisio arduradunak *Zabaliken*.

Interruptus antzerki taldeak hamar urte betetzen dituela-eta, larunbata bitarte antzerki astea antolatu du. Pasai San Pedroko taldeak oraino egindako lan guztiak uztartuta ikuskizun berezia eskainiko du ostiralean.

Patxi Gallego k *Pololoak 1. Poxpoliñen lurriña* komiki liburua plazaratu du Elkarren eskutik. Euskaldunen gaineko topikoei barre egiten dien lana da.

Telesforo Monzon en jaiotzaren mendeurrenean, ekitaldi andana antolatu dituzte hura gogoratzeko. 16an mahai-ingurua izango da Donibane Lohizunen, 17an eta 18an hitzaldiak Donostian eta 19an beste mahai-inguru bat egingo dute Bergaran.

Hiru Truku k (Ruper Ordorika, Joseba Tapia eta Bixente Martinez) Nafarroako abesti zaharrak berreskuratu ditu Metak diskoetxeak argitaratutako azken diskoan.

Txotxongiloen inbasioa

Txotxongiloen magiaz gozatu ahal izango dugu azaroan; izan ere, bi jaialdi garrantzitsuk urteroko zitari eutsiko diote: Bilboko XXIII. Txotxongilo Jaialdiak (azaroak 12-21) eta Tolosako Titirijai XXII. Nazioarteko Txotxongilo Jaialdiak (azaroak 28-abenduak 6). Bilbon, frantziar, kubatar, andaluziar, bulgariar nahiz euskal taldeek hamazazpi ikuskizun eskainiko dituzte. Denetarik izango da: harizko txotxongiloak, argi-ilunen bidez edota itzal bidez eginikoak, panpina erraldoiak... Emanaldi horiez gain, erakusketak, ikastaroak, mahai-inguruak eta film proiektzioak izango dira. Jaialdiaren baitan Bihar txotxongilo talde bizkaitarraren omenezko liburua plazaratuko dute: *Bihar: 25 años con las marionetas*. Tolosako Jaialdian Indiako txotxongiloak izango dira protagonista. Indiatik 45 pertsona etorriko dira ikuskizunak eskaintzera eta hango txotxongiloekin –batzuk Indiatik sekula atera gabeak– musika tresnekin eta maskarekin *Indiari begira leihoa* erakusketa paratuko dute. Hogeita bost konpainia (Euskal Herrikoak, Aragoiakoak, Valentziakoak...) 140 emanaldi eskaintzera hurbilduko dira Tolosara eta baita Iruñeara, Sestaora eta Gipuzkoako hainbat herritara ere. Gu liluratzeko prest.

tu da folklorearen mundua. Globalizazioaren eta kultur kolonizazioaren testuinguruak arriskuan jartzen du folklorea batetik, baina bestetik nortasunaren garrantzia inoiz baino agerikoago egiten du. Aurtengo jardunaldiek urte hauetan egindako ikerketen ekarpenak eta gabeziak aztertuko dituzte, eta saiaturiko da tradizio kulturaz antropologo, etnografo eta folkloristek duten ikuspegia erkatzen. Era berean, bertako kulturetan kultur aniztasunaren eragina landuko dute eta tradizio kulturaren erabilera zahar eta berriak aipatuko.

Euskal Antzerki Topaketak martxan

EUSKARAZKO ANTZEZLANEN erakuslehoi izateko sortu ziren duela hogeita bi urte Azpeitiko Euskal Antzerki Topaketak. Aurtengo antzerki amateurrari tarte zabalagoa eskainiko diote. Antzerki amateurraren gaineko argitalpena prestatu dute gainera; Pako Aristik antzerki amateurrak XX. mendean Azpeitian izan duen lekuaz idatzi du *Bokadillo baten truke* liburuan. Azaroaren 28a bitartean komedianten andana igoko da Azpeitiko taulara, besteak beste, Lezoko Orratz, Azpeitiko Lakrikun, Debako Goaz eta Kanpingags eta Kukubiltxo talde profesionalak. Tartean bi estreinaldi: 30 urte bete dituen Goazek Joseba Zulaikak idatzi eta Lukas Dorronsorok moldatutako *Adanen poema amaigabea* plazaratuko du eta Azpeitiko Udalak topaketetarako propio ekoiztitako *Maritxu nora zozaz eder galant bori, Azpeitira Bartolo nahi badezu etorri* –Alaitz Olaizolak idatzia– ikusi ahal izango da estreinakoz.

Bideo eta filmak Lekeitioko bidean

AZAROAREN 18TIK 20RA bitartean egingo da aurtengo Lekeitioko Zine eta Bideo Bilerak, dagoeneko hogeita zazpigarrena. Topaketa hauek euskaraz lan egiten duten zinemagileen film eta bideoak lehiatzen dira, izan amateurrak izan profesionalak. Zintek hogeita hamar minutuko iraupena izango dute gehienek. Egunok iristen diren bitartean, euskal lanez gozatzeko gogoak duzuenok azken edizioako filmak ikus ditzakezue Nontzeberri webgunean (www.nontzeberri.com/ikus/lekeiti).

Euskarazko sei disko XX. mendeko 100 onenen artean.

Bartzelonako *Rockdelux* aldizkariak XX. mendeko Espainiako Estatuko ehun disko onenen zerrenda osatu du eta horietatik hamahiru Euskal Herriko talde eta bakarlarirenak dira: Familyren *Un soplo en el corazón* (16), Derribos Ariasen *En la guía, en el listín* (29), Negu Gorriak taldearen *Borreroak baditu milaka aurpegi* (30), Mikel Laboaren *Bat hiru* (35), Fermin Muguruzaren *Brigadistak Sound System* (55), La Buena Vidaren *Soidemersol* (67), Aventuras de Kirlianen *Aventuras de Kirlian* (75), Los Bichosen *In bitter pink* (76), **Anariren** *Habiak* (77), Le Mans taldearen *Entresemana* (79), Lisabören *Ezarian* (84), Eskorbutoaren *Anti todo* (94) eta Hertzainak *Hertzainak* (98).

Zikloa literatura eta kazetaritzaren harremanaz.

Nafarroako Unibertsitateko Euskal Hizkuntza eta Kultura Katedrak 40. urteurrena betetzen du aurtengo eta Abarrots eukara taldearekin batera *Euskal Literatura eta kazetaritza XX. mendean hasieran* mintegia antolatu du okasiorako.

Azaroaren 5etik abenduaren 17a bitartean, besteak beste, Lourdes Otaegik, Koldo Zuazok, Xabier Altzibarrek eta Jon Kortazarrek eskainiko dituzte hitzaldiak.

Musika eta literatura hizpide Donostian.

Bilbon egindako saioen ostean, musika eta literaturaren arteko harremanaz jardungo dute Koldo Mitxelena kulturunean hilaren 9tik 12ra Euskal Idazleen Elkarteak antolatutako topaketetan. Honako idazle eta musikariek parte hartuko dute: Mikel Markez, Andu Lertxundi, Gari, Jon Maia...

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

**35 kilo
esperantza**
Anna Gavalda
ALBERDANIA
78 orrialde
11,50 euro

Eskola gorrota- tzearen arrazoiak

Jesus Mari Mendizabalek euskaratu duen nobela hunkigarri hau Anna Gavalda idazle frantziarrak gazteentzat idatzitako lehen narrazio luzea da, eta hamairu urteko mutiko batek eskolara joan nahi ez izateko dauzkan arrazoi sendoak azaltzen ditu. Mutikoari ez zaizkio batere interesatzen eskolan ematen diren gaiak, eskola usaina bera ere gorroto du, baina guztiek derrigorren dute hara joatera. Jakina, ikasketetan ez doa oso ondo, eta makina bat zigor jaso ditu horregatik. Behin bakarrik ibili zen eskolan zorionsu, eskolaurrean, hain gustuko dituen eskulanak egiteko eragozpenik jarri ez zion irakaslea

eduki zuenean. Guztiekin sesio amaigabea dabil, aitonak beste inork ez baitu gaur arte ulertu. Baina orain eskolatik bota egin dute, eta hura ere haserretu zaio. ■

Mundu globalizatua ulertze- ko oinarritzko kontzeptuak

Gizarte Ikerkuntza Tailerra

GAIAK

300 orrialde

Gaur munduan bizi dugun egoera ulertzeko aukera

Gaiak argitaletxeak plazaratutako *Mundu globalizatua ulertzeko oinarritzko kontzeptuak* liburua XXI. mendearen hasiera honetan ezarria dugun ekonomia globalizatuak nora garamatzen aztertzeko Unai Martinezek eta Arrate Izagirrek osatutako Gizarte Ikerkuntza Tailerrak egindako ahalegina da. Besteak beste, gai hauei buruz egiten dute hausnarketa: transnazionalen nondik norakoak, enpresak lekututa dauden tokietatik beste nonbaitera eramateak tokiko ekonomietan duen eragina, gero eta bereiztuago dauden finantza-ekonomia eta ekonomia errearen artean dauden aldeak, eta nazioarteko erakunde eta korporazio transnazional gutxi-gutxiren esku baino ez dagoen boterea eta erabakiak hartzeko eskumena. ■

Andolin Eguzkitza- tzaren azkenak

Herioren deiak eragotzi zion Andolin Eguzkitzari Susa argitaletxeak Juan Ramon Madariagaren aitzin-solas sakonarekin plazaratu duen *Arimaren ondoko ezkien artetik ibilki* poema bilduma amaitzea. 1998ko urriaren 12an eman zion hasiera, eta sei urtetan zehar hura borobiltzen ibilia zen. Denboraren joana eta esperantza honen kontra, amodioak pizten dituen grinak eta desamodioak estaltzen dituenak, egiaren bila egindako ahalegin zapuztuak eta homosexualitatea bezalako gaien gaineko hausnarketak agertzen dira aurretik eskuz idazten zituen poema hauetan –horren froga ere eskaintzen du liburua–. Andolin Eguzkitza bere nitasunetik aldentzeko ahaleginean suma daiteke olerkiotan, bestelako pertsonak sartuz eta haiei bizitza propioa emanez. ■

**Arimaren
ondoko ezkien
artetik ibilki**
Andolin Eguzkitza
SUSA
74 orrialde
10 euro

Kanpotik etorrira- koen iritziak

Historiaurreko garaietatik hasiz eta ia gaur arte, zenbat jenderen bisita jaso ote du Oliteko Merindadeak! Horietako batzuek idatzita utzi zuten lurraldeak eta bertakoek eragin zieten zirrara ona edota guztiz txarra –jakina da denetarik dagoela mundu honetan–. Hain zuzen ere, horren guztiaren berri ematen digu Juan Carlos Berrio Zaratiegik Alaffayllak kaleratutako lan honetan. Mitologiaren arabera jasotako hainbat bisitaldi ahaztu gabe –Tafalla Noeren biloba zen Tubalek sortua dela, adibidez–, erromatarren zein arabiarren kronikak, Aimeric Picaud bezalako erromesen idatziak, edota Daniel Defoe, Camilo Borghese, Lope de Vega, Gustavo Adolfo Becquer, Valle-Inclán, Pio Baroja eta Ernest Hemingwayren gisakoek utzitako lekukotzak aurki daitezke liburuan. ■

**Entre Alaiz y la
Bardena.
Viajeros por la
Merindad**
**Juan Carlos
Berrio Zaratiegi**

ALTAFFAYLLA
163 orrialde
10,50 euro

Yoko tsuno.
Zeruko junkoa
Roger Leloup
SAURE
47 orrialde

Yoko tsuno eta bere alabaren abenturak

Ritxi Lizartzak euskaratu duen Roger Leloupen komiki honetan Yoko tsuno japoniarra eta haren alabaren abentura berriak agertzen dira. Yokok adoptatu duen neska txiki bihurria txinatarra da, eta oraingoan haren jaioterria doaz biak. Roséek dena jakin nahi du, eta dagoeneko nazka-nazka egina dauka hegazkinean bere alboan esertzea egokitu zaion gizona, zergatik hau, zergatik bestea galdezka. Isil dadin, panpin bat oparituko dio gizon horrek, Txinako enperadorearen hirugarren emaztearen hilobia aurkitzen lagunduko diena. Horretarako, baina, XXXIX. mendetik denboran

barrena bidaia egiten duen makinan etorritako Monya eta bere adiskideen laguntza izango dute. I

Sexu grina erne dezaketen hamabi kontakizun

Antton Kazabonek *Erotik* liburuan plazaratzen dituen hamabi kontakizunek irakurlearen sexu grina erne dezaketen arren, sexuarekin zerikusi askorik ez duten gauzez ari da egilea haietan. Umorea barra-barra erabiliz, izenburuetatik hasi eta kontakizun guztietan zehar hizkuntzarekin jolasten du Kazabonek, Jokin Mitxelenak eginiko marrazkien laguntzaz. Hona hemen istorioen hainbat titulu:

Azken tantak,
Belauniko jarrita,
Nirea ttikia da,
Orain zu gainean,
A ze pare!
Kotxean egin
genuen.... I

Erotik
Antton Kazabon
AIZKORRI
78 orrialde
7,50 euro

MAITE ZULAIKA

"Gure poetaren mundu metaforiko ausartan sakondu dut"

Zer asmorekin ekin zenion azterketa honi?

Luis Mari Mujikaren unibertso poetikora hurbilketa astitsua egin nahi nuen, baina ez bakarrik bere ildo formala aztertzeke. Bere zenbait testu poetiko ere ekarri ditut kontura, horrela poetaren ibilbide poetikoaren aldeak sakonkiago jarraitu ahal izan daitezen.

Beraz, zure lanaren funtsa zein izan da?

Poetaren alderdi formal nabarrak eta aldarte literarioak aztertzen saiatzea. Hau da, Mujikaren irudien mundua —paisajismo gozo eta jori baten inguruan onduta dagoen bere iruditeria originala—, eta darabiltzan sinboloak, metaforak eta sinestesi-jorak aztertu ditut, ekarpen bakoitzean atentzioa jarritz. Nire azterketa ez da exhaustiboa, noski, baina, zerbaiti heltzekotan, gure poetaren mundu metaforiko ausartan eta iruditeria nabarran sakontzen ahalegindu naizela esango nuke, eta hori poemaz poema. Maiz metaforismo surrealista baten ildo atzeman diot, joera hori euskaran oraindik hain tinkatua ez zegoenean. Gerora, berriz, ñabardura bereziko metaforismo gotorra landu zuen poetak, faunari, metalei, tresna eta elementu bereziei (hautsei, gatzei, ozpinari, aitzurrei, haizkorei) garrantzi literario handia eskainiz. Metaforismo horren azpian García Lorca edota Miguel Hernandezen eragina suma daiteke, eta baita Neruda eta Vicente Aleixandren ukitua ere.

Euskal poeten eraginik ba al du?

Bere hasierako poetika Juan Mari Leukona eta Mikel Lasaren sinbolismotik hurbil dago, baina gero bide askoz surrealistagoa hartzen du.

egileari galdezka

Hogeitaz egindako poetikaren azterketa

Luis Mari Mujikak 1963an plazaratu zuen *Bide-Giroak* lan poetikotik hasi eta

1984an *Aire neurtuak* tituluarekin kaleratu zituen olerkietarainokoak aztertu ditu Maite Zulaikak bi liburutan banatuta dagoen lan honetan. *Luis M. Mujikaren poetika (Material poetikoa eta azterketa literarioa)* da bere izenburu zehatza, eta bertan, Mujikak poeta gisa aipatu hogeitaz egindako ekarpenaren alderdi formalean eta baliabide literarioetan arakatzen du Maite Zulaikak, beti ere testuen ugaritasunari leial izaten saiatuz. Aztertutako poemarioen izenak hauek dira: *Bide-Giroak* (1963), *Urdin eta burni* (1965), *Hitzak eba-keitzean* (1975), *Zortziko hautsiak* (1978), *Barren ibarrak* (1978), *Herria eta bidea* (1978), *Hitzak eta kezak* (1978), *Arnas gaiztoa* (1979), *Erroman-*

Luis M. Mujikaren poetika (I eta II)
Maite Zulaika
HIRIA
267, 231 orrialde
21, 21 euro

tzeen airera (1979), *Lehenaren ur sakonetan* (1980-1981) eta 1984an argia ikusi zuen *Aire neurtuak*. Liburuz liburu eta poemarioz poemario eskaintzen du aztertzaileak bakoitzaren gai sorta nagusia, paisajismoa, kromatismoa, konparaketa, pertsonifikazioa, metaforismoa, sinestesia, sinboloak, neurria eta puntua. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

		Aberri zalea	▼	Ene	▼	Adiskidea	▼	Lehen bakoitia	▼	Pisua	
		EH-ko IBAIA		Ez emea		Mugarri		Gaztelako eskualdea			
		▶		▼		▼		▼			▼
		Erregu egin	▶								
		Itxura									
Musika tresna	▼	Suak eraginitako zauriak	▶	▼							
Infusioa		Arraza									
▶		▼				Emakume izena	▶			Iorua	▶
						Bokala				Gipuzkoako hiria	
Itxura	▶				Asiako penintsula	▶	▼				▼
Zerriak					Hosk						
▶					▼	Kontsonantea	▶	Argona	▶		Norat atzizkia
						Joan hadi!		Argi, hitz elkarketan			
Kasik	▶		Zikina	▶		▼		▼	H2O	▶	▼
Zintzo			Bromoa						(erroa) Joan		
▶		Gorputza- ren adar	▶	▼				Alkohol edaria	▶	▼	
		Röntgen						Sufrea			
Harrera ona	▶	▼					▼			Kontsonantea	▶

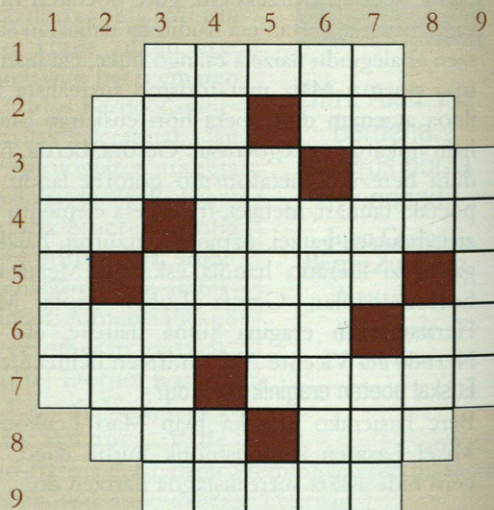
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Niri, du. Arras, txit. 3.- Putreak. ...-tak, erlojuaren hotsa. 4.- Ez eme. Zikina, gordina. 5.- Sufrearen ikur kimikoa. Funtza. Kontsonantea. 6.- Ergela. Interjekzioa. 7.- Bizkaieraz, iratzea, garoa. Gogoa, guraria, nahia. 8.- Guztiz larritu. Baita. 9.- Arku.

GOITIK BEHERA

1.- Otarre. 2.- Errepikatuz, ikara. Jardun. 3.- Hamabi, zenbaki erromatarren arabera. Arakatu. 4.- Arloak. Oso ezaguna da herri hartako azitia. 5.- Nitrogenoaren ikur kimikoa. Adaxka. Kontsonantea. 6.- Har ezak! Janari ongailua. 7.- Tua, listua. Gaixo. 8.- Zangoaren atal. Duda partikula. 9.- Infusio mota.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: MARIJO DEOGRACIAS
ARGAZKIAK: ENEKO REDONDO

Armintzatik Gorlizera (Bizkaia)

Zerumarra urdinaren parean oinez

Bizkaiko barrualdea ezagutzen ibili gara aurreko ihesaldietan. Gaur Uribe Kosta eskualdera egitea erabaki dugu, Bilbo Handiaren ekialdean eta Busturia eskualdearen mendebaldean. Armintzatik Ermua mendira igo ondoren, itsaslabarretik egingo dugu bi ordu eta erdiko ibilbide hau, Abratik Bakiora arteko ikuspegi zoragarria bistatik galdu barik. Bizkaiko kostaldean hain ohikoak diren eukalipto artean ibiliko gara eta gure historiako arrastoak ere topatuko ditugu: gerra sasoiko bunkerrak, Astondo gainean, Gorlizen.

Gorliz Ermua menditik.

Armintzako portua txikia da eta sarrera gaitza du, harkaitz asko baititu. Egun arrantza-ontzi gutxi eta laketontzi gehiago ikusten da bertan.

Armintzan egin dugu hitzordua, goizeko 9:30ean. Orain dela urtebete zoritxarreko gertaera batek egunkarietako lehenengo orrialdeetara ekarri zuen Armintzako herria. Hemen agertu ziren Prestige ontziaren lehenengo orbain handiak; etxetara ere iritsi ziren petroliontzia ondoratu osteko arrasto beltzak. Urte batzuk lehenago ere inguru hau ezagun egin zen ia beste hondamendi ekologiko bat gertatu zelako, Lemoizko zentrala abian jarri nahi izan zutelako. Egin zuten zentrala, martxan ipini, ordea, ez. Han geratu zen erraldoia, betiko lo. Prestigek eragindakoak harkaitzetan sumatzen dira oraindik, baina guk inguruaren edertasunaz gozatu nahian ur ondo-ko harkaitzetan gora egingo dugu. Arres hotelaren atzeko aldetik, Urzuriaga bidea hartuko dugu. Burdin-hesia zeharkatu beharra dago bidea jarraitzeko eta berehala Armintzako portua ikusiko dugu

eukaliptus artetik, gure eskumara.

Hasierako bide zati honetan ez dugu inor aurkitu; gehiago dira ibilbidea Gorlizen hasten dutenak-eta, baina ikuspegia ederragoa iruditu zaigu Armintzatik Gorlizera joanda. Errekato bat zeharkatu dugu bidexkan aurrera goazela, eta inguru idilikoan dagoen baserri batekin ere topo egin dugu.

Lurmutur handia

Handik aurrerako bidea apur bat aldapatsua da, baina merezi du esfortzuak, batez ere, aldapa amaituta,

bidea hasi eta ordu betera, itsaslabar izugarria topatuko dugulako: Grande lurmutur zorabiagarria.

Itsas mailara jaisten hasi aurretik apurtxo bat gehixeago igoko gara.

Lehenengoz itsaslabarra ikusten dugunetik aurrera, bidegurutze batekin egingo dugu topo. Eskumara bidea hartuta sasoi bateko eraikin batera iritsiko gara, "Castillito" deitzen dutenera.

Ermua mendi gaina

Bidean aurrera eginda iritsi gara Ermua mendi gainera (290 metro).

"Castillito" eraikina, GR markarekin.

Ibilbide hasieran topatu dugun baserria, inguru idilikoan.

Ihesi: Euskal Herria ezagutuz

Gorlizko ospitalea eta hondartza.

Bertan, Areetako Ondarrak mendi-goizale taldeak 1967ko apirilaren 17an jarri zuen postontzia, eta mezu hau irakur dezakegu: "Euzkera dugu yatorizko yolasera Euzkalerian". Handik bertatik, itzelezko panoramika daukagu; ezkerretara Gorlizko hondartza eta harantzago Abra alde-tik Kantabriara arteko itsaslabarra.

Beheko aldean, aurrez aurre Billa-noko irla eta eskumarantz Armintza-tik Bakiora arteko kostaldea begizta-tuko dugu.

Beheranzko bidea

Hemendik aurrerakoa beheranzko bidea da. Itsaslabarrek, lurmuturrek

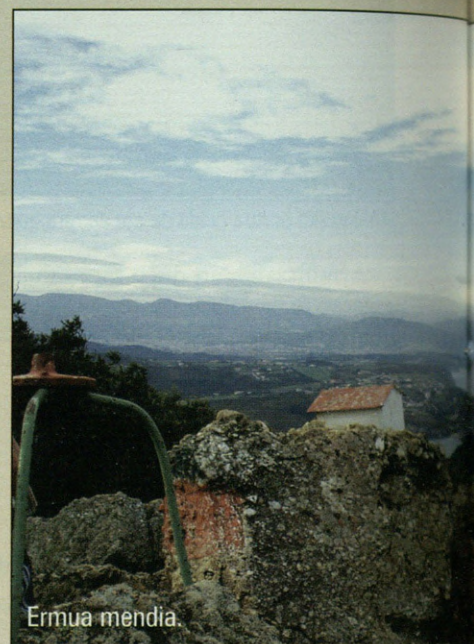
eta badiiek ebakitako kostatik abiatu-ko gara. Harritu egingo gara paisaiak eskaintzen dizkigun ikuspegi anitzekin: Billanoko irla galdua han behean utziko dugu, eta Azkorriagako gotor-leku estrategikorantz joko dugu: ezkutuko bunkerrak zain ditugu.

Artadia ezkerretara dugula zelai eder bat zeharkatu dugu eta harriz hesitutako zelaia igaro ondoren, bide seinalea ikusi dugu: Astondorantz, itsasargira bidea da jarraituko dugu-na; beste aldera, dakargun bidea, Ermua menditik barrena Armintzara doa.

Gorlizko itsasargira jaitsiko gara. Inguru bitxia da hau: kosta zati hone-

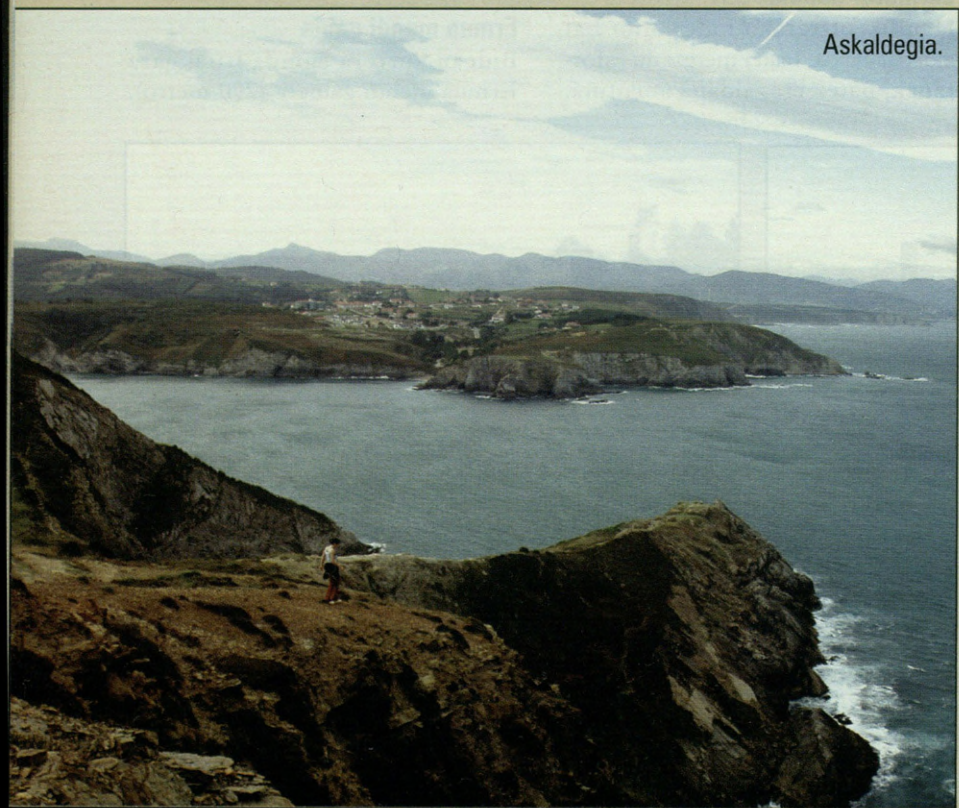

Gorlizko itsasargia.

Ermua mendia.

Askaldegia.

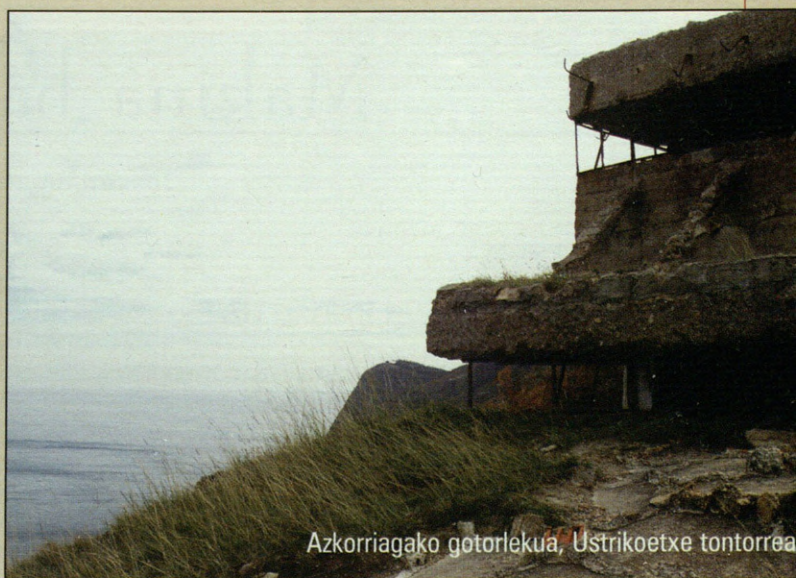

tan dauden lehenengo bateria milita-rrak daude han eta bunker bateria bat ere bai. Elkarloturik daude eta gura izanez gero, bertara sar daiteke, ilun samarrak diren arren. Azkorriagako gotorlekua, Ustrikoetxe tontorrean dago. Aintzina Bizkaiko jaure-ria etsaiengandik babesteko erabili zen.

Zementuzko bidea

Itsasargitik zementuzko bidea hartu dugu, beherantz. Orain bai, hasi gara jendea ikusten; Gorliz aldetik datoz, haizea alde dute eurek; guk, kontra. Baina ez digu axola, gozagarria da itsas haizea eta hego haizea nahastuta aurpegian sentitzea.

Asfalto bidea hartuta eskuma-rantz ikusten hasiko garen mendi-

Azkorriagako gotorlekua, Ustrioetxe tontorra

go dugu eta berehala, berriz ere, itsasoa izango dugu parez pare. Handik gertu hamaiketako egiteko leku paregabea dago, argazkian ikus daitekeen askaldegia: mahaia, bankuak, erretzeko lekua eta bista izugarria: Ermua menditik ezkerretara ikusten zen paisaia dugu begien aurrean. Lur muturrean sasoi bateko eraikin baten aztarnak daude. Bertaraino ere jaitsi daiteke.

Indarrak berriturik, iturrian ura edan eta harmailetan gora egingo dugu. Harmailek Gorlizko Astondoraino eramango gaituzte. Bidean begiratokiak daude; batzuen parean zuhaitzak larregi hazita daude ezer ikusteko, baina besterik ezean, aulkian atseden hartzeko balio dute.

Astondon, Gorlizko ospitalea

Eguzkia beranduenen ezkutatzten den lekua da Astondo. Agian, horregatik erabaki zuten ospitalea han jartzea. Mario Camiña Foru

Aldundiko arkitektoak eraiki zuen ospitalea, tuberkulosi gaixoen zako itsas osasun etxea izan zena garai batean. 1919ko ekainaren 19an sortu zen, Enrike Areilza doktoreak zuzenduta. Eraikina esanguratsua da sasoi Bizkaiko arkitekturan. Hormigoi armatua erabili zuen Camiñak eta forma ordenatua eman zio eraikinari, arkitektura modernoaren aitzindari. Argi asko eta leiho handiak ditu eraikinak. Ahaztu ezinezkoak dira itsasora begira dauden terraza handiak.

Behin Astondora iritsita, Gorlizko hondartzan zehar pasiatzea gomen datzen dizuegu. Esfera erdiko hondartza ederra da Gorlizko Astondokoa, itsas kirolak egiteko aproposa, gainera.

Itzulera, guk, autobusez egitea erabaki dugu; hondartza ondoan dago autobus galeakua eta Armin tzara doan autobusa hartuta, berehala iritsiko gara. ■

rantz joko dugu. Maldan gorako bidea non hartu jakiteko, markatxoak ikusiko dugu lurrian bertan: gezi hori bat tontorrera bidea erakusten diguna. Hesi ondotik gorantz egin-

Ordaindu
BBK txartelekin
eta eraman itzazu opariak

bbk

www.bbk.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ASTROFISIKA

Planeten jatorria kaosa da

SPITZER SPACE TELESCOPE behategian ikusitakoaren arabera, hainbat izarren inguruan hauts-laino oso distiratsuak daude, osatzen ari diren planeta berriak beraien artean talka egitearen ondorioz, hain zuzen ere. Talka egiten duten planeta berriak mendi-kate baten tamainakoak izan daitezke eta epe luzean aritzen dira talkan.

Ilargia bera era horretara sortu zela uste da eta beronen eta oro har planeten sortze prozesua uste baino kaotikoagoa dela pentsatzen hasiak dira ikerlariak, Arizona Unibertsitateko (AEB) George Rieke-k berriki

adierazitakoaren arabera.

Spitzer teleskopioak duen ikusmen infragorriaren bidez, planeten arteko talkek sortutako hautsa garbi ikusi da. Sortzen ari diren planetek beraien artean talka egitean material puska berriak sortzeaz gain,

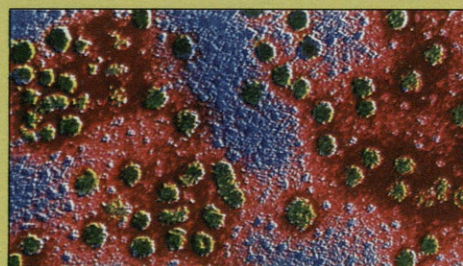
Osatzen diren planeta berriek euren artean talka egiten dute.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Azaleko partxe batek txertoa indartzen (omen) du

GRIPEAREN kontra, oraingoz txertaketa da daukagun arma bakarra. Baina txaplata edo partxe txiki bat, tirita baten oso antzekoa eta txikiagoa ere izan daitekeena, gripearen kontrako txertoaren laguntzaile bikaina izatera irits daiteke, 65 urtetik gorako pertsonetan, batez ere. Iomai izeneko ikerkuntza enpresa batek AEBetako Gaithersburg hirian partxea garatu eta ikertu ondoren, une honetan gizakietan ari dira probatzen Suitzan, laborategiko animaliekin egindako saiakera eta proba guztiek arrakasta osoa lortu eta gero.

Irudian, gripearen birusa.

Partxeak ez du, dena den, txertoaren ziztada saihesten. Behin txertaketarekin gripe birus indargetua ziztatu ondoren, ziztada gunearen ondo-ondoan txaplata ezartzen da, eta pixkanaka *Escherichia coli* izeneko bakterioetik ateratako proteina toxiko bat askatzen du, gaisoaren zelula immuneen artean hedatu eta zabaltzen dena. Era horretan, gorputzaren defentsa sistemek modu

gogorragoan erreakzionatzen dute txertoaren birus indargetuaren kontra, gorputzari defentsa hobeak eta gehiago eskainiz.

Orain arte saguetan lortutako emaitzak bikainak izan dira. Laborategiko animaliek txaplatarekin lortutako erantzun immunea txertoa soilik hartu zuten saguena baino askoz ere hobeak izan zen —infekzioaren kontra diharduten T zelulak 50 aldiz ugariagoak ziren partxea zuten saguetan—. Une honetan konpainia iparramerikarrak gizakiekin egindako proben emaitzak ere oso itxaropentsuak dira. Horrela, konpainiaren aditua den John Clements immunologoa uste du partxe edo txaplata hori bestelako gaixotasun infekziosoak prebenitzen dituzten beste txerto batzuen erantzunak indartzeko ere erabili ahal izango dela berandu baino lehen. *Escherichia coli* bakterioa lehendik ere ezaguna zen, koadjubante edo gehigarri bezala, baina orain arte gutxi erabiltzen zen, toxikotasun karga handia zuelako.

Amona Txantxona

KULTUTIK, kultu erotik, ote dator kultura? Batzuenak bai. Babarruna adibide. Urtetako gose-zuloa berdindu diguten baba eta aza ia ia abandonaturik ditugun artean, urrutitik, Indietatik, laurhun bat urte exkax, berdantzart alegia, ekarri berria den babarruna indaba aldarezaletan xurien ikono da. Kultur kultu ederra geurea... Babarruna munduari biraka ari da, gu, gure kultura eta gure eromenak bezalaxe. Ekialdeko Indiatik mendebaldekoetara eta handik ekarria... Hemendik nora ote doa? Auskalo...

Kultuak kultu, putzez berotzen digu negua, baba bailitzan, babarrunak. Udaberriko ziza zozoa, botikatutako ardo saldoa eta abarrekin batera, ahotik uzkirainoko azal sentiberen bide eder horren gozagarri, igande eta jai egunetako gurgaia bihurtua da babarruna batzuentzat, mezairen pare. Puzkargilea, moko finenen eta patrika beroenen ikur...

Babarruna biltzen amaitu dugun sasoi honetan, kuia oparo eta arbia mardul datorren arta-babarrun sailari begira, Berdiletzako gure amona zenak urtero berritzen

zigun istorio bat zaharberrituko dut. Heredatutako obligazio eder... Berrogei bat baserrik osatzen duten herrian, jendearen miseriak bizi omen zen "Amona Txantxona". Ez etxe, ez lur, ezin sororik izan. Uztazkeneko lekari beteko zoramenean babarrun soroari bildualdiak, bizpahiruak, eman ondoren hor dator etxez etxe Amona Txantxona, bakoitzaren babarrundiari azken bisita egiteko baimen eske. Soroetako parda eta arto-zustarretako aihen eta hosto arteko kondar horiekin pasatzen omen zuen negua. Ez zuten bada, ustez behienik behin, leka asko utziko bildu gabe gose garai haietan, baina atso zaharra goseago eta bista zorrotzago. Urdai, odolki, sailheski eta sakramentu txoro askorik gabeko babarrunak izango ziren haiek... aza bai izango zuten. Aza beti izango da gure lagun, baita azaburuenarena ere.

material elkarketa ere gertatzen da. Gainera talke-tan sortutako hautsa inguruko izar batek berotzen du eta ikusgarri bihurtzen da infragorri espektroan.

Orain arte uste zen planetak izar gazteen inguruan bakarrik sortzen zirela hainbat milioika urtetan materialak beraien artean talka eginez, baina Riekek eta lagunak eguzkia baino handiagoak ziren 266 izar aztertu ondoren, horietako hirurogeita hamaikak hauts-diskoa zutela ikusi zuten. Badirudi izar zaharrek eraztun gastatu edo dirdira txikiak dituztenak izan beharko luketela, baina ez da horrela gertatzen, hau da, hauts-eraztunik gabeko izar gazteak topatu dira eta oso eraztun distiratsuak dituzten izar oso zaharrak ere bai.

Beraz, astronomo eta ikerlariek badute zer iker-tu, planetak eratzeke garaian legerik existitzen bada, behintzat. I

SISMOLOGIA

Lurrikarei aurreratuz

2002AN Rundle-Tiampo Forecast-ek argitara eman-dako lurrikarak aurreikusteko programa batek oso aurreikuspen zehatzak egiten dituela ikusi da. Adi-

bidez, Kalifornian hamarkada honetan gertatutako 16 lurrikaretatik 15 aurreikusi zituen.

Aurreikuspenak Coloradoko Unibertsitateko (AEB) eta Jet Propulsion Laboratoryko ikerlari-talde batek egin zituen ordenadorez ereduizatutako teknika bat erabiliz. Sistema 1932tik gaurdaino izandako lurrikaren kokaguneaz baliatzen da Richter eskalan 5 baino koefiziente handiagoa izango duten lurrikarak aurreikusteko.

Ikerlariek 4.000 gelaxkatan banatu zuten Kaliforniako mapa, San Francisco badiatik Mexikoko muga bitartean eta gelaxka bakoitzak 10 urteko epean lurrikarak izateko duen probabilitatea kalkulatu zuten. Emaitzak hobeto ikusteko gelaxkak koloreztatu zituzten.

Informazio hau oso erabilgarri ari zaie gertatzen injineru eta arkitektoei zeren, oso fidagarria dela frogatu baita.

Oraingoz, iragan ekainaren 15ean gertatutako 5,2 koefizienteko lurrikara izan da aurreikusi ez den bakarra eta hau San Clemente irlaren azpian gertatu zen. Akats honen arrazoiak topatu nahian itsasoan gertatzen diren lurrikaren inguruko datu-eskasia aipatu da, bertako lurrikarak sismologi saretik at geratzen baitira. I

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
 Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
 Tel: 943.37.18.49
 e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN

UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Babarrun gorri zopa

Osagaiak

- Litro erdia babarrun gorri, egina (sobratutakoak)
- Litro erdia haragi-salda
- 125 gramo gurin
- Baso bete esnegain urtu
- Gatza

Oinarritzko kontuak

Kanela nola erabili

KANELA ongailu kartsua da, lurrin azkarrekoa. Gero iragazkitik pasatu behar dugun zerbait prestatzeko baldin bada —edariak, infusioak, kremak, arrautza-esnea, zopa, edo saltsak prestatzeko—, hobe da osorik jarri beharrean, eskuekin haustea, ezpaletan puskatzea eta gero borborka ari den likidoari botatzea. Horrela lurrin-eztanda indartsuagoa da eta hobeki baliatzen gara ongailuaz. Bainila bezalaxe —hamaika aldiz esango dugu—, behin baino gehiagotan erabil dezakegu kanela. Lehortu eta erabili, adibidez, "kanela-azukrea" egiteko. Arroz-esnea egiten dugunean, orduan bai, osorik jarriko dugu kanela, gero iragazkirik erabili behar ez dugulako. Ongailu guztiak bezala, kanela ontzi hermetiko batean gorde behar da, bere olio naturalak eta usaina gal ez ditzan.

BABARRUNAK salda eta esnegainarekin nahasi eta irakinaldi bat emango diegu ondoren. Irakindako gai guztiak irabiagailuan sartu eta indar betean txikituko ditugu bertan. Irabio-minutu batzuen buruan, gurin hotza erantsiko dugu, dadotan moztuta, eta iragazki batez iragaziko dugu zopa kazola edo zopa-ontzi batera. Mikrouhinetan beroaldi bat emango diogu zopari, berotasuna galdu badu, eta zerbitzatu egingo dugu, gatz puntua probatu eta, behar izanez gero, zuzendu eta gero.

Babarrunak urdekiekin apailatu baditugu, urdeki horien egoste salda erabili ahal izango dugu haragi-saldaren ordeiz. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

ILARGIAREN SEKRETUA

Ekolizpena: HIK HASI - Filmazioa: ITP PRODUCCIONES AUDIOVISUALES - Zuzendaria: ALICIA GARAIALDE
 Argazki Zuzendaria: JOSE LUIS ROIG eta ENRIQUE UROANDZ - Gidoia: MAIALEN LUJANBIO - Musika: XABIER ZABALA
 Aktoreak: PIRRI TX eta PORROT X pailazoak
 OIHANE AMUNDARAIN, OIHANE ARANBARRI, ANE CAÑADA, ISRAEL CALVO, ANE GOMEZ eta SIDI MOHAMED haurrak,
 RAMON AGIRRE, NIKO LIZEAGA eta MERTXE RODRIGUEZ - JOSERRA TACHADO, NAGORE ORBELZU eta AMARTZ ZUAZUAren parte-hartzearekin

FILMAren estreinaldia azaroaren 14an goizeko 11:00etan Donostiako Kursaal

Arratsaldean, 4:30ean eta 6:30ean. *Sarrerak salgai BILINTX megadendan*

Azaroak 16, Gasteizko Guridi 1 zineman. *Sarrerak Arriaga megadendan*
 Azaroak 17, Errenteriko Hiria kultur gunean. *Sarrerak Xenpelar liburudendan*
 Azaroak 18, Iruñeko Golem zineman. *Sarrerak Xalbador megadendan*
 Azaroak 19, Ordiziko Herri antzokian. *Sarrerak Barrena kultur etxean*
 Azaroak 20, Arrasateko Amaia antzokian. *Sarrerak Hire liburudendan*
 Azaroak 24, Zarauzko Modelo zineman. *Sarrerak Mendizabal kinkila dendan*
 Azaroak 26, Tolosako Leidor antzokian. *Sarrerak Bilintx liburudendan*
 Azaroak 30, Irungo Amaia kultur zentroan. *Sarrerak Bertso-Hop megadendan*
 Abenduak 1, Bilboko El Carmen aretoan. *Sarrerak Urretxindorra megadendan*
 Abenduak 2, Azpeitiko Soreasun. *Sarrerak Iratzar liburudendan*
 Abenduak 4, Durangoko San Agustinen. *Sarrerak Hitz liburudendan*

Informazioa:

tl: 943 371 408
hikhasi@hikhasi.com

Laguntzailea:

ARGIA

Enpresek eroslea sarean harrapatu nahi dute

"Bezeroaren garaia". Izenburu hori edukiko du azaroaren erdian Bilbon egingo den e-Business Global Conference-
ren hirugarren edizioak. Helburua Internetek negozio eta enpresei ekar diezazkiekeen onurez jardutea da. Horretarako, nazioarteko hogeiren bat aditu elkartuko dira. Euskal Herriko ere bada, eta horietako bi orrialdeotara ekarri ditugu.

UNAI BREA

Aurtengoa e-Business Global Conference kongresuaren hirugarren edizioa da. Goian eta eskuineko orrian, behean, iazko biltzarreko irudiak.

AZAROAREN 15 ETA 16AN e-Business Global Conference (EBGC) biltzarra egingo da Bilboko Euskalduna Jauregian. Antolatzaileek –alegia, Industriaren Sustapen Baltzuak (SPRI) eta Elektronikaren, Informazio Teknologien eta Telekomunikazio Enpresen Espainiako Elkar-teak (AETIC)– enpresa eta bezero arteko harremanei eman nahi izan diete arreta oraingoan. "Bezeroaren garaia" biltzarraren izenburuak dena adierazten du.

Aitor Cobanera SPRIko zuzendari nagusiak dioenez, "aurten azpimarratu nahi duguna da edozein enpresatan, edozein negoziotan, bezeroak direla garrantzitsuena eta beraz, teknologia berriak haien onurarako erabili behar direla".

Helburu horrekin, EBGCn nazioarteko hainbat aditu elkartuko da. Hizlarien artean izango da Don Peppers, merkataritza estrategiaren

alorrean munduko 50 guru garrantzitsuenetakoa. Bere berbaldian, Peppersek bezeroekiko harremanak sortzeko adibide praktikoak eman-go ditu, beti ere bezeroen errendimendua ahalik eta handiena izan dadin. Peppersez gain, Venkatraman, Bostongo unibertsitateko irakaslea, edo Sandra Siebers IESE Business School-eko irakaslea izan-go dira.

Internet ez da heldu enpresa txikietara

Aurreko biltzarretako ondorioetako bat bidearen zati handia egiteke dagoela izan da. Internet ezezaguna da behintzat, enpresa txikientzat. Cobaneraren ustez, "beharrezkoa da horrelako topaguneak egitea, enpresa horiek alor honetan egiten diren aurrerapausoen berri eduki dezaten. Ez gara inork uler ezin ditzakeen gaiez ari, munduko enpresetan arra-

kasta eduki duten ekimenez baizik". Hala, biltzarrak, baita aurtengoa ere, adibide praktikoz hornitzen dituzte.

Internet tresna egokia izan daiteke bezeroekiko harremanak sendotzeko, baina baditu mugak, noski. Enpresa txikietan sarbide urria eduki badu, norbanakoen artean ere ezin esan guztiz zabaldua dagoenik. EUSTATen datuen arabera, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan etxebizitzaren %56an dago ordenagailua, eta Internet %40-45ean. Horra hor merkataritza elektronikoa eta, oro har, enpresa eta herritarren arteko sarean bidezko hartu-emanak guztiz hedatzeko gairak beharrezko lehen mugarrak.

Mesfidantza oztupo

Bestetik, badirudi Internetenganako halako mesfidantza dagoela sarritan, erosteko garaian, batez ere. Aitor Cobaneraren ustez, "Internet asko

Paul San Sebastian (todomaletas.com)

«Edozer sal daiteke, Interneten eta produktuaren eza-gutza elkartzen badira»

Paul San Sebastian donostiar gaztea bidaiatzeko produktuak saltzen dituen todomaletas.com proiektuaren sortzaileetako bat da.

Edozer saldu ahal da Internetez?

Edozer gauza eta edozer modutan ezin da saldu. Garai batean, Interneti buruz asko zekitenek edozer gauza sal zitekeela uste zuten; web orri txukuna egin, eta txorizo saltzen hasten ziren —adibidez—, baina ez zekiten ezertxo ere txorizoei buruz. Beste batzuek, berriz, produktuak asko zekiten, baina Interneti buruz ezer ez. Bi mutur zeuden eta porrotak. Edozer sal daiteke azterketa ona eginda, eta Interneten eza-gutza eta produktuaren eza-gutza elkartzen badira.

Internetek sortzen duen mesfidantza hitz egiten da.

Kontrara ere bada. Guk denda txikia daukagu Donostian eta oso gutxitan gerturaten dira enpresa handietakoa. Baina Internetez oso enpresa handiei saldu diegu. Imajinatzen duzu enpresa handi bat auzoko denda txiki-telefonoz deitzen? Internet edukita, eta gauzak ondo eginda, posible da horiek erakartzea, beraiek ez dakitelako zer dagoen horren atzean. Aurkezpen-txartelaren modukoa da Internet.

erabiltzen da kontsultarako, hau da, prezioak, produktuak eta abar konparatu ahal izateko. Hortik merkataritza elektronikora jauzi egiteko, hainbat oztupo saihesti behar dira, eta lehenbizikoa segurtasuna da. Ez diot Interneten segurtasunik ez dagoenik, baizik eta jendeak ez duela hala ulertzen. Eroslea jabetu behar da Internet bidezko erosketa denda txartelaz ordaintzea bezain segurua denaz".

Todomaletas.com negozioko

Caroline Phillips, Phillips Internet Consulting-eko zuzendari orokorra

«Enpresa arduradun askok pentsatzen du denbora galduko dutela enpresan Internet sartuz gero»

Estatubatuarrak hamabi urte daramatza Baionan bizitzen. Askok abeslari delako izango duzue eza-gun. Phillipsen ohiko jarduera, alabaina, oso bestelakoa da: web orrien diseinuan aritzen den PIC enpresa sortu

net bidez zer egiten duen erakusten diezunean, ordea, iritiz aldatzen dute eta zera esaten dute: "Nik ez dakit erabiltzen". Norbakoak ikasi egin behar du Internet erabilia informazioa bilatzen.

zuen orain zortzi urte inguru, eta iaz Frantziako Emakume Ikertzaile saria eskuratu zuen bere lanari esker.

Nola txertatzen da Internet enpresetan?

Zaila da. Enpresa arduradun askok pentsatzen du denbora galduko dutela Internet enpresan sartuz gero. Sektoreko beste enpresa batek Inter-

Ez dugu Internet erabiltzeko ohi-turarik, beraz?

Nik baditut oso bezero Internetzaleak, eta berau nahi ez duten beste batzuk. Idazkariak e-posta guztiak inprimatzen dizkie eta paperean irakurtzen dituzte. Frantziar badago halako pentsamoldea. Japonian eta AEBetan, ordea, Internetzale amorratuak dira.

Paul San Sebastianen —ikus koadron— ustez, mesfidantza gain beste bi elementuk galgatzten dute Interneten hedapena enpresetan. Batetik, Internet guztien esku ez egotea eta bestetik, produktu eta zerbitzu onak eskaintzen dituzten orri gutxi egotea.

Hitzaldi sortaren helburua enpre-

sen arretra erakartzen jarraitzea da, derrigorrezko bilaka dadila urtero hara joatea, enpresek gai horri buruzko informazioa izan nahi badute behintzat. Lehen batzar bietan 500dik gora parte hartzaile izan ziren, eta aurtengoan kopuru hori gaingidituko dutela uste dute antolatzaileek. ■

Fermin Etxegoien

«Hizkuntza estetika bezala hartu eta estrategia berri bat asmatu behar dugu»

Neurona eta Zeurona. Hizkuntza estetika bezala ditu izenburu eta azpтитulu zure liburuak. Nago, azpтитuluan dela gakoa...

Bai, baina lehenengo titulu ere aski inportantea da. Neurona hitza burmuinari dagokio baina, era berean, euskaraz "neu" indartzailea ere gordetzen du, nahiz eta hitza, berez, euskaraz ez den. Baina euskaraz ere, hizkuntzaren eremu estetikoan bai, bada, edo baliteke. Gauza bera esango nuke zeurona hitzari buruz. Ez da existitzen, baina aurretik "neurona" jarri dugunez gero, nolabaiteko zentzua hartzen du. Gainera, hark lehenengo

Neurona eta Zeurona. Hizkuntza estetika bezala kaleratu zuen udaberrian Fermin Etxegoienek Pamiela etxean. Liburuarekin akzesita jaso zuen iazko Juan Zelaia saikera sarian. Euskararen gainean hausnarran dator Etxegoien, eta euskaltzaleen jokabideak ere aztertzen ditu, hizkuntzaren aldeko diskurtso berria egituratu beharra aldarrikatzeraino: hizkuntza estetika bezala landu beharra.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: © Zaldi ero

ere adierazkorra da titulu, hau da: "Neurona eta Zeurona".

Liburuaren bigarren atalean, berriz, hirugarren giltza: "Geurona". Honen harian, liburuan barruan "zu eta biok bezala-koontzat" erabiltzera jotzen duzu behin baino gehiagotan. Hiru izenorde, beraz: neu, zeu, eta geu!

Delako "zu eta biok bezala-koontzat" hori lizentzia bat da. Hori erabiliz, esan nahi dut egon litekeela beste nor-

bait nik bezala pentsatzen duena. Era berean, badakit nik bezala pentsatzen ez dutenak ere badirena.

Horiek horrela, egiten dituzun zenbait baieztapen ekarri nahiko nituzke elka-

pertsona bezala, honek bigarrena ekartzen du gogora. Joko estetikoa da. Azalpena behar du, beharbada, eta azpтитuluak azalpen hori egiten laguntzen du, baina azpтитulu gabe

rrizketara. Hasteko, liburu hasiera-hasierakoa: "Euskalduntze prozesuan, 20-25 urteren buruan dena aldatuko zela pentsatu zutenentzat, porrota da oraingo egoera"...

Sentsazio hori euskal munduan egon da azken 10 urtean. Frustrazio sentipen horrexek bultzatu zuen Euskararen Unibertsoa ekimena bera ere. Hortik dator Kontseilua-ren erakundetze prozesua ere. Lortu ez denaren kezka bizirik dago funtsean.

Segi dezagun liburuan egin duzun bidean: lehenengo partean oinarriak jartzen, bigarren zatian tesiari heltzeko. Honako baieztapena aldatuko dizut: "Hizkuntza batez ere forma da, fondoa baino".

Nik badakit hizkuntza esentzia dela zenbaitentzat. Beste zenbaitek hizkuntza erlijio bezala hartuko du. Edota mundua begiratzeko, ulertzeko, gorpuzteko modua ere. Baina testu hau idazten hasi nintzen halakorik gizartean antzematen ez nuelako. Eta nire esperientzia da hizkuntza ariketa estetizatzailea dela. Margolari baten adibidea ekarriz: margolariak zer egiten du munduko gertakariak bere pintzelaren bidez adierazi baino? Eta hori egiten duela, munduko gertakariak estetikoki ere moldatzen ditu. Hitz egitea gauza bera da. Munduan bi eratako gertakariak ditugu: fisikoak, batzuk; mentalak beste batzuk. Gertakariak geureganatu eta berrituz egiten ditugu mundura, hizkuntzaren bidez. Hitz egiten ari garenean zertan ari gara munduko gertakari horiek estetikoki moldatzen baizik!

Militanteak eta diletanteak ere hipzide dituzu liburuaren lehen atal honetan. Batak, egitea du maite; besteak, esfortzu txikienaren arabera jokatzeko du lege...

Neure burua diletantetzat jotzen dut testuan. Eta ez dut esan nahi horrek harrotzen nauenik. Belaunaldi kontua ere bada, nahi izanez gero, eta horretaz ere ari naiz liburuan, modernitatearen etorrera-eta aipatzen ditudanean, 80ko hamarkadan gertatzen dena. Eztenkada sartzen dut, esanez militante erradikal haiek

gure irudikoz ezin gustu estetiko arruntagoak zeuzkatela. Eta horrexek jarri gintuen, batzuk, pentsatzen: "Beharbada, mezua medioan datza, ezen ez etorkizuneko helburu horietan". Orain hogeitau urte esan balidate etorkizuneko mundua antolatuta egongo zela orduantxe ikusten ari ginen militante haien gustu estetikoaren arabera... zinez izutuko nintzen.

Euskarak, egungo egoeran, ez digula euskal identitaterik ematen ere badiozu...

Sinesten dut euskaraz hitz egiten ez dutenen euskal identitatean. Patxi Eugi euskalduna ez baldin bada, nik ez dakit zer den euskalduntasuna.

Beharbada berandu zabilta zu zeu ere. "Vasco"-ak diote batzuek, eta "euskal herritarra" ere asmatu dago...

"Sinesten dut euskaraz hitz egiten ez dutenen euskal identitatean.

Patxi Eugi euskalduna ez baldin bada, nik ez dakit zer den euskalduntasuna"

Nire ustez, euskalduntasuna da euskaraz dihardugunon gainean egiten diren karakterizazioak. Baina euskalduntasuna ez da bakarra: euskalduntasunak daude.

Gainera prozesu dinamikoak da. Abiatzen zaren puntutik abiatzen zara. Beharbada zu ni baino euskaldunago izango zara, edo ni zu baino, hizkuntza kontuei dagokienez... Baina zu euskaldunago zara, edo ez zara, zeure buruarekiko batez ere! Ez nirekiko edo beste batekiko! Ze nire abiapuntua askoz ahulagoa izan liteke, baina prozesu dinamikotzat jotzen dudanez, nik neure euskalduntasunean egiten dudana bentaja zurea baino askoz handiagoa izan liteke, nahiz eta zu "euskaldunago" izan. Nork bere burua dauka neurri, ez beste inor.

Zer diozu engaiamendu politikoaz?

Hizkuntz engaiamenduaren eta konpromiso politikoaren kontra ez nuke

inoiz hitz egingo. Zentzu pertsonalean, ezinbestekoa zait hizkuntza sakralizatzea. Euskaldunok sakralizatzen ez badugu, erreka joko du. Sakralizazio hitzari ez diot beldurrik. Iruditzen zait, hain zuzen, "sakralizazio" hitza desakralizatu behar dugula. Inork niri esanez gero: "Zuek hizkuntza sakralizatu egiten duzue!", nire erantzuna: "Horixe sakralizatzen dugula! Sakralizatuko ez bagenu, sakralizatu zutenek sakralizatu ez balute, hondoa jota zegoen aspaldi. Ez zen gure hizkuntzarik egongo". Horrek ez du esan nahi, ordea, hori izan behar dela estrategia publikoa! Diskurtso "nagusia" horren arabera antolatu behar denik. Nire ustez, diskurtso aldaketak etorri behar du. Gehiago ere esango nuke: Nafarroako erdal-zale ez euskaldunei, adibidez, ezin zaie adierazi euskaraz egitea "moralki" gainetik dagoela, normala den moduan sekulako herra hartzen digutelako.

Nafarroako erdaldunari transmititzen badiogu euskara egitea gaztelaniaz egitea baino gorago dagoela, etikoki, diskurtso esentzialista honek transmititzen duen bezala, normalena da Nafarroako erdaldun horrek zure kontrako jarrera garatzea.

Horrek ez du esan nahi Nafarroako militanteak kritikatzeko ari naizenik. Bertan, tokian tokiko militanteak borrokan ari baitira, eta borroka horretan denak balio du, jakina, maitasunean bezala. Besterik da, ordea, hizkuntzaren gainean garatzen den diskurtso orokorra, esentzialista erabat, adieraziz euskaraz hitz egitea gaztelaniaz hitz egitearen gainetik dagoela. Hori ezin da transmititu, zeure kontra bihurtzen delako. Eta horretaz ez dago inongo autokritikarik —kontzientziarik ere ez dago—. Komodoagoa da pentsatzea putaseme eta faxista batzuk direla... Eta diskurtso berbera Euskal Autonomia Erkidegoan, batzuetan, instituzioena ere bada. Aldi berean instituzionala eta apokaliptikoa? Paradoxa ikaragarria da hori. Diputazioak-eta eskatzea: "Hitz egin euskaraz...". Bai, zuk esaten duzulako.

Irailean eta urrian omenaldiak jaso ditu Txillardegik. Elkarriketak ere

egin dizkiote batean eta bestean. Lehen ere bage-nekien, baina galdera egin diote eta berriz esan du: "Abertzale naiz, euskaltzale naizelako; euskaltzale, abertzale naizelako".

Agur eta ohore Txillarde-giri. Baina bere kasuan funtzionatu izanak, hain zuzen, erakusten dit silo-gismo moduko horrek nekez funtziona dezakee-la modu orokorrean. Hor bi inperatibo moral mota daude. "Euskalduna baldin banaiz, abertzalea naiz". Niri iruditzen zait inperatibo moral horrek funtzionatu funtziona-tzen duela, ze euskaldun batek bere burua abertza-letasunean ezarri orduko askatasunaren bidean jar-tzen du bere izaera, edo

bere estetika, deitu nahi bezala. Euskalduntasuna euskaldun modu-ra garatu ahal izateko, abertzaleta-suna delako biderik logikoena. Inperatibo moral horrek funtziona-tzen baldin badu, zergatik ez du funtzionatzen alderantzizkoak? Alegia, "abertzalea baldin banaiz, euskalduna izango naiz". Oso erraz: euskaldun bilakatzeak lana dakar-kiolako norberari. Zu libertate bila baldin bazabiltza, ordea -askatasu-naren bila- nekez uztartuko dituzu lana edo autoinposizio hori askapen bidearekin. Horregatik diot liburuan, zori-tzarrez askatasun bidea hobeto ulertzen dela unean uneko euskararen egoeraren arabera. Bi inperatibo moral horiek ez dute berdin funtzionatzen. "Aber-tzale naiz; beraz, euskaldun osoa bilakatuko naiz". Zeure burua behartu behar duzu, eta nola egoera minorizatuan gauden, hori zaila da. "Lanean ari naiz, saiatzan ari naiz...", ondo, baina askatasun bidea ez da lan egitea, liberatzea baizik. Eta liberatzen bazara, zau-den moduan zaudela liberatuko zara, erdaldun egon, sasi-euskaldun, edo euskaldun peto. Autoinposi-zioa, norberaren hizkuntzaren alde-ko bada ere, eta libertatea, berez eta

definizioz, kontrajarrita daude. Horregatik ez du funtzionatzen.

Aurten bertan lan mardula argitaratu du Joxe Manuel Odriozolak euskalgintzan dabilzan diskurtsoei buruz...

Joxe Manuel Odriozolak nik ez bezala pentsatzen du, guztiz kontra-koa. Eta oso ondo, horretarako daude-eta iritziak. Liburu honetan hizkuntzaren inguruko definizioari

**"Hizkuntzaren definizioari
estetikaren ezaugarria erantsi nahi
izan diot, besterik ez. Inork esaten
badit: 'Niretzat hizkuntza da...
dena!'. Sinetsiko diot"**

beste ezaugarri bat erantsi nahi izan diot, besterik ez. Estetikaren ezaugarria. Inork esaten badit: "Niretzat hizkuntza da... dena!". Sinetsiko diot. Horregatik, hain zuzen, legiti-mitatea ote daukadan jendeari eska-tzeko egoera nik ikusten dudan moduan ikus dezan... Neure buruari eskatu behar diot konpromisoa, ez beste inori. Hiztunaren hizkuntz eskubideen alde egitea da bat, eta

konpromisoa eskatzea beste bat. Oso desberdinak.

Telebistaren gainera iruzkina egiten duzu egunero *Berrian*. Gustura hartu-ko nuke, hurrena, Fermin Etxegoien telebista estetika bezala aztertzen beste saiakera labur edo luzean...

Ez, dena ez da estetika. Ez naiz erre-dukzionismo horretan jausiko. Hizkun-tzari buruz ari gara, ez lurraldetasunari, ejerzitoari edo energia nuklearrari

buruz. Dena ez da estetika, baina hizkuntza "ia" bai: margotzea arike-ta estetizatzailea den bezala. Hiz-kuntza, familia horretako ariketa intelektuala da. Ez da horretara mugatzen, jakina, besterik ere bada hizkuntzaren barruan. Gauza meta-fisikoagoak nahi izanez gero. Espi-ritualitate bat ere bideratzen ahal dela norberaren hizkuntzaren bidez? Bai, noski. Baina hori ez da,

niri, hizkuntzaren aldeko estrategia modura, gehien interesatzen zaidana. Guztiz kontrakoa baizik: hizkuntza estetika bezala hartzea eta estrategia berri bat asmatzea horren arabera. Eman dezagun publizitatea. Euskaraz-ko publizitateak estetikoki ez badu fun-tzionatzen, ez du balio eta kitto. Esteti-koki funtzionatu behar du: funtzionala behar du izan publizitate horrek. Zerta-rako da bestela? ■

Telesforo Monzon

MENDEURRENA

HITZALDIK ETA EKITALDIK

Azaroan 16an

Noiz: Arratsaldeko 6etan

Non: Donibane Lohitzunen *Ducontenia* aretoan (Ducontenea etxea, B.B., 211. 64500 - DONIBANE LOHITZUN)

Moderatzailea eta aurkezlea: Pierre Ainziart (Euskaltzaleen Biltzarreko lehendakaria)

Partaideak:

Piarres Xarriton (Euskaltzaindikoa): Monzon, iparraldeko euskaltzaleon animatzaile

Daniel Landart (EKEko lehendakaria): Monzon, teatro gizona

Maite Dunate: Monzon, Heletako gazteekin

Pantxoa eta Peio: Monzonen olerkien kantari

Azaroan 17an

Noiz: 8etan

Non: DR. Camino *Liburutegian* (31 de Agosto kalea, 36)

Gaia: Telesforo Monzonen poesiagintza

Aurkezlea: Joxemari Urkia (RSBAP/EAE-ko zuzendaria)

Nork: Koldo Izagirre.

Joseba Tapiarekin kantaldia.

Azaroan 18an

Noiz: 8etan

Non: Dr. Camino *Liburutegian* (31 de Agosto kalea, 36)

Gaia: Telesforo Monzonen artikulugintza

Aurkezlea: Gillermo Etxeberria

Nork: Xabier Mendiguren Elizegi

Azaroan 19an

Mahai Ingurua

Noiz: 7etan

Non: Bergaran Olosa Dorrean

Moderatzailea: Jose Luis Elkoro - Olosa Dorre Fundazioko arduraduna

Sarrera: *Bergarako musika taldea: Minueto de Monzon, 1. partea*

Partaideak:

Juan I. Uria: Oroimenak

Bergarako musika taldea: Monzonen abesti bat

P. Xarriton: Iparraldeko Monzonen hainbat zertzelada

Monzonen abesti bat, kitarrarekin lagunduz

Josemari Urkia: EGAN eta EAE-ren agurra

Bitoriano Gallastegi, alkatearen azken agurra

Bergarako musika taldea: Minueto de Monzon, 2. partea

ANTOLATZAILEAK

Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteak

Peña y Goñi, 5-2

20002 DONOSTIA

Tel. 943 28 55 77

Faxa: 943 27 25 74

rsbapgi@vodafone.es

Bergarako Udala

Udaletxea

BERGARA

943 77 91 01 00

EGAN, Literatur aldizkaria

Peña y Goñi, 5-2

20002 DONOSTIA

Tel. 943 28 5 77

Faxa: 943 27 25 74

egan@bascongada.e.telefonica.es

Olosa Dorrea - Kide Elkarteak

Olosa Dorrea

BERGARA

Jose Luis Elkoro: 943 76 11 31/ 66 442 395

Euskaltzaleen Biltzarra

BAIONA

Pierre Ainziart

Tel. 0033/ 559 441 231

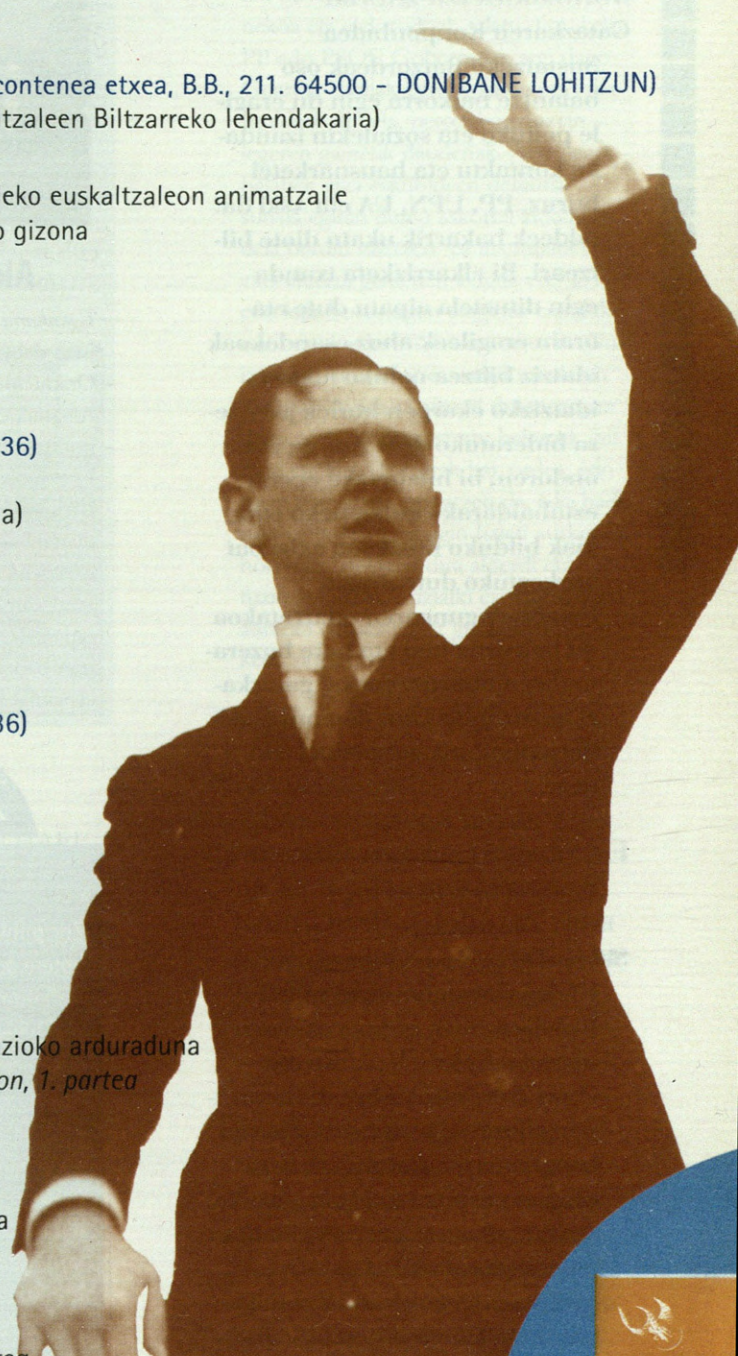
Residence Candele (lehendakaria)

64900 HIRIBURU

Daniel Landart

Tel.: 0033/ 559 932 525

UZTARITZE (Lapurdi)

EZAGUTU ezazu EG
literatur aldizkari
ESKA ezazu ale b
DOAN

Bero-beroan

Gatazkari buruzko mintzakidetza zabala

Gatazkaren Konponbidea

Sustatzeko Batzordeak oso balantze baikorra egin du eragile politiko eta sozialekin izandako kontaktu eta hausnarketei buruz. PP, UPN, UA eta Aski da! taldeek bakarrik ukatu diote biltzeari. Bi elkarrizketa txanda egin dituztela aipatu dute eta orain eragileek ahoz esandakoak idatziz biltzea nahiko lukete; idatzizko ekarpen horiek jasotzerara bideratuko dute azaroa eta, ondoren, bi hilabeteko epean eztabaidarako gutxieneko edukiak bilduko lituzkeen agiri bat aurkeztuko dute. Nazio Eztabaidagunearen adarretakoa da batzorde hau eta bere bozera-maileen aburuz, euskal gatazkari buruz inoiz izan den mintzakidetza mailarik zabalena lortu dute.

ETako sei presoen filtrazioa ez ulertu izana leporatu dio Zabaletak Batasunari

Sei euskal preso politiko ezagunek ETaren zuzendaritzari bidali bide izandako gutuna ez duela ulertu nahi izan leporatu dio Patxi Zabaleta Aralarreko koordinatzaileak Batasunari. Aralarren kongresua eta Batasunak bere proposamen entzutetsua jaurtiko duen egunaren atarian egin ditu adierazpenok Zabaletak *Deia* egunkariak egindako elkarrizketan. Zabaletaren esanetan, duela gutxi egindako bilera batean, Batasunekoak Aralarren II. Kongresuan izango zirela jakinarazi zieten zeharka, baina geroago ez direla joango segurtatu diete, *Diario de Noticias*ek presoen gutunaz izandako filtrazioarekin zerikusirik dutelakoan.

GURI GARALDE / ARGAZKI PRESS

Akusazio sinesgaitza, baina aurrera doa

Egunkaria auzian nortzuk auziperatuko dituen eta nortzuk ez zehaztu du Juan del Olmo epaileak: Joan Mari Torrealdei, Iñaki Uri, Martxelo Otamendi, Pello Zubiria, Txema Auzmendi, Xabier Oleaga eta Xabier Alegriak epaitegietan egin beharko diete aurre Del Olmoren akusazioei; hori guztia oraingo bidetik, bidea izan luzea izango baita. Inma Gomila, Luis Goia eta Fermin Lazkano aske dira, baina azken honek bere garaian jarritako bermepeko askatasunean jarraitzen du. Epaileek ETaren aginduetara zegoen taldea osatzea leporatzen die auziperatuei, eta hurrengo urratsean ikusi beharko da zer leporatzen dion bakoitzari zehazki. Euskal gizartean ez dira sinesgarri Del Olmo epailearen akusazioak, sektore espainiarzale muturrekoren batean ez bada, eta horrek balio moral handia izan badezake ere bai akusatuentzat bai hauek ordezkatzan dutenarentzat, espainiar botere desberdinei bost ajola die eta, gaurkoz, horrek balio du.

Zer da...

Zor publikoa

Zor publikoa estatuak edo beste botere publiko batzuek -EAEko eta Nafarroako gobernu autonomikoek edo haien erakunde autonomoek- baliabide finantzarioak eskuratzeko modu bat da. Horretarako, baloretitulua jaulkitzen dituzte, burtsan negozioa daitezkeenak. Espainiako estatuan, zor publikoaren jatorria juroen garaitik dator. Errege Katolikoek jarri zituzten zirkulazioan, harik eta errege-bonuek ordeztu zituzten arte, Karlos III. agandik Fernando VII.a arte. Bi zor mota horiek Koroaren jarduerak -batez ere belikoak- finantzatzeko balio zuten. Zor publikoaren zerbitzua, printzipala itzultzea eta interesak ordaintzea, alegia, nahitaezko partida da estatuaren aurrekontu orokorretan.

Zor publikoa betierekoa izan daiteke, diru-itzultzerik gabe, eta interes batekin, datarik gabe; eta amortizagaia, barrukoa zein kanpokoa. Epe laburrerako zorrik Altxorraren obligazioen, letren eta ordaindukoen forma har dezake. Obligazioak era guztietako enpresa edo entitateek jaulkitzen dituzten baloretitulua dira, kapitalen merkatuan kreditua lortzeko. Altxorraren letrak Ekonomiako eta Ogasuneko Ministerioak jaulkitzen ditu, urtebeteko epean baliabideak eskuratzeko. Ordainduko pertsona edo entitate batek izenpetzen duen dokumentua da eta onartzen du halako kopuru bat denbora jakin batean ordaintzeko obligazioa.

Daniel Udalaiz

Kantatu ere gaztelaniaz

NAFARROAKO ABESBATZEN FEDERAZIOAK *Udazkeneko birako* egitaraua jaso du Nafarroako Gobernuaren eskutik. Sekula gertatu ez bazaie ere, aurten hainbat herritan abesbatzek gaztelaniaz kanta dezaten eskatu die Gobernuak. Herri hauetan gaztelaniaz kantatzeko eskatu du Gobernuak: Jaurrieta, Muruzabal, Mañeru, Luzaide, Añorbe, Urotz, Barillas eta Sada. Eusko Alkartasunak eskakizun hori (derrigorrezkoa) Nafarroako Gobernuko zein sailek eta nork egin duen argitzea eskatu du.

16 urteko ikasleen euskara maila jakiteko azterketak abenduan

HEZKUNTZAN ezarrita dauden hizkuntz ereduak eztabaidagai dira aspalditxoan, hainbat eredu ikasleek euskara ikasteko bermerik ematen ez dutelakoan. Edozein hizkuntz eredu euskararen ezagutza bermatzen ez duela-eta, Jaurritako Hezkuntza Sailak abendurako 16 urteko gazteentzat azterketa prestatuko du. Europako erreferentzietara jarraituz, B2 izeneko azterketa egingo dute, hau da, ingelesezko *First Certificate*ren parekoa. Mailaz mailako euskararen curriculumare zehaztuko da.

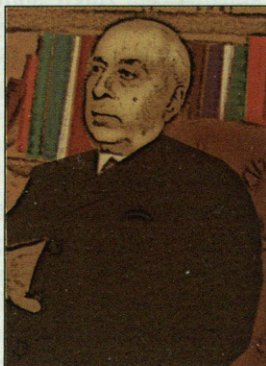

Europako konstituzioa euskaraz

ESPAINIAKO ATZERRI ARAZOETAKO MINISTERIOAK eskatuta HAEE-IVAPek Erroman izenpetutako Europako Konstituzioa euskaratu du. Behin-behineko bertsioa IVAPen web gunean (www.ivap.com) ikusi daiteke. EHuko eta Deustuko Unibertsitateko hainbat adituri bidali die bertsioa ekarpenak egiteko.

Arturo Campion

150. URTEURRENA DELA-ETA, azaroaren 16an *Campion hizkuntzalari* izeneko mahai-inguruan hartuko dute parte Andres Iñigo, Pascual Recalde eta Xabier Ericek. Euskaltzaindia, euskara batua/euskalkiak eta Arturo Campionen aportazio soziolinguistikoei buruz hitz egingo dute. IKAKo Arturo Campion Euskaltegiak (Iruñea) antolatu du ekitaldia Zaldiko Maldikoen.

Hizkera juridikoari eta itzulpengintzari buruzko sinposioa

DEUSTUKO UNIBERTSITATEAK eta Herri Ardularitza Euskal Erakundeak antolatu dute sinposioa azaroaren 17an eta 18an. Hizkera juridikoa izango da ardatz eta itzulpengintza alorra landuko da gehienbat. Bi egunotako hitzaldiak Deustuko Unibertsitatean izango dira.

BAHEA

Bizkaian azken astean izandako atxilotu askok Guardia Zibilaren eskuetan jasandako tratu txar eta torturak salatzen dituzte. Iker Arzelusek, esate batera, era denetako kolpeez gain, 'bañera' izenekoa eta elektrodoak salatu ditu. Izan PP edo PSOE Gobernuan, argi dago Guardia Zibilak berezko arau eta jokamoldeak dituela, bestelako edozein legeren gainetik daudenak. Argi dago, halaber, giza eskubideen defentsa sutua egiten duten askoren aldetik ez dela berdina salatzen -ez instituzioetatik ezta alderdi gehienek aldetik ere- ETA edo kale borrokaren eraginez izandako ondorioak edo ETArekin ustez zerikusi izanaren akusaziopean atxilotutakoak torturak. Norbait hiltzen dutenean, ez dago ofizialki demostratu beharrik, hil dute eta kito. Torturak bai, ordea, edo egon badaudela frogatzen da, edo badi-rudi ezin dela ezer egin haien aurka; eta horretan babesten dira alderdi eta instituzio gehienak, ofizialki ez dagoenaren aurrean ofizialki ezer gutxi egin daitekeen sinesmenean.

Xirikazale eta Matrakazaleen lehia

Gazteei zuzendutako *Xirika* eta *Matraka* proiektuaren arteko eztabaida bizia sortu da zenbait gazte gunetan. Baziren zantzuak adierazten zutenak *Matrakaren* etorrera ez zela *Xirikazale* askoren gustuko. Hedabide desberdinetan izan da lehia honen agerpena (*Matraka*, *Sustatu*, *Gara*...), batzuetan modu garraztean eta besteetan era jantzia-goan. *Matraka* joan den hilean *Berriak* sortutako gazte gehigarria da eta asteazkenetan kalera-tzen da; unibertsitate eta beste zenbait gazte gunetan banatzen da. *Xirika* iaz sortu zen eta ideologikoki ezker abertzalea eta ENAMi lotutako gazte sektoreek bultzatutakoa da; zabalkunde alternatiboa izateaz gain, ostiraletan *Gararekin* batera ere banatzen da.

Tabako orriak bi aldiz hilko ditu Malawiko laborariak

Nork esan dezake tabakoa oso ona dela? Mendebalde dirudun osoa gerran dago tabakismoaren kontra. Afrikako herrialde askotan, aldiz, tabako orria dute laborariak beren uztarik oparoena. Baina erretzeak dakartzan osasun arazoak ere nozitzen hasiak dira. Korapiloa dirudi: tabakoak hil egiten du, tabakoak kentzeak gosea ekar dezake...

TABAKOA kolpetik uzteak abstinenzia sindromea eragiten dio erretzaileari, aspalditik dakigunez. Beste edozein adikzioarekin gertatu bezala, tabakoarekiko menpekotasuna gainditzeko ere hainbat estrategia eta teknika erabiltzen da. Baina hori horrela bada kontsumitzailearen aldetik, badirudi gauza bera gertatzen zaiela tabako orria produzitzen duten nekazariak: tabakoaren kontrako kanpainak kontsumoa gutxitu ahal, beren ekonomia osoa hankaz gora joan daiteke. Abstinenzia sindromea, ispiuaren beste aldean.

Horretaz idatzi dute All Afrika web egunkarian Naututu Okhoya eta Gumisai Mutume-k. Biak Africa Renewal erakundeak dira. Eliza ebangelikoaren adar batek Estatu Batuetan eta Ugandan antolatua duen erakundea da Africa Renewal hori. Beren fedea hedatzearekin batera lan humanitarioa burutzen duten misiolari ugarien artean daude ebangelikook.

"Erretzearen kontrako kanpaina global gero eta indartsuagoek ataka oso estuan ipini dute Malawi: Afrikako herrialde honetako gobernuaren diru sarrerak, enpleguak eta finantz garapena ia osorik daude tabako orriari lotuak. Kanpotik sartzen diren diruen %75 tabakotik datozkio Malawiri, eta barne produktu gordinararen %10a 'urrezko orriari' dago lotuta. Irrikaz ekin zioten labore horri hemengo laborariak, eta gaur izen hori ('urrezko orria') ematen diote".

Gauza da 2003ko maiatzean planeta

osoko agintariak tabakoa kontrolatzeko munduko lehen ituna idatzi zutela. Pipatzen duten gizakien osasunean pentsatuta, logika osoz. Baina orduan ohartu ziren Malawi, Zimbabwe eta Kenya bezalako zenbait herrialde beren nekazaritza zegoela arrisku gorrian. Tabakoak munduan 33 milioi pertsona enplegatzen ditu, baina garapen bidean dauden herrialde bakan batzuk dira labore horrekiko hain menpekotasun estua dutenak.

"Guk apustu egin genuen tabakoak oraindik denbora luzeko bizia izango zuela" aitortu omen du Malawiko finantz ministro Milton Kutengulek. Luzerako apustua egin zuten agintariak, eta orain atzera jo beharra: lehenbiziko aldiz hasi dira aipatzen Malawin, tabako sailak murriztu eta nekazarien laboreak dibertsifikatu behar direla.

Tabakoak dakartza lanpostuak

Naututu Okhoya eta Gumisai Mutumeren azterketaren arabera, tabakoaren kontrako neurriak kalkulu ekonomikoetan oinarrituta hartu dira funtsean: erretzeak dakartzan osasun arazoen kostea askoz handiagoa dela produzitzen duten herrialdeek horri ateratzen dioten etekina baino. "Urtean 4 milioi heriotza daude tabakoa erretzeari lotuak. Osasunaren Mundu Erakundeak kalkulatu du 2020an 10 milioi pertsona hilko direla erretzeagatik, eta horien %70a herrialde txiroetakoak izanen dira". Saharaz hegoaldeko herrialdeetan hies izurri-

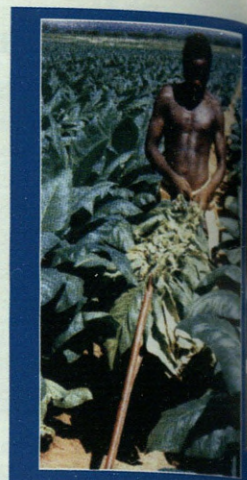
teari eranstean zaizkio tabakismoaren ondorioak, eta populazioaren bizi itxaropenaren jaitsiera horrela esplikatzan dute batzuek.

Baina Afrikan tabako orria ekoizten duten herrialde horiek arazo zaila dute aurrez aurre. Tabakoaren Kontrakto 2003ko itunak zenbait neurri aurreikusi zituen laborariak tabakoaren ordez beste laboreak erein zitzaten, eta Munduko Bankuak eta Europar Batasunak ere hainbat diru laguntza agindu dituzte ildo berean. Baina orain artean aldaketa gutxi ikusi da.

Zimbawen, esate baterako, alorretan tabakoa ez ereitearen ordainetan baratzeko lanari ekin dio zenbait lurjabe: fruituak, barazkiak eta loreak ekoizteari. Arrosak, esate baterako, tabakoaren 44 halako etekina ematen dio laborariari. Hedatzen ari da Zimbawen barazkien produkzioak hartzen duen lur eremua, eta bera da munduko arrosa esportazioan laugarrena.

Hala ere, alternatiba honek oztopo handi bat badu laborari askoren artean hedatu ahal izateko: arrosek tabakoak baino, lantzeko, garraiatzeko eta merkaturatzeko inbertsio askoz handiagoak eskatzen dituztela. Arrosak produzitu eta munduan barrena saltzea ez dago edozein baserritarren esku.

Tabakoaren alternatibak oso gutxi garatu direla eta, Osasunerako Mundu Erakundearen zuzendari exekutiboa den Derek Yach-i galdetu diote Africa Renewalekoek. Yachek errua Afrikako agintari politikoei egotzi die: "Ez da diru falta, kontua da borondate politi-

Malawiko soroetatik tabakoari emanak 63.000 hektarea ziren 1980an, 113.000ra igo ziren 1990erako eta 194.000ra iritsi ziren 2000n.. Bere billeteetan ere lekua hartu du. Tabako kontsumoak gora egiten segitzen du (dakartzan osasun arazo guztiekin) eta nekazariak labore horrekiko duten menpekotasuna oso handia da.

koa falta dela, batez ere tabako multinazionalak eragin handia duten herrialdeetan". Multinazional horiek inbertsio handiak dakartzate kanpotik, eta Afrikako gobernuak esker onez hartzen dituzte lantoki eta enplegu berriak. Horren guztiaren ondorioz, alde batek tabako produkzioak indartsu jarraitzen du, eta bestetik herrialde txiro horietan hazten ari da zigarro eskaria.

"Horrela —diote aztertzaileek— herrialde aberatsetan zigarreta kontsumoa apaltzen ari den moduan, diruz urrien dabilizan herrialdeetan eta erdi mailakoetan ugaritzen ari dira gizon erretzaileak, eta emakume erretzaileak berriz mundu osoan zehar. "Herrialde txiroetako nekazari askoren begiko laboreak bihurtu da tabako orria, erraz hazten delako. Beste edozein laboretarako txarrak diren lur kaskarretan ere ongi ematen omen du. Prezio ona egiten du gainera. Zimbabwe eta Malawin artoaren zazpi halako irabazten da tabakoarekin, kotoiaren 22 halako eta sorgoaren 60 halako. Ordainetan, laborariak bere mantenurako behar dituenak (artoa, sorgoa...) kanpotik ekartzen dira.

Ororen buru, Afrikako herrialde horien mesederako ala kalterako dira tabako orriak? Tabako hazleak biltzen dituen International Tobacco Growers Association-ek dio: "Tabakoa da nekazarietako diru iturririk garrantzitsuenetako bat. Hori gabe, milioika laborari, soro marjinaletan ari direnak, subsistentzia soilera bihurtuko lirateke berriro". Osasunerako Mundu Erakundearen ustea alderantzizkoa da: ez direla kontuan hartzen "laborarien lan baldintza kaxkarrak, haurrak lanean erabiltzea, oso toxikoak diren produktuekin babesik gabe lan egitea, ingurumenari eragiten zaion kaltea, eta abar. Horrengatik guztiagatik, tabakoa oso estu dago lotuta txirotasunarekin eta garatu ezinarekin".

Herrialde aberatsetan herritarrek gutxiago pipatzearen, zigarroen zergak igotzen dira eta tabakoarekin lotutako produktuen publizitatea debekatzen. Horri erantsita tabakoaren ondorioz herritarrek jabetzeko egiten diren kanpainak. Guztiak ekarri du tabako kontsumoa jaitea. Afrikan antzeko erudia jarraitu du Hegoafrika-

ko Errepublikak, arrakasta handiz, adituek diotenez. Baina beste herrialde askotan oso mantso ari dira. Gure artean tabako paketearen prezioaren bi herena edo gehiago zergatan doaz, eta Afrikan aldiz askotan ez dira erdira iristen. Hemen gaur zigarretak askoz garestiagoak dira duela urte batzuk baino, eta aldiz Boli Kostan, Gabonen, Kenyan eta Nigerian gaur tabako pakete bat %25 merkeagoa da 1990ean baino.

Osasunerako Mundu Erakundeak konbentzitu nahi ditu agintariak: tabakoaren gainera zergak handituz kontsumoa gutxitu, osasun gastuak urritu eta gainera estatuak diru gehiago eskuratuko lukeela. "Zerga horiek balio handikoak lirateke hiesaren eta malariaren kontrako borrokan ere". Baina kasu egingo dieten itxaropen handirik ez dute: munduan gaur diren 1.100 milioi pipatzaileak 2025erako 1.700 milioi izatera iritsiko direla kalkulatu du OMEK berak. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko — **MultiOpticas** — profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Iñaki Murua

Larru truke!

Ez omen da hau aspaldiko kontua: Baserri batera joanik izango zen ardi hiltzailea eta, bere lanak eginik, gosari mokadua egitera sukaldara hurbiltzean, hantxe topo egin omen zuen, artean denbora asko ez zela, baserri horretara ezkondu berria zen errainarekin. Gosari pasara egin zuenean, hala galdeturik izango zion errain berriak ardi hiltzaileari:

– Zenbat behar duzu ardia hiltzeko lanengatik?

– Lasai, horrek prezio jakina dauka-ta, gu larru truke ibiltzen gara lan horietan.

Errain gaixoa kuletoa baino gorriago, zer esan ez zekiela...

Egoera ez zen atsegina izango eta, ardiarekikoak egitera etorri zena ere jabeturik izango zen gertatzen zenaz eta, algara batzuen ondoren, argitu omen zuten oker ulertua, alegia, ardia hil eta txikitze lanak ardi larruaren truke egiten zituela.

A zer lasaitua ardiak!

Egun, garaiko neoliberalismoarekin, sexua ere libre da. Diruz eros daiteke prostituzioan ari denaren larrua eta bizia. Prostituzioan ari denarena bakarrik? Gainerako langileak ez ote egoera berean? Eta halaxe, bere burua saltzeko prest dagoen franko, zuk zeure larrua saltzeari uko egiteko zain ateak!

Guk ez dugu ordea sexua nahi libre, sexualitatea baizik.

Elikatze ohiturekin gertatzen ari dena ere aintzat hartu beharko da. Eskoletako atsedeen edo baratze orduetan, haurrak txiki askotatik ikusten ditugu *triski* paketea eta *Coca-Cola* irensten. Noski, dietetika sanoari jarraituz bagabiltza, lan gehiago egin behar da eta denbora hartu, gure gazteei zer jan sanoa prestatzeko. Bestea, errazago egiten da, dirua jarri eta zaborra jaso trukean! Diruagatik larrua jokatzeko/ordezkatzeko ari gara jatorduetan ere.

Tolosako abesbatza lehiaketan aurtan ikusi eta entzun duguna ere esanguratsua da. Euskaldunok, ezer izan bagara, kantu zaleak izan gara baina ez dakit hala garen. Kontua da, 36 abesbatzetatik 3 soilik direla Euskal Herrikoak. Kantatu ere diru truke bakarrik egiten al dugu jada? Apalegiak ote gara Tolosakoa bezalako ekitaldietan parte hartzen ausartzeko? Txapelketen aurka ote gure taldeak? Ala kantarako ohitura ere

DANI BLANCO

gainbehera doa soldatarik ez dagoelako?

Ez naiz harritzen denok diruaren txintxi-nagatik bakarrik mugitzeaz, azkar eta erraz irabazten den diruaren hotsa maitatzeaz. Telebistan, begi-bistan, Otano, Urralburu, Roldan, Galindo, Vera... ikusten ditudanean, nik bezala haur eta gazte mordoak ikusiko dituela pentsatze hutsak, amorrua pizten dit. Dirua lehia garbian irabazteko asmoa, tontoenarena dela pentsarazten du eta errazkeria nagusitzea normala da, gainera, legeak horrelako diferentziak egiten baditu eta lapur deklaratuak, handienak, lotsagabee-nak... babestu, zertarako fin ari?

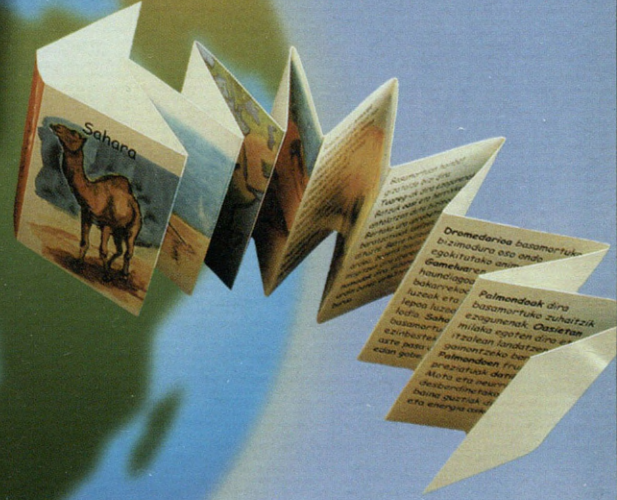
Aurtengo udan, gure bailaran, bazkari bat prestatu eta zerbitzatzeko aukera izan genuen gure ikasleekin. Bakoitzak 100 euro irabaz zitzakeela aurreikusitakoak izan ziren, egun horretako lanaren truke. Gehienak azaldu ziren baina batzuk, eta ez gutxiena behar zuten familietakoak, ezta azaldu ere! Beste batzuk, berriz, urrutitik etorri

«
Ia dena egiten da diru truke. Auzolanaren filosofia galtzen ari da eta, batzuk, ezagutu ere ez dute egin, besteei, aldiz, ezinezkoa iruditzen zaie noizbait existitu zuela onartzea ere
»

ziren lagunen eskaerari erantzunez, esku bat botatzera, aurreikuspenak beteko ziren edo ez jakin gabe, baina, gure arteko giroak erakarririk eta lagun berriak ezagutzeko irrikaz.

Ia dena egiten da diru truke. Auzolanaren filosofia galtzen ari da eta, batzuk, ezagutu ere ez dute egin, besteei, aldiz, ezinezkoa iruditzen zaie noizbait existitu zuela onartzea ere. Koadrila, giroa, harremanak jende berriarekin, elkarren arteko ezagutza sakontzea, lan berdintasunean sari berdina jasotzea... galdu dira edo galtzen ari dira eta nork, nola berreskuratzeko dituzten profesionalizazioaren mehatxupetik? Ezagutu ez dituenari nola adieraziko dizkiogu kontu hauek, zein adibiderek? Inor aurkituko ote dugu larru truke lanean hasteko prest? ■

Mundua ezagutzeko

Zabaldu Ateak Nairobitarrak

Zortzi lekutako kontakizun bana. Sahara, Laponia, Patagonia, Andeak, Himalaia, Euskal Herria, Alaska eta Australiako umeen ahotik euren bizimodua ezagutuko dute etxeko txikienei. Non bizi diren, beren etxea nolakoa den, zer animalia dituzten, nolako ohiturak dituzten...

LEHENENGO BIDAIA EGITEKO AUKERA

20€

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

A man and a woman are standing together, looking towards the camera. The man is in the background, wearing a light-colored checkered shirt, and is holding a newspaper. The woman is in the foreground, wearing a patterned top, and is smiling. They are standing in front of a blurred background that appears to be a modern building or a public space.

Gaurkotasunak baditu milaka aurpegi

Guztien berri emateko, goizero
Manu Etxezortu (Goiz Kronika),
eta Susana Mujika (Faktoria).

Analisiak, elkarrizketak, eztabaidak
eta erreportajeak ikuspuntu
guzti-guztiak bilduz.